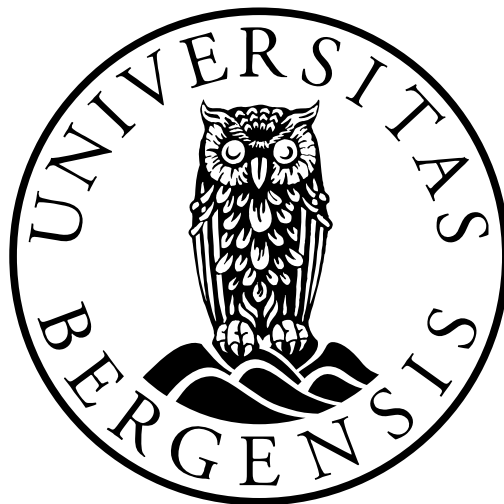

Mobilisering gjennom regionalt utviklingsarbeid

- En case-studie av forprosjektet Lister regionalpark

Mikal Christophersen Haugen

Masteroppgave, våren 2018

Institutt for geografi

Universitetet i Bergen

Forord

Utgangspunktet for denne oppgaven har vært ganske annerledes enn det jeg hadde tenkt meg da jeg tok fatt på den innledningsvis i mastergraden min. Jeg har i den forbindelse erfart at prosjektet har vist seg å være langt mer komplekst enn hva jeg kunne forestille meg, ikke så rent ulikt hvordan Hillier snakker om planlegging som en reise hvor kursen endrer seg underveis. I første rekke må jeg takke min veileder Knut Hidle, som har hjulpet meg gjennom denne prosessen med god ekspertise og mange nyttige perspektiver.

Dernest må jeg rette en takk til alle informantene jeg har vært i kontakt med underveis. Jeg har blitt møtt med en fantastisk mottakelse som bare har bidratt til å styrke mine bånd til regionen Lister. Det er ikke til å komme unna at man av og til føler at man stjeler av andres tid, men jeg har tvert imot ved flere anledninger opplevd å bli sittende igjen for å diskutere trivielle ting, langt over den tida som har blitt avsatt til selve intervjuet. Dette er en av de tingene som gjør det å drive med feltarbeid ekstra givende.

Jeg må få takke mine foreldre for kost og losji mens jeg har gjort feltarbeid, støtte underveis, og ikke minst for å stille egen bil til disposisjon. Jeg vil sist, men ikke minst, takke mine medstudenter og nærmeste venner for gode diskusjoner underveis. Det kan høres ut som en oppbrukt klisjé, men jeg er ikke sikker på at jeg hadde kommet meg gjennom dette uten dere.

Bergen, mai 2018

Mikal Christophersen Haugen

Abstract

The transition from government to governance highlights a significant change in the way we conceptualize regional development. The aim of this thesis is to shed light on the dynamics that affect these processes by examining a pre project that canvasses the idea of a regional park status in Lister, a rural region in the south of Norway where sustainability is considered to be part of its cultural heritage.

My research design has revolved around interviews based on a semi structured interview guide. I have performed a case study in order to give a detailed insight into how this process has panned out. The analysis has been based around several in-depth interviews with different actors ranging from people involved directly in the project, politicians, business representatives and researchers.

The research of this project has been divided into three different parts. My findings indicate that the pre project has not assisted in mobilizing the region, mainly explained by a lack of interest, insufficient involvement of central actors and the way the project has coincided with several other processes. With that being said, there is reason to believe that some of the groundwork has been laid for future mobilization. By delving into the strategic development of the region in terms of branding and what challenges lie within using sustainability as a leading strategy for growth, I have experienced some of the difficulties that surround the process of adopting a concept as a focal point that is both ambiguous and open for interpretation. Lastly, I have also uncovered some of the conflicts of interest that are associated with projects linked to the relationship between sustainability and development. Issues related to conservation has created a long-standing division between landowners and public authorities regarding the management of private property. The absence of arenas of communication has contributed to maintain these power relations. There are also certain challenges associated with the organization and coordination of a regional council where several municipalities strive to maintain their own sovereignty.

Liste over figurer

Figur 2.1 Organisasjonskart over forprosjektet	6
Figur 6.4: Oppfatninger rundt governance-nettverk regionalt.....	67

Liste over bilder

Bilde 2.1: Langhus ved Fuglevika, en del av Lista våtmarksområde (eget bilde).....	8
Bilde 4: Listerregionen med administrative grenser uthevet (Google Maps, 2018)	39

Liste over tabeller

Tabell 4 Avstand målt i km mellom kommunesentrum.....	41
Tabell 4.1 Sysselsatte (15-74) i Lister-regionen etter næring. (SSB, 2017)	42
Tabell 6.4 Befolkningsutvikling i Lister, perioden 2008-2018 (SSB, 2018).....	63

Innholdsfortegnelse

1 Innledning.....	1
1.1 Problemstillinger	2
2 Bakgrunn.....	5
2.1 Prosessen.....	5
2.1.1 Målsetninger	5
2.1.2 Prosjekter	7
2.1.3 Avslutning	9
2.2 Biosreg	9
2.3 Naturarven som verdiskaper	10
2.4 Regionalpark.....	10
2.4.1 Regionalparkers formål	11
2.4.2 Regionalpark som samarbeidsmodell	11
2.5 Reiseliv.....	12
2.5.1 Lister Reiseliv	12
2.5.2 Lister Friluftsråd.....	13
3 Regional utvikling og bærekraft – teoretisk rammeverk.....	15
3.1 Bærekraft.....	15
3.1.1 Bærekraftig utvikling	15
3.1.2 Begrepets tvetydighet	16
3.1.3 Bred verdiskaping	17
3.2 Planlegging	17
3.2.1 Formelle og uformelle former for planlegging.....	18
3.2.2 Systemteori.....	19
3.2.3 Planning of undefined becoming	20
3.2.4 Eksogene og endogene faktorer.....	21
3.2.5 Den stedsbaserte tilnærmingen	21
3.3 Governance	22
3.3.1 Varianter av governance	23
3.3.2 Governance-nivåer	25
3.3.3 Utfordringer med governance-nettverk.....	25
3.4 Neo-endogen utvikling	26
3.4.1 Målet med en neo-endogen utvikling	26
3.4.2 Neo-endogen utvikling i en lokal/regional kontekst	27
3.4.3 Kommodifisering av identitetssymboler	28
3.5 Profilering	29

3.5.1 Kulturøkonomi.....	29
3.5.2 Sense of place.....	31
3.6 Regioner	32
3.6.1 Institusjonaliseringen av regioner	32
3.6.2 Regionalisme og «new regionalism».....	33
3.7 Makt og tillit	34
3.7.1 Makt som en del av kommunikativ planlegging.....	34
3.7.2 Tillit.....	35
3.7.3 Pragmatisme.....	36
3.8 Multiple plans.....	37
3.9 Oppsummering.....	38
4 Lister	39
4.1 Næringsgrunnlag	41
4.2 Samarbeid.....	43
5. Metode.....	45
5.1 Forskningsdesign	45
5.2 Informantutvelgelse	46
5.3 Feltarbeidet	47
5.4 Feltarbeid i egen kultur	48
5.5 Validitet og reliabilitet.....	49
6 Mobilisering.....	51
6.1 Erfaringer fra andre steder.....	51
6.2 Politisk forankring – eller mangel på sådan?.....	53
6.2.1 Relevansen av regionalt samarbeid	54
6.2.2 Kommunereform	54
6.2.3 Lokalvalg	56
6.2.4 Avgrensning av regionalpark-begrepet	56
6.2.5 Politiske prosessers innvirkning på politisk forankring	57
6.3 Det regionale næringslivet	58
6.3.1 Næringslivets rolle i den regionale diskursen	59
6.3.2 Bærekraft som næringsvei	59
6.3.3 Reiselivsnæringsens rolle.....	60
6.4 Eksterne aktører	61
6.4.1 Regionalpark-nettverk.....	61
6.5 Offentligheten	64
6.6 Diskusjon rundt mobilisering.....	64

6.6.1 Involvering av aktører.....	65
6.6.2 Type governance-nettverk	67
6.6.3 Oppfølging av sentrale mål	68
6.6.4 Tidsaspektet	71
6.7 Oppsummering.....	71
7 Visjoner.....	73
7.1 Målsetninger	73
7.2 Multiple plans.....	73
7.3 Planning as undefined becoming	74
7.4 Profilering	76
7.4.1 Bærekraft som samlende faktor.....	77
7.4.2 Behovet for profilering	77
7.4.3 Rays kulturøkonomi-modellen	78
7.4.4 Bærekraft som utviklingsstrategi	80
7.4.5 Kultur for bærekraftig tenkning?.....	80
7.4.6 Sense of place.....	81
7.4.7 Bred verdiskaping	82
7.4.8 Diskusjon	83
7.5 Omstrukturering.....	84
7.5.1 Hvorfor omstrukturering?	85
7.5.2 Kompetanse og utdanning	85
7.5.3 Nødvendigheten av en omstrukturering i Lister	86
7.5.4 Diskusjon	86
7.6 Oppsummering.....	87
8 Konflikter	89
8.1 Forskernes rolle	90
8.1.1 Samspillet mellom eksterne aktører	90
8.2 Kommunal rivalisering.....	92
8.2.1 Syn på kommunestruktur	92
8.2.2 Følger for det regionale samarbeidet.....	93
8.3 Begrepets konnotasjon	94
8.3.1 Regionalparkens relevans.....	95
8.3.2 Kompleksiteten i bærekraft-begrepet.....	96
8.4 Vern	96
8.4.1 Vern som kilde til konflikt.....	97
8.4.2 Regionalparkens løsning på vern.....	98

8.4.3 Forvaltningskonflikter i Lister	99
8.4.4 Pragmatisk tilnærming	100
8.4.5 Tillit	101
8.5 Oppsummering	102
9 Konklusjon	103
9.1 Videre forskning	105
10 Referanseliste:	107
11 Vedlegg	116
11.1 Intervjuguide	116

1 Innledning

Temaet for min oppgave er regional utvikling og hvordan et prosjekt knyttet til regionalparkstatus kan igangsette mobilisering i en rural region. Regional utvikling defineres av OECD (2016) som et forsøk på å begrense økonomiske og politiske forskjeller på tvers av regioner, noe som skjer gjennom at det gis støtte til økonomisk aktivitet. Regjeringen har nedfelt en rekke regional- distrikspolitiske mål. Disse målene er det Kommunal- og moderniseringsdepartementet som har ansvar for å utvikle og følge opp (Regjeringen, 2016). De overordnede målene inkluderer blant annet å opprettholde et bosetningsmønster som omfatter hele landet, sikre like levevilkår uavhengig av bosted samt ta i bruk de menneskelige og naturlige ressurser for på denne måten sikre best mulig verdiskapning rundt i de ulike distriktene Norge består av.

Over tid har mye makt blitt overført fra statlig til regionalt nivå. Dette henger sammen med en overgang fra government til governance (Shucksmith, 2009). Lokale myndigheters fremhevede rolle i utviklingen av den lokale økonomien er til dels et resultat av fremveksten av EUs Regionale Utviklingsfond (Healey, 1997) Regionalpark-konseptet kan betraktes som en arena for å tilpasse seg denne nye hverdagen (Cruickshank mfl, 2017). Shucksmith (2009) peker på at et av de fremste kjennetegnene ved governance er at forholdet mellom offentlig og privat sektor utviskes. Dette innebærer at både private og offentlige aktører jobber sammen for å bidra til regional utvikling. En sentral del av denne utviklingen, ifølge Shucksmith, er at lokaldemokratiet blir av større betydning i planprosessen, på bekostning av offentlige myndigheters mer tilbaketrukkne rolle. At offentlige og kommersielle krefter samarbeider i utviklingssammenheng er ikke noe nytt fenomen. Det som gjør governance-konseptet skjellsettende er at dette nå har fått organisatorisk form (Healey, 1997). Idéen er at lokale og regionale myndigheter er bedre skikket til å løse oppgaver som er lokalt anliggende. Det fører med seg et større behov for samarbeid og mobilisering av både lokale myndigheter, ulike interesser og allmenheten.

Mange vil hevde at globalisering har ført til en uthuling av nasjonalstaten og begrenset kapasiteten den har til å utøve innflytelse på lokal og regional utvikling (Pike mfl, 2016). Det er ikke dermed sagt at statens rolle blir helt ubetydelig, men snarere at den tar en annen form,

og fungerer mer som et supplement i planleggingsprosessen. En mer deltakende form for utviklingsarbeid blir sett på som nødvendig i henhold til å fornye demokratiet og adressere samspillet mellom politiske og sosiale interesser både lokalt og regionalt.

Fylkeskommunene sitter på ansvaret for å promotere verdiskapning og sikre regional utvikling i egne fylker (Regjeringen, 2016). Størsteparten av de økonomiske midlene som overføres fra staten til regionalpolitiske formål disponeres av fylkeskommunene, og disse skal i første rekke brukes til å fremme nærings- og bedriftsrettede tiltak, kan man lese på regjeringens nettsider. Den videre prosessen med å fordele disse midlene skjer i samarbeid med regionale og lokale aktører og næringslivet. Vest-Agder fylkeskommune har selv bidratt med en støtte på 200 000 kr. til å finansiere forprosjektet bak Lister regionalpark (Hemsett, 2014). Også Kommunal- og regionaldepartementet har kommet med et bidrag til prosjektet, som utgjør 800 000 kr. av en totalramme på ca. 2,5 millioner kr.

Rurale områders rolle i den globale økonomien har også endret seg. Fra å være dominert av næringer som landbruk og industri, har service-bransjen vokst fram til å bli den mest framtrædende næringen i nyere tider. Dette medfører også det som Fløysand og Jakobsen (2007) refererer til som en kommodifisering av landsbygda i den forstand at produksjonen av produkter og tjenester har blitt mer profitt-drevet. Veksten i turismesektoren har bidratt til en overgang hvor ressurser blir utnyttet til konsumering på bekostning av produksjon.

1.1 Problemstillinger

- Har forprosjektet Lister regionalpark bidratt til å mobilisere regionen?
 - Hvilke kortsiktige og langsiktige visjoner har ligget til grunn for arbeidet med prosjektet?
 - Hva slags interessekonflikter har vært tilstede i prosjektet?

Disse problemstillingene håper jeg vil avdekke interessante funn samtidig som at de i mer eller mindre grad henger sammen. Forprosjektet har forsøkt å kartlegge grunnlaget for å bruke regionalpark som en egnet samarbeidsmodell i Lister, og oppgaven vil derfor også se nærmere på strukturen på det regionale samarbeidet og hvordan dette kan rettes inn mot en slik idé. I lys av den utviklingen jeg har presentert innledningsvis i denne oppgaven, mener jeg det er av interesse å undersøke hvorvidt forprosjektet, som en del av et verdiskapingsprogram, har skapt noe form for mobilisering av regionen og trekke koblinger mellom dette og måten det

regionale samarbeidet er organisert på. Hva slags visjoner og langtidsperspektiver som ligger innbakt i planen med forprosjektet har også innvirkning på hvordan ulike aktører kan mobiliseres. Denne problemstillingen vil også bevege seg inn på profilering og hvordan det tematiske aspektet ved regionalpark-konseptet kan adresseres regionalt. Jeg vil da også forsøke og se forprosjektet i sammenheng med den strategiske måten regionen jobber på for å løse utfordringer relatert til næringsutvikling, bostedsutvikling og markedsføring av regionen. Forskjellige typer visjoner rundt forprosjektet og det regionale samarbeidet vil også danne utgangspunktet for eventuelle interessekonflikter mellom partene. Konflikt og tillit mener jeg også kan ha konsekvenser for kapasiteten til å mobilisere, og belyse eventuelle utfordringer rundt strukturen på det regionale samarbeidet.

2 Bakgrunn

I dette kapitlet vil jeg gjengi en del bakgrunnsmateriale slik at man kan danne seg et bilde av hvordan forprosjektet har blitt organisert og hvilke andre prosesser som kan knyttes opp mot dette arbeidet. Jeg vil også gi et innblikk i regionalpark-begrepet og hva slags føringer som ligger i bunn for konseptet. En slik avklaring håper jeg vil gjøre det lettere å se koblingen mellom tema og teori på et tidlig stadium.

2.1 Prosessen

Idéen om å bruke naturen som en kilde til verdiskaping i Lister er ikke ny. Forprosjektet Lister Regionalpark er til dels en videreføring av tidligere utviklingsprosjekter som Sørnorsk kystnatur og Skjærgårdsparken Lister. Disse bygger på verdiskapingsprogram som deler av Lister har tatt del i tidligere. Her har kystkommunene i regionen gått sammen i et forsøk på å oppnå verdiskaping i naturvernområder, med utgangspunktet i et samarbeid omkring felles regionale verdier.

Arbeidet med forprosjektet startet opp i januar 2014 med Lister friluftsråd og Listerrådet som prosjekteier (Rafoss, 2015). Prosjektet ble tildelt midler av Kommunal- og moderniseringsdepartementets verdiskapingsprogram, etter at departementet utlyste midler til etablering og utvikling av regionalpark i områder som kvalifiseres gjennom unike natur- og kulturverdier.

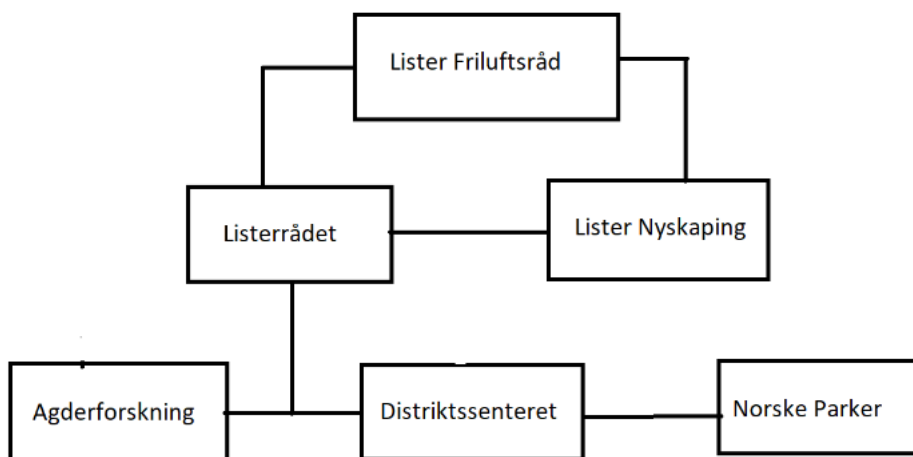
Å koble sammen natur- og kulturverdier er hensiktsmessig av ulike grunner, men det viktigste er at det er et samspill mellom disse (Brandtzæg, B, Haukeland, P, 2009). Natur- og kulturlandskaper kan gjerne være overlappende landskapsformer, og danner ofte grunnlaget for historisk næringsvirksomhet i et område. I nyere tid har betydningen av landskapsbegrepet endret seg i forbindelse med lanseringen av den europeiske landskapskonvensjonen i 2004 (Clemetsen og Stokke, 2014). Denne setter økt fokus på at landskapet ikke bare omhandler de fysiske og visuelle kvalitetene, men også berører hvordan vi mennesker opplever disse omgivelsene.

2.1.1 Målsetninger

Regionalparkprosjektet hadde som hovedmål at det skulle *utvikle nye samarbeidsmodeller for regional steds- og reisemålsutvikling som kan utvikle mer attraktive bosteder og øke regional verdiskaping* (Rafoss, 2015). Det fremgår av sluttrapporten at dette skulle realiseres gjennom to delmål som er forankret i henholdsvis innhold og struktur:

- *Prosjektet skal bidra til at reiselivsnæringen gjennom regionalt samarbeid skaper tilgjengelige produktløsninger basert på de natur- og kulturverdiene som finnes i regionen.*
- *Prosjektet skal bidra til å utvikle Lister Regionalpark gjennom en partnerskapsmodell mellom aktører innen reiseliv, lokalsamfunn, forvaltningsmyndigheter og kunnskapsinstitusjoner.*

For å realisere de to delmålene valgte forprosjektet to ulike metodiske tilnærminger (Rafoss, 2015). Man gjennomførte en utredning av grunnlaget for en etablering av regionalpark i Lister blant annet gjennom å foreta intervjuundersøkelser blant ulike aktører i regionen, samtidig som man høstet erfaringer fra andre regionalparker både nasjonalt og internasjonalt. Den andre delen gikk på å simulere en regionalpark-funksjon gjennom å utføre typiske regionalparksoppgaver i litt forskjellig skala. Sistnevnte ble gjort for å kunne støtte seg til synlige og konkrete resultater for å styrke Lister regionalparks legitimitet.

Figur 2.1 Organisasjonskart over forprosjektet

Figuren over viser hvilke aktører som har vært involvert i forprosjektet og hvordan dette har blitt organisert. Lister Friluftsråd og Listerrådet står begge oppført som prosjekteiere, men av hensyn til at førstnevnte har blitt utnevnt som ansvarlig for å følge opp forprosjektet i sluttrapporten, har jeg plassert friluftsrådet øverst. Listerrådet og Lister Nyskaping kan betraktes som lokale aktører, mens de tre sistnevnte utgjør de eksterne aktørene. Som en del av organiseringen av prosjektet ble det også nedfelt en styringsgruppe bestående av

representanter fra ulike organisasjoner. Denne styringsgruppa besto av politikere, næringslivsrepresentanter, forskermiljøer og friluftsrådet i regionen. En innvending mot disse styringsmøtene er at det i løpet av forprosjektsperioden har blitt arrangert få møter og oppmøtet har vært ganske dårlig, slik at utfallet av disse har tilsynelatende resultert i få konkrete holdepunkter.

2.1.2 Prosjekter

De konkrete prosjektene som ble realisert gjennom forprosjektet kan deles inn i flere deler, og er gjengitt i den avsluttende rapporten (Rafoss, 2015). Jeg vil her gi en kort beskrivelse av disse.

I samarbeid med Lista Fyr har forprosjektet vært med på å utvikle en felles bookingløsning for salg og markedsføring av ulike tjenester, primært utleie av fritidsbolig. Behovet for en slik løsning er utløst av en etterspørsel etter tjenester, samtidig som at kostnadene ved å sette opp en slik løsning gjerne er for høy til at enkeltpersoner- eller foretak kan bære dem alene. På denne måten har man en plattform som samordner tjenester som i stor grad er myntet på reiseliv. Nettsiden er fortsatt oppe og går, og fungerer som en markeds plass, men er for øyeblikket begrenset til utleie av fritidsboliger.

Lista våtmarkssenter er det første nasjonale besøkssenteret i sitt slag, og nyheten om denne tildelingen ble sluppet samtidig med åpningen av Slevdalsvannet naturreservat 28. august, 2015. Som en del av prosjektet ble det også åpnet opp et amfi for fugletitting på sørsiden av vannet. Forprosjektet bidro i søknadsprosessen gjennom organisering av møter, fasilitering for dialog mellom ulike aktører og generell lobbyvirksomhet. Dette er også Sørlandets første autoriserte naturinformasjonssenter.

I tilknytning til våtmarkssenteret er det anlagt informasjonsskilt i Fuglevika, like ved Østhasselstrand på Lista. Grunneieren på dette stedet hadde lenge gått med en drøm om å bygge et moderne Lista-langhus. Dette bygget er nå ført opp, og selv om ikke alt står helt ferdig har man fått på plass en utleiedel og en del viet til dyrehold. Tanken bak utviklingen av dette området er at det forener interesser på tvers av naturvern, matproduksjon og reiseliv. Hele bukta her utgjør et naturreservat, og det er også beite og kornproduksjon på stedet. I farvannet rett utenfor Fuglevika finner man også Rauna, som er Listalandets eneste øy der det

også er ilagt forbud for ilandstigning. Her hekker flere tusen par med sjøfugl, noe som viser at det ikke er tilfeldig at etableringen av et besøkscenter og utleieleilighet for ornitologer har skjedd akkurat her.

Bilde 2.1: Langhus ved Fuglevika, en del av Lista våtmarksområde (eget bilde)

På Sørnorsk laksesenter ved Kvåsfossen i Lyngdal kommune kan man følge villaksens ferd oppover elva Lygna, den eneste elva i Vest-Agder som ikke er regulert. Det er også etablert et besøkscenter som tilbyr offentligheten en innføring i historien rundt forsureningen av elvene på Sørlandet og utviklingen av villaksbestanden i distriktet. Her har grunneieren selv valgt å ta seg av driften av anlegget, og laksesenteret har allerede rukket å vokse seg fram til å bli en av de større turistattraksjonene i regionen.

Man har også jobbet aktivt for å synliggjøre natur- og kulturverdiene i regionen. Det ble jobbet med en skiltplan for utvalgte områder som man føler har gjort seg fortjent til å bli trukket fram, som for eksempel Fuglevika og Slevdalsvann. Håpet var at dette skulle bidra til å løfte

statusen på disse naturverdiene. Det ble ikke satt inn fullt trykk på akkurat dette prosjektet, og responsen fra vegvesenet har også vært mangelfull, slik at mye av dette tiltaket har blitt gjennomført takket være frivillig arbeid. I forbindelse med statsrådsbesøk fra daværende klima og miljøminister Tine Sundtoft ble det hengt opp en rekke skilt for å synliggjøre nettopp disse verdiene, etter samme mal som vegvesenets skilt.

2.1.3 Avslutning

Forprosjektet ble avslutta i desember 2015, og resultatene presentert på en samling i Listerrådet i juni 2016. Det ble da fattet et politisk vedtak om at man ikke ønsket å gå videre med den konkrete definisjonen av Lister som regionalpark, men man ønsket å videreføre ideene som hører til konseptet. Dette ble delvis innlemmet i BIOSREG-programmet, hvor fokus ble endret til å utarbeide en regional politikk forankret i bærekraftig verdiskaping. Listerrådet valgte å slå sammen disse to prosjektene, for på denne måten å inkludere både den politiske og den organisatoriske dimensjonen (Cruickshank mfl, 2017)

2.2 Biosreg

Forprosjektet Lister regionalpark har til dels skjedd samtidig og i forbindelse med BIOSREG, sistnevnte et følgeforskningsprosjekt med intensjoner om å utvikle en regional politikk tuftet på bærekraftig verdiskaping (Cruickshank mfl, 2017). Disse prosjektene har overlappet, noe som har skapt visse utfordringer i den videre analysen på bakgrunn av at disse prosjektene kan være noe vanskelig å skille fra hverandre, ikke minst for flere av informantene jeg har vært i kontakt med. Jeg har i utgangspunktet tenkt å avgrense denne oppgaven til å fokusere kun på forprosjektet, men ettersom at deler av prosessen har overlappet med starten av BIOSREG er det vanskelig å komme utenom dette prosjektet i enkelte sammenhenger. Forprosjektet ble avsluttet i henhold til planen ved utgangen av 2015, men perspektivene som kom ut av prosjektet har blitt videreført, og prosjektene har enkelte likhetstrekk når det kommer til form og innhold. BIOSREG-prosjektet på sin side fikk sin konklusjon i 2017.

BIOSREG-prosjektet trekker koblinger mellom bærekraftig bruk av natur og bærekraftig stedsutvikling med fokus på samfunnsutvikling og verdiskaping (Cruickshank mfl, 2017). Regionalpark som konsept har til hensikt å mobilisere ulike aktører og skape rammer for regionalt samarbeid. Disse faktorene skal hjelpe til å utvikle strategier for stedsutvikling, forvaltning samt verdiskaping basert på natur og kulturverdier forankret i regionen. BIOSREG-prosjektet ble startet opp mens forprosjektet enda pågikk. Innledningsvis ble det jobbet mye

opp mot regionalpark-prosjektet, men etter møtet i Hægebostad i juni 2016, ble fokus endret fra de konseptuelle rammene rundt regionalpark til å omhandle hvordan samarbeidet i regionen skal organiseres, og hvordan dette skal bidra til å fremme bærekraftig utvikling (Cruickshank mfl, 2017). Regionalpark-konseptet har ikke vært lagt helt på hylla, men kun vært med som et supplerende perspektiv til bærekraftig stedsutvikling. Man kan dermed si at deler av forprosjektet har blitt videreført gjennom BIOSREG, men det har likevel tatt en annen organisatorisk form.

2.3 Naturarven som verdiskaper

Prosjektet Sørnorsk Kystnatur var en del av programmet «Naturarven som verdiskaper» som varte fra 2009 til 2013 igangsatt av Miljødirektoratet (Berg, 2011). Som det fremgår av navnet var dette et program med fokus på verdiskaping basert på diverse naturgitte verdier i ulike typer regioner og områder. Sentralt for programmet var å tilrettelegge for næringsutvikling og turisme gjennom å bruke naturen på en måte som er i tråd med bærekraftig bruk og nytte. Et ønske om å involvere det lokale og regionale næringslivet, men også skape god samfunnsutvikling står sentralt. Det er likevel ikke bare økonomisk verdiskaping som har stått i fokus, men også miljømessig, kulturell og sosial verdiskaping.

Regionalpark-idéen bygger videre på mye av dette arbeidet, som i tillegg er tenkt å skape en sterkere involvering blant innlandskommunene Sirdal og Hægebostad (Bringslimark, 2015). Av naturlige årsaker har disse to kommunene stått utenfor samarbeidet rundt kystlandskapet i Lister, så håpet har vært at idéen om en regionalpark kan skape et bredere engasjement for verdiskaping regionalt.

2.4 Regionalpark

Regionalparker så sin opprinnelse i Europa på 50- og 60-tallet, og ment som et svar på problemer knyttet til tap av biomangfold og naturtyper, stadig intensivering av arealbruk samt dårligere miljø, spesielt i urbane strøk (Denkinger og Köster, 2017). Per i dag eksisterer det over 900 ulike regionalparker i Europa, fordelt over 22 land. Regionalparker organiseres vanligvis gjennom det man refererer til som et charter, det vil si en forpliktende samarbeidsavtale mellom involverte aktører hvor partnerskapet mellom dem inkludert lover, regler og tiltak reguleres (Clemetsen og Knagenhjelm, 2010).

2.4.1 Regionalparkers formål

Regionalpark er et internasjonalt fenomen som relativt nylig har fått fotfeste i Norge. Den strukturelle betydningen av begrepet varierer noe fra land til land, og kriteriene som legges til grunn er også forskjellig på tvers av landegrensene (Bjørnstad mfl, 2008). Fellesnevneren er at konseptet skal fungere som en utviklingsstrategi for involverte regioner. Norske Parker (2012) definerer regionalparker som «en dynamisk, langsiktig og forpliktende samarbeidsplattform for lokalsamfunn, myndigheter og næringsliv med en interesse for å ivareta og videreutvikle natur- og kulturverdier i et definert landskaps- og identitetsområde». Målet er å kombinere bærekraftig bruk og forvaltning av disse verdiene i kombinasjon med fokus på stedsutvikling og utnyttelse av de ressursene som er knyttet til regionen. Regionalparker i Norge har et sterkt fokus på å involvere egne innbyggere når det kommer til utforming av parken, arbeidet med den og beslutningsprosessen (Denkinger og Köster, 2017).

Et annet viktig aspekt ved regionalparker er at det skal bidra til å styrke måten mennesker identifiserer seg med og lever i harmoni med egen region (Denkinger og Köster, 2017). Dette gjøres ved å utvikle naturopplevelser gjennom tilretteleggelse for turløyper, informasjonstavler og markedsføring av regionale ressurser. Det ligger også en trivsel- og helsegevinst ved tiltak som skal fremme fysisk aktivitet og gjøre naturen mer tilgjengelig for egen befolkning. Ved å sette fokus på natur- og kulturverdier i regionen, og gjøre innbyggerne i regionen bevisste på å preservere og utvikle disse videre, mener Denkinger og Köster (2017) at regionalpark-konseptet kan promotere en regional bærekraftig utvikling. Regionalparken skal tilby en læringsarena, spesielt rettet mot den oppvoksende generasjonen, om natur-, kultur-, og historiske verdier tilhørende regionen. Dette henger også sammen med implementeringen av den europeiske landskapskonvensjonen ved at mennesker skal tilegne seg sterkere bånd til og få en mer aktiv rolle i forvaltninga av landskapet (Clemetsen og Stokke, 2014). Fokus ligger også på å utvikle reiselivsnæringen innenfor et mer bærekraftig rammeverk, som ikke forvolder skade på naturen og landskapet i området.

2.4.2 Regionalpark som samarbeidsmodell

Selve regionalpark-konseptet fungerer ikke nødvendigvis som en universal samarbeidsmodell. Hver enkelt regionalpark er utformet på sin unike måte, men deler en rekke fellestrekk som utgjør grunnlaget for konseptet (Dahl, mfl, 2014) Det gjør at vi selv i Norge har et vidt spekter av regionalparker, og gjør det spesielt krevende for nye regionalparkinitiativ å vite hvordan man skal innrette seg mot konseptet. En regionalpark kan bidra til å organisere former for

samarbeid på tvers av ulike sektorer, og således være et nyttig verktøy for videre utvikling i regioner, men samtidig byr konseptet på såpass åpne rammer at man fort kan støte på utfordringer når det kommer til hvordan samarbeidet skal ta form og hva slags verdier eller interesser dette skal baseres på.

Regionalparkmodellen er ment som et tilsvar til ideen om at regioner selv er bedre egnet til å løse konflikter knyttet til forvaltning og vern. Det statlige engasjementet for regionalparkkonseptet har derimot vist seg å være svært varierende. I perioden 2012-2014 ble det satt av 10 millioner kroner som en del av verdiskapingsprogrammet for lokale og regionale parker (Regjeringen, 2014). Dette programmet var i regi av Kommunal- og moderniseringsdepartementet, og hadde til hensikt å fremme regionalpark som en samarbeidsmodell for bygdeutvikling og bærekraftig bruk og forvaltning av natur- og kulturverdier innenfor et område. Programmet ble avsluttet i henhold til planlagt tid i 2014, og den nåværende regjeringen har foreløpig ikke vist noe særlig interesse for å videreføre dette prosjektet.

2.5 Reiseliv

Regionalpark-begrepet er en måte for regionale myndigheter å posisjonere seg selv overfor omverden, en medvirkende grunn til at konseptet ofte høster interesse blant reiselivsaktører i regionen det gjelder. I forprosjektet Lister regionalpark har friluftsrådet i regionen vært en sterk pådriver både ved at de har vært initiativtakere og stått oppført som prosjekteiere.

2.5.1 Lister Reiseliv

Lister Reiseliv ble stiftet i november 2009 med formål om å koordinere og utvikle reiselivet i regionen gjennom en styrket satsning på markedsføring, merkevarebygging og produktutvikling (Region Lister SA, 2011). Kun fire år senere ble selskapet lagt ned grunnet stridigheter i styret og en dårlig samarbeidsstruktur (Bringslimark, 2013). Vakuemet som ble etterlatt har utløst et behov for å skape en bedre samarbeidsmodell blant de mange reiselivsaktørene i regionen og samle ulike opplevelsprodukt i helhetlige pakker. Besøksnæringene i Lister er i sterk vekst, noe som gjør det desto viktigere å koordinere disse på en mer helhetlig måte.

Reiselivet i regionen har etter at Lister Reiseliv ble avviklet manglet en arena for strategisk samarbeid. Ønsket om en partnerskapsmodell henger sammen med behovet for kollektive handlinger for å løse utfordringer som er regionale av omfang. (Bringslimark, 2013). Ulike

sektorer har i økende grad overlappende interesser. Eksempelvis vil mange aktører innenfor næringslivet se seg tjent med et bedre samarbeid med reiselivet for å promotere egen aktivitet og tiltrekke seg en større kundestrøm.

2.5.2 Lister Friluftsråd

Lister Friluftsråd er ett av tre friluftsråd i Vest-Agder, som hver for seg representerer de tre administrative regionene i fylket. Ansvarsområdene til friluftsrådene dekker tilrettelegging av løyper og rekreasjonsområder, inkludert promotering av interesse, forståelse og muligheter for friluftsliv i regionen (Bringslimark, Landmark, 2017). Det meste av arbeidet friluftsrådene legger ned er til vanlig finansiert gjennom prosjektmidler, slik at mye av bakgrunnen for forprosjektets oppstart skyldes at Kommunal- og moderniseringsdepartementet lyste ut midler som en del av «Verdiskapningsprogrammet for lokale og regionale parker», der Lister friluftsråd fattet interesse.

3 Regional utvikling og bærekraft – teoretisk rammeverk

Landareal utgjør en gode som ofte er vanskelig å måle i konkrete verdier. Dette fordi det kan tilføre et område både velstand og identitet med bruk av riktig forvaltning. De store konfliktlinjene innenfor lokal og regional utvikling handler ofte om hvordan disse arealene skal disponeres og hvordan man skal balansere sosiale, økonomiske og miljømessige interesser (Pike mfl, 2016). Coe mfl (2004) betrakter regional utvikling som noe bestående av flere relasjonelle prosesser påvirket ikke bare av hva som skjer innad i regionen, men også prosesser som ligger utenfor regionens kontrollområde.

Debatten omkring regional utvikling har i stor grad handlet om økonomiske hensyn som investeringer, vekst og sysselsetting, basert på top-down-prinsipper hvor statlig intervensjon er ment til å stimulere til vekst og redistribusjon av midler for å bistå regioner som av ulike grunner har blitt hengende etter økonomisk (Pike mfl, 2016). I mer moderne tider har diskursen endret seg i retning av en mer bredere tilnærming som anerkjenner betydningen av utvikling også på sosiale, politiske, kulturelle og miljømessige felt. Dette er veldig generelle mønstre når det kommer til den historiske utviklingen av konseptet, men det er også viktig å ha i mente at forståelsen av regional utvikling vil variere på tvers av tid og rom.

3.1 Bærekraft

Bærekraftighet er et politisk begrep, som inkluderer både økonomiske, sosiale, miljømessige, politiske og kulturelle dimensjoner (Pike mfl, 2016). De politiske skillelinjene går i all hovedsak på hvordan disse skal balanseres opp mot hverandre. Det samme gjelder også naturkonservering (Vasstrøm, 2014). Planlegging involverer mange ulike aktører, som hver for seg innehar ulike interesser og verdier som gjør det ekstra vanskelig å utjevne disse i best mulig grad. Miljøplanlegging henger dog stadig mer sammen med den sosiale utviklinga i samfunnet og kan derfor ikke betraktes helt separat fra de andre dimensjonene.

3.1.1 Bærekraftig utvikling

Begrepet bærekraftig utvikling ble første gang introdusert i Brundtlandskommisjonens sluttrapport *Vår felles framtid* (Brundtland og Dahl, 1987). Her oppsummeres begrepet med at det baserer seg på en utvikling hvor vi sikrer våre egne behov samtidig som vi sørger for at behovene for framtidige generasjoner ikke forringes. Dette markerte også en vending i den offentlige miljødebatten i henhold til at det ble konstatert at det er mulig å oppnå et kompromiss mellom økonomiske interesser og miljøhensyn, men ikke uten at næringslivet

selv tar på seg et større sosialt og miljømessig ansvar (Healey, 1997). I følge Healey har (1997) bærekraftig utvikling både en økonomisk, sosial og miljømessig side ved seg. Det vektlegger viktigheten av å tilpasse seg et forbruk som står i stil med jordas økologiske forutsetninger. På samme tid poengteres også betydninga av en bedre fordeling av de økonomiske ressursene på jorda, for å løfte mennesker ut av fattigdom og dempe den sterke befolkningsveksten på jordkloden. I den delen som går på forbruk ligger det implisitt en overgang til mer fornybare energikilder.

Sett fra et verdiskapingsperspektiv vil en bærekraftig utvikling baseres på en bruk av natur- og kulturverdier som ikke forringer det som man forsøker å verne, samt at den verdiskapingen som finner sted skjer på en måte som ikke innskrenker mulighetene framtidige generasjoner har for å få til verdiskaping med de samme ressursene (Brandtzæg, B, Haukeland, P, 2009). Bærekraftig næringsutvikling er en avveining av ulike økonomiske, økologiske og sosiale dimensjoner (Cruickshank mfl, 2017). En slik utvikling må inneholde elementer som verdiskapning, miljøvern og bevaring av naturmangfold. Cruickshank mfl (2017) viser til at for å oppnå en lokal verdiskaping basert på bærekraft må dette skje gjennom en forankring i et steds egenart. Sentrale punkter er eksisterende strukturer, naturressurser og sosiokulturelle forhold, hvor koblingen mellom disse er avgjørende for graden av suksess.

3.1.2 Begrepets tvetydighet

På nasjonalt nivå kan politisk ståsted være avgjørende, ikke bare for hvordan man velger og tolke begrepet bærekraft, men også hvordan dette skal implementeres i praksis og hva slags politiske mål man setter seg (Langhelle mfl, 2012). Rurale og urbane områder vil også ha avvikende meninger rundt hva bærekraftige samfunn består av. Dette er med på å belyse vagheten i begrepet, og hvorfor det er vanskelig å utforme en strategi som favner interesser på tvers av det politiske spekteret.

En sunn økonomisk utvikling er ønskelig, men dette må skje på en måte som går overens med miljøets bæreevne. Dette innebærer å bygge opp en økonomi og industri som er konkurransedyktig internasjonalt, basert på kunnskap, kompetanse og tilpasningsdyktighet (Langhelle mfl, 2012). Bærekraftig utvikling kan kun forekomme i samfunn der det eksisterer en felles resonans om at man arbeider på vegne av fellesskapets beste. Forholdet mennesker har til naturen har også innslag av en kulturell dimensjon (Healey, 1997). Vårt syn på naturen

er formet av vår metafysiske og estetiske anerkjennelse av landskapet og naturverdiene som omgir oss. Bærekraft er med andre ord ikke bare et vitenskapelig konsept, men fører med seg også en moralsk verdi som utfordrer våre egne tanker og holdninger rundt vår egen rolle i dette systemet.

3.1.3 Bred verdiskaping

Begrepet «bred verdiskaping» ble lansert av Haukeland og Brandtzæg (2009) i forbindelse med verdiskapingsprogrammet Naturarven som verdiskaper. Ved siden av at bærekraftig lokal utvikling skal skape næringsutvikling, er det også et mål om å få til samfunnsutvikling på tvers av både miljømessig, kulturell, sosial og økonomisk verdiskaping. Bred verdiskaping fremhever at økonomisk verdiskaping må skje i samspill med de andre pillarene, og at hver enkelt av disse er av like stor betydning. Funn Helseth mfl (2017) har presentert etter undersøkelser foretatt i kommunene Røros, Lom og Vega viser tydelige fellestrekk når det kommer til hvordan man kan lykkes med en brei verdiskaping. Tydelige prioriteringer, eksempelvis innenfor næringsstrategier og forvaltning, og langsiktig, strategisk planlegging er med på å tilby forutsigbarhet for berørte parter. For mye fokus på én enkelt av disse pillarene kan ødelegge balansen, slik at hver og en av disse må integreres og utgjøre en helhet. Utfordringen i denne sammenheng er at verdiskaping er et økonomisk begrep, og dermed vanskeligere lar seg overføre til de formene som ikke er knyttet opp mot økonomi. Tilgangen på miljømessige verdier vil dreie seg rundt biologisk mangfold og landskapsverdier, men også hvordan dette forvaltes. Den kulturelle verdiskapingen er representert gjennom identitet, symboler og kunnskap rundt et sted, mens sosial verdiskaping går på nettverksorganisering, samhandling og tillitsforhold.

3.2 Planlegging

Planlegging som prosess har så å si vært i kontinuerlig endring, både i henhold til hvordan man kan forstå konseptet og hva slags rolle den utgjør (Jacobs, 2016). Like mye som det er en teknisk disiplin er planlegging også en sosial prosess som skal fremme interaksjon (Healey, 1997). Planlegging handler ikke bare om gjennomføringen av konkrete tiltak, men også om å utarbeide strategier som kan svare på de definerte problemstillingene en region søker etter å adressere. Det kan også argumenteres med at planlegging er tverrfaglig i den forstand at den kombinerer flere felt, inkludert politikk, jus og økonomi etc (Jacobs, 2016).

Friedmann (1987), gjengitt av Amdam (2010), gir en definisjon av planlegging som en maktutøvende politisk aktivitet hvor man forsøker å kombinere teori og praksis. I større grad enn tidligere er nå regionale styringsmakter, på bekostning av sentrale myndigheter, ansvarlig for regional utvikling. Friedmann (1992) snakker også om begrepet «empowerment», hvor makt skapes gjennom en kombinasjon av ekstern støtte og intern mobilisering (Amdam, 2010). Målet er at den eksterne støtten skal fungere som en oppstart, som skal sette i gang en prosess som regionale aktører selv er ansvarlig for å styre.

En sammenligning ofte brukt innenfor planleggingsfaget er Michel Foucaults navigasjonsmetafor (Hillier, 2011). Hensikten med planlegging er å sette seg ut visse mål man ønsker å oppnå på samme måte som at formålet med navigasjonen er å bevege seg fra et punkt til et annet. Underveis på denne reisen vil man støte på ulike hindringer som potensielt kan endre kursen på reisen. For å nå dette målet kreves det kunnskap og bruk av riktig framgangsmåte, og veien fra A til B er ikke nødvendigvis forhåndsbestemt.

3.2.1 Formelle og uformelle former for planlegging

Planlegging kan foregå både formelt og uformelt (Van Assche mfl, 2014). Den formelle versjonen av planlegging inkluderer governance-nettverk som er styrt av regler og reguleringer pålagt gjennom offentlige myndigheter. Uformell planlegging er forbundet med governance, gjerne på et regionalt eller lokalt nivå, som er basert på forhold som tillit, uskrevne avtaler og sosiale nettverk. Det er likevel problematisk å foreta et skille mellom formell og uformell planlegging, ifølge Van Assche mfl (2014), da de i stor grad henger sammen med og former hverandre. De dominerende formelle institusjonene i planleggingsprosessen er et resultat av interaksjon med uformelle og formelle institusjoner over tid. Samspillet mellom disse har konsekvenser for hva slags form planleggingen tar i et område eller innenfor et governance-nettverk.

Jacobs (2016) peker på at det meste av planleggingsteori har blitt anvendt innenfor geografiske områder som allerede er institusjonalisert gjennom at området har en historikk når det kommer til planlegging og beslutningstaking. Dette gjør arbeidet med å involvere ulike interessenter lettere, ettersom aktører allerede er kjent med rammebetingelsene innenfor denne konteksten. Der innbyggerne selv føler en sterk tilhørighet til egen region, er det lettere å organisere lokalsamfunnet i governance-nettverk. På samme tid har governance-nettverk

potensiale til å styrke lokal og regional tilhørighet, inkludert «sense of place» (Mehnen mfl, 2013).

3.2.2 Systemteori

Jacobs (2016) snakker også om planlegging som et system. Dette er basert på Niklas Luhmanns systemteori. Van Assche og Verschraegen (2008) peker på at sosiale systemer er basert på kommunikasjon, og at det er nettopp kommunikasjon som gjør at sosiale systemer reproducerer seg selv over tid. I et planleggingssystem vil kilden til kommunikasjon være funksjonssystemer, representert gjennom felt som politikk, jus, økonomi og forskning. Disse systemene representerer en differensiering av ulike samfunnsområder, som hver for seg regulerer og styrer seg selv og er utstyrt med en egen logikk som dominerer deres samfunnsperspektiver. For å ta noen eksempler, sier Van Assche og Verschraegen at politiske vedtak må finne sted blant det politiske miljøet, lover og regler må reguleres gjennom lovsystemet, og forskningen selv må sette grenser for hva som utgjør vitenskapelig kunnskap. Det er ikke snakk om noe hierarki, men en flat struktur hvor hvert enkelt system utgjør en del av en helhet i et større system, hvor alle er avhengig av hverandres funksjoner. Avgjørelser fattet av enkelte systemer kan ha implikasjoner for andre systemer, men de kan ikke styre andre systemer til å handle i en spesifikk retning. Dette er spesielt myntet på det tradisjonelle synet på politikk, og hva slags rolle politiske handlinger spiller når det kommer til eksempelvis økonomi. Planlegging som disiplin tolkes annerledes blant de ulike systemene og er illustrerende for hvordan ulike parter kan ha forskjellige interesser.

Hvordan alle de ulike komponentene inngår i et planleggingssystem refereres til som «organisasjon», i henhold til Niels Andersen (2003), gjengitt av Jacobs (2016). I en systemteori er forutsetningene for organisasjoner trefoldig, som igjen har sammenheng med den funksjonelle differensieringen i systemet. De styres av beslutninger som formes av dynamikken mellom de ulike komponentene systemet består av og integrerer ulike typer funksjonelle perspektiver. Sist, men ikke minst defineres det også hvem som er med og hvem som ikke inngår som en del av systemet.

Planlegging er en form for styring, gjennom at det koordinerer de ulike systemene som er en del av disiplinen. De funksjonelle perspektivene er likevel avhengig av enten personifisering eller representasjon gjennom organisasjoner for å komme til uttrykk (Jacobs, 2016). Bygger man videre på tankegangen bak sosiale systemer i et planleggingssystem, kan man si at

ulike aktører som inngår i en planleggingsprosess handler etter et give-and-take-prinsipp. De ulike aktørene forsøker å påvirke hverandre gjennom å minimere forskjeller så langt det lar seg gjøre. Man søker etter å inngå kompromissløsninger som tar hensyn til ulike aktører. Collaborative planning kan fungere som en løsning på problematikken med ulike systemer.

Det å anvende systemteori i et planleggingsperspektiv er med på å poengtere kompleksiteten som råder innenfor disiplinen, både ved at den involverer mange ulike disipliner og at disse har sammenheng med hverandre (Jacobs, 2016). Planlegging er ikke kun en politisk prosess, men en prosess som også krever økonomiske, juridiske og vitenskapelige betraktninger. Planlegging handler mye om hvordan man kan styre økonomiske investeringer. Dette kan gjøres både gjennom å innføre restriksjoner og insentiver som kan føre til at organisasjoner og/eller enkeltpersoner endrer eget handlingsmønster.

Forprosjektet i seg selv har vært et konkret prosjekt med en forhåndsgitt tidsramme, men intensjonen med prosessen er at den skal samle ulike krefter og skape spin-off-effekter generert gjennom kommunikasjon mellom parter som hver for seg er ambassadører for ulike områder. Relevansen dette har for valg av problemstillinger er i all hovedsak relatert til den kommunikative dimensjonen med forprosjektet og hvordan de ulike partene har fungert i interaksjon med hverandre. Denne dynamikken og organisasjonen mener jeg kan være med å forklare regionens evne til å mobilisere seg selv og bidra til å forklare eventuelle uoverensstemmelser som springer ut fra visjonsgrunnlaget til de ulike aktørene. Dette vil også danne grunnlaget for hvordan man har valgt å løse eventuelle interessekonflikter.

3.2.3 Planning of undefined becoming

Boelens og de Roo (2016), i sin artikkel "planning of undefined becoming", peker på en utvikling fra planlegging som en teknisk disiplin hvor ansvaret tilhører det offentlige, til en ny hverdag hvor målet er å stake ut nye idealer som deles av flere aktører og hvor oppnåelsen av klare, definerte mål blir av mindre betydning. Planlegging som prosess er uforutsigbar ved at den tar form underveis, og den formes av at aktører samhandler og påvirker hverandre gjensidig gjennom dialog. Nettverk skapes, sosial kapital styrkes og det gis bedre grunnlag for innovative løsninger fremprovosert av interaksjonen. Tar man utgangspunkt i poststrukturalistisk teori betrakter vi denne typen nettverk som sosiale systemer som hele tiden er i endring. De ulike komponentene i et slikt system påvirker hverandre gjennom både tid og rom. Denne dynamikken finner også sted i planlegging, og bidrar til en uforutsigbarhet

og kompleksitet som er med på å forklare Boelens og de Roos (2016) teori om planlegging som «undefined becoming». Man ser vekk ifra den dominerende tankegangen i strukturalistisk lære, hvor planlegging forutsetter klare definerte målsetninger som skal sikre en mer rettferdig fordeling av ressurser og goder.

3.2.4 Eksogene og endogene faktorer

Lokale myndigheters rolle har også endret seg med tiden. Kommunen er fortsatt en arena for lokalpolitikk og har ansvar for å følge opp nasjonal lovgivning, samt tilby velferdstjenester til sine innbyggere (Normann, Vasström, 2012). Man kan likevel snakke om et paradigmeskifte innenfor rural sektor, med en omlegging fra eksogene i retning mer endogene faktorer. Normann og Vasström forklarer forskjellen gjennom at eksogene faktorer henspiller på statens fordeling av midler, subsidier og støtte til regionale og lokale formål, mens endogene faktorer, på den annen side, tar sikte på å legge til rette for lokal mobilisering, investeringer og det å forbedre konkurransedyktigheten i regionen i møte med andre regioner. Dette nye paradigmet vektlegger også viktigheten av samarbeid mellom offentlig og privat sektor sammen med frivillige krefter.

3.2.5 Den stedsbaserte tilnærmingen

En stedsbasert tilnærming bygger på teorien om at potensialet til utvikling i et område er forankret i en regions særegenhet (Pike mfl 2016). Intensjonen er å gjøre en region mer eller mindre selvstyrt gjennom å etablere nettverk som fremmer tillit, samarbeid og konkurranse. Dette harmonerer med en bottom-up-tilnærming, hvor man bygger relasjoner og institusjoner for på denne måten gjøre seg uavhengig av tilførsel av eksterne midler basert på top-down-prinsipper. Gjennom en slik tilnærming anerkjenner man at det ligger noe uforløst forankret i regionen som krever mobilisering for å få utnyttet den kapasiteten som hører til et sted. Ringvirkningene av eksempelvis governance-nettverk kan mobilisere ressurser og frigjøre det kreative potensialet som ligger latent både hos eksterne og interne aktører (Normann, Vasström, 2012) Det er først og fremst de regionale institusjonenes ansvar å kartlegge de økonomiske og sosiale behovene i regionen, fasilitere for samarbeid mellom aktører samt gi støtte underveis til det arbeidet som legges ned (Pike mfl, 2016).

Den stedsbaserte tilnærmingen står i motsetning til universale teorier omkring stedsutvikling, og vektlegger at praksis må tilpasses den lokale og regionale konteksten (Pike mfl, 2016). Denne tilnærmingen har også mange likhetstrekk med bærekraftig utvikling, i form av at

begge bygger på holistiske prinsipper. Dette innebærer at man ser på utvikling som noe bredere og mer sammensatt enn at det kun kan forklares ut i fra økonomiske hensyn. En satsning på bærekraftig utvikling bør følges opp med langsiktig strategier for å sikre tilpasningsdyktighet, kontinuitet og stabilitet (Pike mfl, 2016). Dette betyr at man må se sammenhengen mellom økonomi, miljø og samfunn, sette seg langsiktige mål som akkomoderes i tråd med regionale forhold, samt se viktigheten av en inkrementell utvikling som bygger videre på tidligere arbeid.

De siste avsnittene baserer seg på ideen om at eksterne ressurser kan, ved riktig bruk, anvendes på en måte som gjør at man bygger opp egen ressursbase. Forprosjektet, i likhet med tidligere regionalt arbeid, har involvert en rekke utenforstående aktører som er ment som ekstra-lokale aktører, et begrep Ray (1998) forklarer som en type økonomisk eller politisk forbruker som regionen prøver å nå ut til. Hva som gjør dette relevant for problemstillingen er at disse ekstra-lokale aktørene kan utgjøre endogene faktorer dersom disse brukes riktig.

3.3 Governance

For å trekke tråden tilbake til bred verdiskaping, så representerer sosial verdiskaping en av formene som inngår i begrepet. I det inngår det nettverk, samarbeid og tillitsforhold. Det finnes ulike teorier som belyser ulike former for nettverksstrukturer. I denne oppgaven vil jeg gå nærmere inn på governance-begrepet, som har en særlig viktig posisjon innenfor planleggingsdisiplinen, ettersom alle planleggingsprosesser innebærer en eller annen form for governance-nettverk (Healey, 2003). Som nevnt innledningsvis i denne oppgaven innebærer governance et mindre tydelig skille mellom det offentlige og det private, men selv om staten har inntatt en langt mer tilbaketrukket rolle er det viktig at man ikke undervurderer at staten fortsatt spiller en viktig rolle når det kommer til både lokal og regional utvikling (Pike mfl, 2016). Planlegging kan forstås som en governance-prosess, hvor en rekke parallelt pågående aktiviteter knyttet til ulik kompetanse og interesser skaper relasjoner og ringvirkninger på tvers av tid og rom (Healey, 2008).

En region som skal lykkes med samspillet mellom vern og utvikling er avhengig av vellykkede governance-nettverk som kan sette de institusjonelle rammene for organisering og koordinering av det strategisk-politiske arbeidet (Mehnen, mfl, 2013). Mangel på institusjonell kapasitet og ressurser, fravær av politisk vilje og planlegging, utilstrekkelig hensyn til

lokalbefolkningens ønsker og behov, statlig overstyring og manglende sense of place er eksempler på årsaker til at områder rammet av landskapsvern stagnerer. Governance innebærer et ønske om større lokal deltakelse, men dette medfører ikke nødvendigvis at ansvar og innflytelse er likt fordelt (Mehnen mfl, 2013). Ofte er det offentlige myndigheter selv som sitter med makta til å definere hva slags målsetninger man ønsker og oppnå.

Governance er en måte å organisere og koordinere sosiale relasjoner og interaksjoner på som skjer gjennom nettverksstrukturer hvor både offentlige og private aktører er involvert. Dermed beveger man seg ifølge Böcher (2008) vekk fra ideen om at regioner først og fremst defineres ut i fra administrative grenser og nivåer og over i retning av en forestilling om at regioner er dynamiske entiteter hvor ulike aktører samhandler gjennom tilstedeværelsen av ulike sosiale nettverk (Mehnen mfl, 2013). Fürst mfl (2006), også gjengitt av Mehnen mfl, 2013, skiller mellom tre ulike former for sektorer som inngår som en del av slike governance-nettverk bestående av offentlige myndigheter, representanter fra næringslivet samt sivilsamfunnet.

Sørensen og Torfing (2007) gir følgende definisjon av governance-nettverk:

1. a relatively stable horizontal articulation of interdependent, but operationally autonomous actors; 2. who interact through negotiations; 3. which take place within a regulative, normative, cognitive and imaginary framework; 4. that is selfregulating within limits set by external agencies; and 5. which contributes to the production of public purpose.

3.3.1 Varianter av governance

Healey (1997) oppgir fire forskjellige former for governance som har dominert debatten i den vestlige verden. Noen av dem kan fremstå mindre relevant i forhold til hvordan systemet er lagt opp i dag, spesielt i en norsk kontekst, men de kan være likevel være nyttige for å belyse evolusjonen i begrepet.

- Representativt demokrati. Folkevalgte politikere representerer offentlighetens stemme. Governance fungerer mer etter top-down government-prinsipper, basert på hierarkiske strukturer hvor teknisk og administrativt innsyn skal sikre gode politiske beslutninger. Offentlig deltakelse er sterkt begrenset.

- Pluralistisk demokrati. Vektlegger mangfoldet av interesser i samfunnet. Politikernes rolle er i første rekke å fungere som en megler på vegne av konkurrerende stemmer. Motstridende interesser settes opp mot hverandre. Løsningen som kommer ut av prosessen er ikke et resultat av forhandlinger, men snarere det forslaget som flest kan si seg minst misfornøyd med.
- Korporatisme. Makt er delt mellom et fåtall mektige interessenter som kun til dels er regulert gjennom at de samme aktørene driver legitimitetsbyggende arbeid for å styrke egen integritet blant samfunnet man representerer. Denne modellen er populær der større næringsaktører ønsker innflytelse over den økonomiske utviklinga i et område. Beslutninger som fattes blir for det meste gjort på bakgrunn av veloverveide vurderinger. Modellen tilbyr stabilitet og effektivitet, men muligheten for å ta til seg ny læring, inntrykk og impulser er sterkt begrenset.
- Klientelisme. Politikere og andre offentlige funksjoner inngår i interaktive nettverk hvor rollen governance utspiller skjer gjennom at ressurser distribueres på en måte som beskytter og preserverer eksisterende maktstrukturer.

Normann og Vasström (2012) identifiserer fire modeller for governance som egner seg i en litt mer lokal kontekst. De sentrale skillelinjene går på hvem som styrer nettverket, hvordan det er lagt opp og hvilken rolle de offentlige styresmaktene innehar. Disse modellene er videre inndelt i en offentlig- og et marketstyrt rammeverk, som kombinerer både top-down- og bottom-up-tilnærminger til governance.

- Administrativ governance. Lokale eller regionale styringsmakter styrer nettverket enten indirekte eller direkte. Denne formen for governance har en veldig formell, top-down hierarkisk organisering, og har visse likhetstrekk med representativt demokrati-modellen.
- Deltakende governance. Denne modellen er veldig prosessorientert og streber etter å overholde viktige demokratiske prinsipper som inkludering, samarbeid og læring. Lokale og regionale myndigheters autoritære rolle er tonet ned, i overensstemmelse med en bottom-up-tilnærming. Som en deltaker på lik linje med andre aktører, er deres fremste funksjon å være meglere som fasiliterer for diskusjon mellom ulike interessenter.

- «Managerial governance». Lokale og regionale styringsmakter inngår i partnerskap med andre mektige aktører. Denne modellen er spesielt rettet mot prosesser der hensikten er å innfri politiske mål og strategier formulert av aktører som har interesser innenfor utviklingen av et område. Organiseringen av «managerial governance» er svært top-down, da den bygger på og forsterker etablerte maktstrukturer.
- «Entrepreneurial governance. I likhet med deltakende governance er rollen til lokale og regionale myndigheter å tilrettelegge for arenaer hvor aktører kan utveksle hverandres interesser og danne sosiale nettverk. Forskjellen ligger i at denne modellen er langt mer markedsorientert. Aktører som inngår som en del av denne modellen springer ut fra nærings- og utviklingsengasjement som er igangsatt av lokale entreprenører og innbyggere. Strukturen er langt mer bottom-up sammenlignet med «managerial governance».

3.3.2 Governance-nivåer

Governance-begrepet opererer med tre ulike nivåer, som Mehnen mfl (2013) referer til. Det institusjonelle nivået tar for seg både formelle og uformelle institusjoner. Førstnevnte er regulert gjennom stat og rettssystemet, mens uformelle institusjoner hentyder til sosiale normer som danner utgangspunkt for hvordan aktører opptre overfor hverandre. Det andre nivået går på aktører. Aktører kan både ta en aktiv og passiv rolle i en prosess, mye avhengig av hva slags ressurser man har til rådighet når det kommer til tid, penger, kunnskap og autoritet. Aktører kan representere ulike kontekster, det være seg offentlige institusjoner, interesseorganisasjoner eller næringsliv, men til sammen utgjør de en felles diskurs som omfatter den generelle samfunnsutviklingen i et område. Det siste nivået går på den strukturelle sammensetninga av et område, inkludert størrelse og avgrensning på området, infrastruktur samt den økonomiske utviklinga.

3.3.3 utfordringer med governance-nettverk

Koordineringen av et virvar av nettverk og systemer som går på tvers av geografisk skala gjør det krevende å drive med utviklingsarbeid (Pike, mfl, 2016). På regionalt nivå er det ofte tilfelle at kommuner samarbeider på tvers av regionalt administrative grenser. Dette er også tilfelle i Lister, der flere av kommunene figurerer i samarbeid med kommuner tilhørende andre regioner. Det gjelder i stor grad også mange regionalparker. Parker kan utgjøre en liten

del av en større administrativ enhet eller inkludere flere områder som danner et sammenhengende område med en eller annen form for fellesnevner, men hvor hver enkelt av dem er hjemmehørende i ulike administrative regioner. Samarbeid på tvers behøver ikke å være noe stor svakhet ved et regionalt samarbeid, men det avslører at regionale nettverk kan være flytende og at samarbeidsområder ikke nødvendigvis er fastlåst til administrative enheter. Samtidig tvinger det fram et spørsmål om betydninga og relevansen av det regionale samarbeidet dersom kommunene som er en del av det ser seg bedre tjent med å koordinere tjenester med kommuner innenfor andre regioner.

3.4 Neo-endogen utvikling

En alternativ tilnærming mikser sammen top-down- og bottom-up-prinsipper, hvor ekstern hjelp skal hjelpe til med å realisere potensialet som ligger «uforløst» i lokale områder. Dette skjer gjennom kollektive, neo-endogene handlinger der lokale aktører selv er med på å instigere endringer (Shucksmith, 2009). En forutsetning for å sette i gang disse endringene er mobilisering av ressurser og aktører i et forsøk på å reprodusere identitet knyttet til et sted. I følge Gorlach og Adamski (2007), ligger anvendelse av lokale ressurser og deltakelse til grunne for en neo-endogen utvikling, som også handler om hvordan lokalområder interagerer med miljøet rundt seg (Bosworth mfl, 2015). En neo-endogen utvikling blander således sammen endogene og eksogene faktorer, hvor nettverk formes og kontrolleres av både lokale og eksterne aktører. Samspillet mellom dem er en viktig faktor for dynamikken i prosessen. Maktrelasjoner eksisterer mellom disse ulike aktørene, men dette er først et fremst et verktøy de eksterne aktørene besitter i henhold til å utstyre regioner med kapasitet til å promotere utvikling. Statens rolle blir redusert til en tilrettelegger for samhandling og kapasitetsbygging. Når staten inntar en slik rolle, etterlater det større rom for markedskreftene. For at en slik strategi skal være suksessfull, kreves det ifølge Bosworth (2015) at regionen identifiserer potensielle verdier som kan initiere ulike utviklingsstrategier. Samarbeid mellom ulike aktører er et premiss skal disse verdiene løftes fram, og det vektlegges at samspill mellom både lokale og eksterne aktører må skje skal lokal utvikling finne sted.

3.4.1 Målet med en neo-endogen utvikling

Denne balansegangen mellom lokale og eksterne aktører er i mange tilfeller ganske vanskelig. Som en del av neo-endogen utvikling er formålet at regionen selv skal stå i sentrum for egen utvikling, med god hjelp av konsultering fra eksterne aktører som en del av en

«empowerment»-prosess (Bosworth mfl, 2015). Støtten fra de andre aktørene er ment for å gjøre lokalområder bedre skikket til å fatt på utfordringer knyttet til regional utvikling. På denne måten kan vi si at en neo-endogen utvikling innebærer en god integrering av endogene og eksogene faktorer, der blant annet finansiering og rammevilkår er hentet eksternt og basert på top-down-prinsipper. Dersom man ikke lykkes med denne balansegangen, kan man risikere at lokale krefter ender opp i et avhengighetsforhold med de eksterne aktørene når det kommer til videre utvikling. Klarer man derimot å bygge opp en slagkraftig arena hvor man klarer å trekke inn ekstra-lokale aktører så vil regionen komme styrket ut på sikt.

Målet med denne typen utvikling er å sikre partnerskap og langsiktig samarbeid mellom ulike aktører på tvers av ulike skalaer (Bosworth, mfl, 2015). En forutsetning for å promotere lokale handlinger er tilstedeværelse av kunnskap og ekspertise. Kunnskapsutvekslingen mellom de ulike komponentene av et samarbeidsnettverk er med på å stimulere til lokal innovasjon. For å kunne sette i gang utviklingsprosesser lokalt, må kunnskap og ekspertise ligge i bakhånd, men det kreves også en evne til å omsette kunnskap til konkrete resultater. Det betyr at der er behov for mellomledd, slik Bosworth mfl (2015) ser det, som kan knytte sammen bottom-up og top-down prosesser, og samtidig fronte lokale interesser. I neo-endogene utviklingsprosesser er nettverkene i konstant endring, hvor en del av hensikten er at utvekslingen som skjer innenfor disse nettverkene skal være til lærdom for lokale krefter slik at man bygger seg opp erfaring til å håndtere utfordringer man vil måtte stå overfor i fremtiden. Effektene av en slik prosess blir mer tydelig i de tilfellene hvor lokale aktører styrkes gjennom synkronisering med heterogene nettverk bestående av eksterne aktører.

3.4.2 Neo-endogen utvikling i en lokal/regional kontekst

En neo-endogen tilnærming er mer bredere, og tar et oppgjør med forestillingen om at regional utvikling er universelt utformet uten å ta hensyn til lokale forhold og særtrekk (Ray, 2006). Sosiale og økonomiske utfordringer henger i økende grad sammen gjennom at lokal deltakelse er en forutsetning for regional utvikling. Den neo-endogene tilnærmingen som en forlengelse av begrepet «sosial økonomi», som Sayer og Walker (1992) viser til, gjengitt av Ray (2006), illustrerer hvordan sosiale nettverk har innvirkning på hvordan regioner evner og tilpasse seg dagens kapitalistiske system. Den neo-endogene tilnærmingen slår fast at lokale aktører sammen må ta et større ansvar når det kommer til å håndtere sosio-økonomiske

utfordringer. Det innebærer å gi verdi til, inkludert det å utnytte lokale ressurser basert på hva slags behov og kvaliteter som finnes lokalt.

Ray (2006) snakker om territorielle entiteter som en utvidet forståelse av rurale områder i en sosio-økonomisk kontekst. Disse entitetene kan, slik Ray ser det, oppstå på to ulike måter. En neo-endogen utvikling er også opptatt av offentlige bidrag, men mer i tråd med «empowerment»-begrepet. Medvirkning utenfra betyr også at det stilles krav til at lokale aktører anvender disse ressursene til å utvide egen kapasitet og på sikt bli mer eller mindre autonom. Den andre måten skjer gjennom egne lokale initiativ, uavhengig av offentlig innblanding i oppstartsfasen. Slike territorier kan bidra både til å forsterke identitet knyttet til området eller skape arenaer for samhandling mellom ulike tilhørende parter. De ulike aktørene som inngår som en del av en territoriell produksjonsform i en neo-endogen strategi opererer fortsatt med et ønske om avkastning, men samhandlingen mellom disse er drevet av en kombinasjon av konkurranse og ønske om å utvikle samfunnet framover (Ray, 2006). Effektene som genereres ut i fra denne dualismen er blant delene som er med å promotere utvikling.

3.4.3 Kommodifisering av identitetssymboler

En annen faktor som har blitt mer markant i forbindelse med framveksten av en neo-endogen utvikling er et større fokus på å kombinere økonomisk utvikling med kulturell identitet gjennom å legge større vekt på å produsere symbolske verdier og tjenester som en del av territoriets kulturelle kapital (Ray, 2006). I det ligger det en kommodifisering av steder, noe som kan skje blant annet ved å tilrettelegge for turisme rettet inn mot unike kulturelle og symbolske trekk og/eller ved å fremheve kvaliteter ofte som et resultat av stedets ruralitet. Viktigheten av mediatorer som kan dekke mellomrommet som oppstår mellom de som utformer policyene, og de som blir rammet av disse blir også poengtert.

Spinner vi videre på profilerings-diskusjonen, kan vi si at en av handlingsstrategiene i en neo-endogen utvikling handler om å bygge opp en territoriell identitet som skal profilere et område for resten av omverden. Dette kan skje gjennom både å benytte seg av eksisterende strukturer, små justeringer eller i enkelte tilfeller etablering av en helt ny samarbeidsstruktur (Ray, 2006). En annen måte handler om hvordan man skal synliggjøre seg selv mer innad. Det innebærer blant annet hvordan man skal gjøre en region enda mer attraktivt overfor de aktørene som allerede eksisterer innenfor dette området.

Velfungerende nettverk innenfor en neo-endogen utvikling er nettverk som består av både offentlige og private aktører inkludert frivillige organisasjoner, som sammen kombinerer den enkeltes ressursgrunnlag for å jobbe opp mot felleskapets beste (Ray, 2006). Det er viktig med gode strategier for videre arbeid, for å klargjøre rollefordelingen mellom hver enkelt aktør. Edwards mfl (1999) snakker om partnerskap som har to funksjoner (Ray, 2006). Den ene fokuserer på å øke konkurransedyktighet og innovasjon, mens den andre vektlegger viktigheten av lokal deltakelse. Hvilken retning dette tar, har innvirkning på hva slags type aktører som engasjerer seg i det videre arbeidet.

3.5 Profilering

I en verden som blir mer og mer globalisert og konform blir det stadig mer utfordrende for regioner å skille seg ut i økonomisk konkurranse med hverandre. Profilering har blitt et viktig strategisk virkemiddel for blant annet regioner i drakampen om investeringer, turisme, tilflyttere og politisk innflytelse (Messely mfl, 2010). Dette skjer ofte med fokus på en endogen tilnærming, hvor økonomisk utvikling er ment å skje på bakgrunn av lokalt anliggende ressurser, kompetanse og kunnskap (Kneafsey mfl, 2001).

Globalisering er likevel ikke kun en ensartet prosess. Messely mfl (2010) henviser til begrepet globalisering, en sammensetning av ordene globalisering og lokalisering, som er illustrerende for at disse konseptene ikke nødvendigvis kan betraktes som separert fra hverandre. Regioner adopterer globaliserte prosesser i kombinasjon med at man dyrker eget særpreg gjennom faktorer som natur, stedegne produkter og kulturhistoriske verdier.

Et narrativ oppsummeres av Fløysand og Jakobsen (2007) som et sett av sosialt konstruerte representasjoner som har kapasiteten til å koordinere sosiale relasjoner og handlingsmønstre. Ofte handler dette om å skape nye forestillinger som en del av en restruktureringsprosess, hvor målgruppen både inkluderer egne innbyggere og potensielle innflyttere i form av mennesker så vel som økonomiske selskaper. Fløysand og Jakobsen påpeker videre at dette er en kontinuerlig prosess hvor ulike regionale aktører gjennom nettverksaktivitet tar del i utformingen av dette narrative ved hjelp av egne verdier, perspektiver, behov og agendaer.

3.5.1 Kulturøkonomi

Ray (1998) bruker begrepet «kulturøkonomi» for å beskrive hvordan kulturell identitet inntar en mer prominent rolle i en globalisert økonomi. Gjennom en mix av endogene og eksogene

faktor, eller anvendelse av lokal og ekstern kunnskap, kan man konstruere stedegne ressurser som kan brukes til å promotere en regions identitet og særegenhet.

Modellen som brukes for å forklare «kulturøkonomi» har fire forskjellige moduser (Ray, 1998). Det første punktet går på kommodifiseringen og markedsføring av ressurser som kan kobles opp mot spesifikke lokaliteter. Det andre punktet tar for seg hvordan man kan anvende denne typen ressurser for å skape en regional identitet som brukes for å markedsføre regionen utad, både som reiselivsdestinasjon og for bosteds- og næringsetablering, samt for å selge regionen inn mot ekstra-lokale aktører. Kommodifiseringen av en region handler om å etablere et narrativ som kan møte det foreliggende forbrukerbehovet (Fløysand, Jakobsen, 2007) Modus tre skisseres av Ray (1998) som hvordan stedet markedsfører seg selv innad, og hvordan dette når ut til ulike deler av lokalsamfunnet som et ledd i arbeidet med å bygge opp den lokale ressursbasen for fremtiden. Lee mfl (2015), som gjengis av Messely mfl (2010) forklarer videre at denne formen for markedsføring er et middel for å styrke sosial kapital, som igjen kan bidra til å styrke regional samhandling og nettverksbygging. Det siste punktet, ifølge Ray (1998) bygger på hvordan regioner skaper eller eventuelt gjenfinner egen identitet, og hvordan dette blir anvendt for å komme opp med nye former for utvikling basert på identitetsuttrykk.

Place-shaping er et begrep som har fått en mer sentral plass i planleggingsteori (Shucksmith, 2009). Place-shaping innebærer en kollektiv innsats for å reprofilere steder med fokus på å etablere nye fokusområder innenfor investering, konservering og arealbruk. Steder kan ses på som sosiale konstruksjoner under kontinuerlig utvikling og reproduksjon. Man beveger seg vekk fra et top-down perspektiv hvor statens autoritære rolle som distributør av økonomiske midler er tonet ned og byttet ut med en mer generativ rolle hvor statens primære oppgave er å fasilitere for handlinger og innovasjon.

Regional resiliens handler ikke utelukkende om hvordan regioner kommer seg etter sjokk, men også hvordan man kan bruke disse erfaringene til å foreta omjusteringer knyttet til struktur og form (Boschma, 2014). En annen tilnærming Boschma nevner, omhandler regionens evne til å adoptere nye sosio-økonomiske strukturer for å tilpasse seg en ny økonomisk hverdag. Dette skjer gjennom teknologiske, industrielle og institusjonelle endringer. Resiliens er en kontinuerlig prosess som tar sikte på å sondere nye økonomiske løsninger som kan forhindre stagnasjon og nedgang i regional økonomi. Etableringen av lokale

nettverk er sentralt når det kommer til å motvirke path dependency og styrke en regions resiliens.

Pike (2008) peker på at innehavere av spesielle typer merkevarer eller profilering som er knyttet til bestemte steder, kan konkurrere mot andre steder innenfor spesielle typer vare- og tjenestemarkeder. Disse stedene blir en del av konkurrerende sosio-romlige relasjoner, hvor man konkurrerer om markedsandeler og hegemoni. En regions evne til å tiltrekke seg investeringer og generere nye arbeidsplasser er avhengig av utfallet av denne konkurransesituasjonen. Pike (2008) refererer til Van Ham (2001), som hevder at merkevare er viktig når det kommer til å tiltrekke seg investeringer utenfra, rekruttere kompetanse og vise politisk innflytelse. Fitjar (2010) peker videre på at regionalpolitiske utfordringer handler både om å promotere økonomisk utvikling i et område og preservering av egen identitet (Hidle, Leknes, 2014).

3.5.2 Sense of place

Stedstilhørighet, identitet og sense of place er viktige faktorer når det kommer områdevern, først og fremst i den forstand at det er lettere å få til oppslutning blant ulike aktører når det foreligger en følelse av samhörighet knyttet til et område. Sense of place defineres av Jorgensen og Steadman (2001) som mening som er knyttet til et sted av en gruppe mennesker. Videre identifiseres det tre ulike dimensjoner knyttet til begrepet, henholdsvis stedstilhørighet, stedsidentitet og stedsavhengighet. Stedstilhørighet beskriver den emosjonelle forbindelsen mellom individer eller grupper og miljøet disse er en del av. Stedsidentitet omfatter koblingen mellom personidentitet og sitt fysiske miljø, inkludert forhold knyttet til idéer, verdier, meninger, oppførsel og lignende som både bevisst og ubevisst er forankret til et sted. Stedsavhengighet beskriver i hvilken grad et sted er relevant når det kommer til å oppnå mål sammenlignet med hva man kan oppnå andre alternative steder.

En del av tanken bak en regionalpark-status omhandler posisjonering overfor omverden. Med de utfordringene Lister står overfor i tiden som kommer er dette en aktuell problemstilling som retter seg inn mot hvordan man best kan tilrettelegge for bosteds- og næringsetablering. En regionalpark kan være et middel for å bygge opp regional attraktivitet basert på profilering og merkevarebygging, men som sluttrapporten til forprosjektet nevner innledningsvis, kan det også brukes som en mer dominerende form for utviklingsstrategi for regionen.

Problemstillingen rundt visjoner vil adressere hvorvidt dette stemmer overens med utgangspunktet for Lister og hvorvidt det strategiske arbeidet for regionen gjenspeiler seg i dette arbeidet.

3.6 Regioner

Inndeling i regioner er et resultat av behovet for å organisere ulike politiske prosesser (Jacobs, 2016). I henhold til å fatte kollektive avgjørelser, kreves det legitimitet. Dette kollektivet må avgrenses for at man skal oppnå denne legitimiteten. Av hensyn til fysiske inngripener, spesielt når dette også beveger seg innom den private eiendomsretten, så er det også hensiktsmessig å foreta en grensesetting for å gjøre denne prosessen mer smidig.

3.6.1 Institusjonaliseringen av regioner

Hva er en region og hvordan oppstår regioner? Paasi (1991) peker på hvordan regioner institusjonaliseres, og hvordan denne institusjonaliseringen skjer gjennom ulike faser. Regionens territorielle grenser blir fastsatt gjennom sosial praksis, dette kan være økonomisk, politisk eller administrativt. Eksempelvis kan en regions territorielle form dannes på bakgrunn av et områdes økonomiske aktivitet eller en form for politisk samhörighet. Den andre fasen går på symbolsk form, og symboler som både produserer og reproducerer regional bevissthet. Eksempler kan være regionens navn og andre elementer som kan være med på å skape en følelse av kulturelt felleskap. Det tredje punktet, i følge Paasi, går på etableringen av institusjoner. Selve institusjonsbegrepet bygger på normer og sosiale praksiser hvor samfunnet i felleskap løser kollektive problemer (Skirbekk, 2015). Pike mfl (2016) skiller mellom uformelle og formelle institusjoner. Det kan også forstås som mer formelle institusjoner, slik som eksempelvis skole, medier og ulike politiske virksomheter (Paasi, 1991). Den siste fasen i institusjonaliseringsprosessen går på hvordan denne prosessen fortsetter, selv etter at regionen er etablert og det eksisterer en sosial bevissthet i samfunnet. Regioner produserer og reproducerer seg selv over tid.

Institusjoners fremste rolle i planlegging er å tilrettelegge for dialog og forhandlinger på en måte som mobiliserer og integrerer ulike aktører inn i prosessen (Pike mfl, 2016). Dyktige og slagkraftige institusjoner er nødvendig for at regioner skal kunne hevde seg i konkurranse med andre regioner. De viktigste oppgavene institusjoner tar på seg er ifølge Pike og co utarbeidelse av utviklingsstrategier, utvelgelse av områder som skal prioriteres i henhold til plan og utvikling, samt at de skal fungere som et bindeledd mellom aktører både internt og

eksternt. En strategi er en form for plan som statuerer en visjon omkring et fremtidig scenario som flere aktører anser for å være ønskelig å bevege seg i retning av (Pike mfl, 2016). Eksempler kan være å øke sysselsettingen eller skape vekst innenfor spesifikt utpekte næringer.

3.6.2 Regionalisme og «new regionalism»

Regionalisme som konsept, ifølge Hidle og Leknes (2014), baserer seg på troen på regionen som et verktøy for å oppnå og tilfredsstillende ulike mål og interesser. New regionalism tar et oppgjør med det tradisjonelle synet på regionalisme. En vesentlig forskjell er at det gamle regionalismebegrepet fokuserte i større grad på klare, definerte regionalgrenser, mens new regionalism har et mer vidt perspektiv på grensesetting. Grensene er ikke absolutte, men tvert imot fleksible og derfor mulig å tilpasse etter behov.

Til grunne for regionalt samarbeid i henhold til new regionalism ligger et fokus på frivillig samarbeid snarere enn top-down-pålagte prinsipper (Feiock, 2009). Institusjoner som springer ut fra lokale initiativ er ansett for å være et bedre alternativ til å løse kollektive problemstillinger enn sentrale myndigheter. Ved å vektlegge frivillighet og et krav om samtykke fra diverse aktører kan dette fungere som konfliktdepende i den forstand at man unngår at større og mer mektige aktører overkjører mindre parter. Økt fleksibilitet gjør det også mulig å tilpasse spillereglene etter lokale forhold. Slike former for regional strukturering, uavhengig av om det er opprettet som formelle institusjoner eller ikke, er med på å opprettholde lokale aktørers selvråderett, og betinger i henhold til Feiock derfor vilje og godkjennelse fra kommunenes side for å få gjennomslag for regional aktivitet. Denne organiseringsformen er med andre ord med på å promotere både konkurranse og samarbeid.

Den senere tid har energi- og ressursforvaltning vokst fram som en viktig dynamisk faktor når det kommer til etablering av regioner (Narodoslawsky, 2012). Erfaringer fra Østerrike viser at større, mer sammenhengende regioner har en tendens til å fokusere på en bærekraftig policy med basis i regional økonomi og ressursforvaltning, mens lokale bidrag er mer teknologidrevet og promoterer ofte av ildsjeler. Narodoslawsky (2012) snakker om en businessmodell som kan anvendes der regioner legger strategier for bærekraftig utvikling. For at regioner skal lykkes med en satsning på bærekraftig økonomi kreves det en tilstedeværelse av flere ulike forhold. En sterk identitet er viktig, i den forstand at ulike aktører identifiserer seg med regionen. Tillit er fundamentalt dersom man skal kunne gjennomføre kollektive vedtak og

handlinger. Videre er det også nødvendig med strategisk lederskap, basert på tillit og anseelse, for å sikre forutsigbarhet gjennom langsiktige investeringer og troverdige institusjoner. Det er behov for en transparent planleggingsprosess for å involvere lokale interessenter, bygge opp kompetanse til å håndtere teknologi og ressursforvaltning samt klargjøre hva man ønsker å oppnå i henhold til sosiale, økonomiske og miljømessige mål. Det kreves også vilje til å investere, spesielt blant interessenter tilhørende regionen, slik at ambisjoner kommer lenger enn planstadiet

3.7 Makt og tillit

Makt kan defineres som evnen eller kapasiteten en aktør har til å gjennomføre ting og handle innenfor et gitt mønster (Pike, mfl, 2016). Luke, som det henvises til i artikkelen til Fox-Roger og Murphy (2014), hevder på sin side at denne kapasiteten fører til en utnyttelse i favør av egne og på bekostning av andres interesser. Tradisjonelt har man ansett makt for å være et privilegium som holdes av en bestemt gruppe mennesker, grupper eller institusjoner, som oftest forbeholdt aktører utstyrt med sosial makt innenfor et territorium, det være seg organisasjoner, politikere eller ulike former for myndigheter (Pike mfl, 2016). Den dominerende diskursen har senere blitt moderert noe, hvor makt nå i større grad betraktes som et resultat av nettverk og assosiasjoner som formes på tvers av rom. Allen, referert til via Coe mfl (2004), hevder at makt ikke er noe man er i besittelse av, men heller er en relasjonell effekt av den sosiale interaksjoner som finner sted mellom aktører.

3.7.1 Makt som en del av kommunikativ planlegging

Mange vil i så måte hevde at kommunikativ planlegging og økt tilrettelegging for høyere offentlig deltakelse vil føre til mer rettferdige løsninger og en reduisering av maktelementet i planleggingsdebatten (Fox-Rogers, Murphy, 2014). Det kan forhindre at informasjon blir misbrukt og tilføre marginaliserte stemmer en mer framtrædende posisjon. Det kan like fullt, som Fox Rogers og Murphy poengterer, også forverre denne tendensen gjennom manglende hensyn til ulik ressursfordeling.

Hvem som har anledning til å delta i kommunikativ planlegging kan også sies å være et resultat av eksisterende maktstrukturer i form av at ressursgrunnlag ofte utgjør en avgjørende faktor når det kommer til graden av engasjement (Fox-Rogers, Murphy, 2014). Hvordan sosial makt er fordelt har konsekvenser for hvem og eventuelt hvilke deler innenfor et større område som profiterer mest på regional utvikling (Pike mfl, 2016). Makt kan således foregå i både formelle

og uformelle sammenhenger, på lik linje med at nettverk opererer både innenfor offentlige og private sfærer. Politikk i seg selv utgjør også en form for maktutøvelse, som sier noe om hvem som kontrollerer hva og hvordan, men også hvem som får hva (Healey, 1997).

Makt i planleggingsammenhenger uttrykkes ofte gjennom hvordan aktører er utstyrt med kapasitet til å påvirke viktige beslutninger (Pike mfl, 2016). Hver enkelt aktør som inngår i en planleggingsprosess er utstyrt med ulike interesser. Disse er ikke nødvendigvis motstridende, men aktører vil i slike tilfeller gjøre alt i sin makt for å påvirke viktige avgjørelser og strategiske grep i sin favør. De som sitter med makt til å ta slike avgjørelser - som oftest det politiske apparatet i en region - må foreta en avveining mellom ulike interesser, og fatte beslutninger som gjerne adresserer de mer dypereliggende utfordringene i området.

Maktrelasjoner er noe som alltid bør tas høyde for i planleggingssituasjoner. Ser vi på den tradisjonelle forståelsen av planlegging innebærer begrepet en apolitisk og nøytral arena, hvor det endelige resultatet av prosessen er ment å komme storsamfunnet til gode (Fox-Rogers, Murphy, 2014). Maktutnyttelse i den tradisjonelle formen for planlegging er minimal, ettersom det forutsettes at makt er mer eller mindre likt fordelt i samfunnet. Fox-Rogers og Murphy (2014) nevner at det også finnes et marxistisk perspektiv på planlegging, som utfordrer dette tradisjonelle synet, og er langt mer kritisk til bruken av makt i planleggingsaktivitet. Spesielt kritisk er man her til rollen offentlige myndigheter utøver, og i hvilken grad offentlige aktører opptre nøytralt i en slik situasjon. Muligheten for at større private organisasjoner skal bruke sin innflytelse til å påvirke viktige avgjørelser anses som en reell fare for demokratiet (Fox-Rogers, Murphy, 2014). Dette gjelder spesielt organisasjoner som opererer med interesser som er avvikende i forhold til resten av samfunnet. Rollen til offentlige myndigheter er ikke bare å legge til rette for økonomisk aktivitet, men også å regulere denne aktiviteten.

3.7.2 Tillit

Teorier rundt tillit er i mange tilfeller anvendt innenfor nettverksteori som har innslag av handel og økonomiske transaksjoner, men siden nettverk innenfor regional planlegging også bærer preg av utveksling og oppgivelse av autonomi anser jeg det som relevant å bruke i denne sammenheng. Tillit er helt fundamentalt når det er snakk om planleggingsprosesser, og utgjør i likhet med nettverksdannelse og normer viktige faktorer når det kommer til sosial kapital (Ray, 2006). Disse faktorene er det viktig at ligger til bunns for at samarbeid mellom

ulike aktører kan organiseres og koordineres. Tillit betraktes som en grunnleggende forutsetning for læringsutbytte mellom aktører og fungerer også som et lim som binder sammen nettverk (Mackinnon mfl, 2002).

Kollock (1994) hevder på sin side at tillit ikke bare handler om interaksjon, men at det også innebærer at aktørene utsetter seg selv for en viss form for risiko. Det innebærer en intensivering av hver enkelt aktørs sårbarhet overfor andre aktører med den konsekvens at man ender opp i et avhengighetsforhold med hverandre. Dette vakuemet refererer Kollock til som en «test av tillit», hvor det poengteres at uten aktørers vilje til å ta risiko er det vanskelig å påvise en tilstedeværelse av tillit.

3.7.3 Pragmatisme

Pragmatisme vektlegger betydningen av sosiale relasjoner, og hva slags rolle disse spiller når det kommer til utviklingen av meninger, verdier, kunnskap etc (Healey, 2008). Denne grenen innenfor filosofi kritiserer teorien om at virkeligheten kan framstilles objektivt, i stedet for å ta hensyn til at vår egen virkelighetsforståelse formes av den sosiokulturelle konteksten vi er en del av. Pragmatismen tar også avstand fra dualisme-tankegangen, eksemplifisert blant annet gjennom at begreper som teori og praksis må sees på som to grunnleggende, men adskilte ting. Her bedyres det at disse henger sammen.

Koblingen mellom pragmatisme og planlegging er blitt mer og mer synlig etter hvert som planlegging har tatt en «communicative turn». Forester (2013) peker på hvordan pragmatismen er opptatt av at menneskelig interaksjon kan være med på å forme kunnskap og ulike forståelser. Pragmatisme i planlegging er mer opptatt av konsekvenser enn av aktørenes intensjoner med prosessen. Hva kommer ut av prosjektet, og hvis det blir realisert; fungerte det og eventuelt for hvem? Kritisk pragmatisme vil slik Forester oppsummerer det være mer fokusert på maktrelasjoner, interessekonflikter og verdier samt hvordan disse former handlinger og tankemønstre i en situasjon. Forester mener at planleggerne selv er ansvarlige når det kommer til å sette lys på og utfordre maktutnyttelse som skjer gjennom kommunikasjon. Her kan man trekke linjene til kommunikativ planlegging. Ikke alle slike prosesser forekommer uten maktforskjeller eller tillit mellom aktører.

I et prosjekt vil det ofte være stridigheter og ulike standpunkter i forskjellige saker. Pragmatismen er opptatt av å fasilitere for problemløsning, men i mange saker er det ofte vanskelig å komme fram til felles konsensus. En mer kritisk variant av pragmatismen

framhever viktigheten av at parter kommer sammen for å diskutere, selv i de sakene der det i utgangspunktet ikke foreligger utsikter for at partene skal komme til enighet (Forester, 2013). Ikke bare gjelder dette saker preget av interessekonflikter, men også situasjoner preget av mangelfull tillit, informasjon og dårlig klima. På denne måten åpner man opp muligheten for at man i samråd kommer fram til løsninger på andre plan, som enten kan til dels erstatte eller fungere som et supplement til det «fundamentale» og uløselige problemet. Gjennom at partene får muligheten til å presentere sine argumenter fra deres ståsted, mener Forester at man øker muligheten for at disse vil gå sammen om å produsere innovative og fremtidsrettede løsninger som ivaretar ulike behov. Det handler ikke bare om det å komme fram til en løsning, men også om at prosessen er transparent

3.8 Multiple plans

Planlegging kan også foregå på forskjellige plan samtidig, i tråd med «multiple plans». (Hillier, 2008). Bakgrunnen for en slik tenking er en mer pragmatisk tilnærming som dekker ulike interesser og uoverensstemmelser som en del av planleggingsprosessen (Fox-Rogers, Murphy, 2014). Plane of immanence som praksis er ikke definert av innhold, men hvilke krefter som spiller inn og hva disse kan bidra til (Hillier, 2008). Man er mer opptatt av hva som dukker opp underveis, og følger en udefinert bane gjennom en prosess som ikke ender. Et deleuzoguattarian multiplanar planlegging perspektiv, mener at politiske avgjørelser finner sted under betingelser som immanent, usikkerhet og fluiditet. Det anerkjenner mangfoldet og kompleksiteten som ligger i slike prosesser.

Plane of organization er en «transcendent» plan som har nedfelt visse mål basert på forhåndsbestemte visjoner som skal lede til utvikling (Hillier, 2008). Disse er gjerne lokale, har kort tidsperspektiv og er veldig innholdskonsentrert, og har dermed større mulighet for å la seg realisere. Planes of transcendence inneholder hierarkiske maktrelasjoner. For å oppsummere disse konseptene, så er:

- Plane of immanence betinget flere visjoner omkring scenarier for langtidsutvikling, inkludert ulike konsepter, som ulike aktører ønsker å bevege seg i retning av. Eksempelvis bærekraftighet.
- Planes of transcendence basert på mer kortsiktige, lokaliserings-spesifikke detaljerte planer og prosjekter med mer konkrete mål utarbeidet. Veiprosjekter, bygging av sosialboliger etc.

3.9 Oppsummering

For å sammenfatte teorigrunnlaget mitt, har jeg valgt å fokusere på tre grunnpilarer som kommer til å danne utgangspunkt for den videre analysen. Den første delen kommer til å gå på mobilisering og nettverksteori for å analysere dynamikken i det regionale samarbeidet, med spesielt fokus på governance og annen nettverksteori. Undertemaer vil dekke begreper som bred verdiskapning, planleggingsteori og neo-endogen utvikling. Jeg vil også gå dypere inn i den politiske og næringsmessige strukturen i regionen, og hvilke prosesser som har vært med på å påvirke disse. Den andre delen vil dekke problemstillingen knyttet til visjoner, med hovedvekt på multiple plans og profilering. Bærekraft og sense of place vil bli inkludert for å belyse den regionale identiteten i Lister. Den siste delen vil ta for seg interessekonflikter, hvor jeg vil legge mest vekt på makt og tillit. Pragmatisme-perspektivet vil også utgjøre en del av analysen for å forklare maktstrukturer og arbeidet med å bygge tillit mellom aktører.

4 Lister

Lister er en av tre regioner i Vest-Agder, og består av de seks kommunene Lyngdal, Hægebostad, Farsund, Kvinesdal, Flekkefjord og Sirdal lengst vest i fylket. Regionen kan by på et relativt rikt naturmangfold, som strekker seg fra hav til hei med frodig jordbruksarealer, langstrakte dalfører, kuperte heilandskap og uberørte fjellområder. I regionen er det en betydelig produksjon av fornybar energi, både gjennom vann- og vindkraft. Det renner tre sentrale elver gjennom regionen, Sira, Kvina og Lygna, som danner utgangspunkt for de større dalførene i området. De to førstnevnte er utbygd for kraftproduksjon, og regulert gjennom et felles selskap med navn Sira-Kvina Kraftselskap, mens Lygna, på den annen side, er vernet fra kraftutvinning, som eneste vassdrag i Vest-Agder fylke (Rafoss, 2015). Via sjøkabler fraktes mye av denne fornybare energien ut til kontinentet. Det er allerede etablert en omfattende vindmøllepark på Listlandet i Farsund kommune, og flere vindmølleprosjekter er planlagt i de andre kommunene regionen består av, deriblant et større vindkraftverk på Kvinesheia. I tillegg til tilgangen på fornybare energikilder er det også et stort biologisk mangfold i regionen. Blant annet er Listlandet av særlig interesse for ornitologer, ettersom området har en betydelig tilstrømming av trekkfugler i sommerhalvåret (Rafoss, 2015).

Bilde 4: Listerregionen med administrative grenser uthævet (Google Maps, 2018)

Det er noe uklart når navnet Lister ble tatt i bruk første gang, men navnet Lister og Mandals amt var fra slutten av 1600-tallet og fram til 1919 forløper til større deler av fylket vi i dag kjenner som Vest-Agder (Thorsnæs, 2017b). Før det hadde området status som len, noe som er med på å illustrere at Lister har en politisk og administrativ historie som strekker seg langt tilbake i tid. I nyere tid har det blitt gjennomført en infrastrukturell oppgradering av veinettet i regionen. Veiprojektet med navn Listerpakken, bestående av en rekke delprosjekter, hadde til hensikt å knytte de ulike kommunesentraene tettere sammen og styrke det økonomiske samarbeidet innad i Lister. Prosjektet har oppnådd synlige resultater i form av økt pendling innad i regionen, og man snakker nå om Lister som et felles bo- og arbeidsmarked.

I rapporten knyttet til forprosjektet slås det fast at det er kombinasjonen av viktig natur, matproduksjon både knyttet til jordbruk og fiske samt produksjon og foredling av fornybar energi som er fundamentet for regionens søknad (Rafoss, 2015). Summen av alle disse komponentene mener man viser at regionen er med på å promotere en bærekraftig utvikling. For å bygge opp under argumentet med naturverdier, henviser rapporten til at regionen innehar en hel rekke verneområder. Totalt er det her snakk om 63 verneområder i hele regionen. 28 av disse finner vi i Farsund, 6 i Flekkefjord, 10 i Lyngdal, 6 i Hægebostad, 7 i Kvinesdal og 6 i Sirdal (VAF, 2014). Ved siden av alle naturverdiene, finner vi også en rekke kulturminner som utgjør en viktig del av verdigrunnet i regionen.

Regionalpark-konseptet er svært vagt, og det foreligger ingen klare kriterier for hva som gjør at en region kvalifiserer seg til betegnelsen. Det pekes også på i rapporten at det ikke finnes noe overordnet organ som evaluerer disse kvalifikasjonene, og at den løse betydningen gjør begrepet åpent for ulike tolkninger (Rafoss, 2015). Det eksisterer heller ikke noe organ som følger opp forvaltningen av natur- og kulturverdiene i regionen. Utbyggingen av større og sammenhengende vindmølleparker gjør eksempelvis store arealbeslag, uten at dette eller reguleringen av vassdrag i regionen later til å være noe problemstilling i opptaksprosessen. Tvert imot brukes dette heller aktivt for å få fram at regionen utnytter de naturressursene som er tilgjengelig på en måte som er i tråd med bærekraftig utvikling.

Størrelsesmessig er det ingen kommuner som skiller seg nevneverdig ut, selv om kystkommunene har et noe større befolkningsgrunnlag enn innlandskommunene Sirdal og Hægebostad. Det gjør at det er vanskelig å peke ut noe designert sentrum for regionen.

Tabell 4 Avstand målt i km mellom kommunesentrum

	Lyngdal	Hægebostad	Farsund	Kvinesdal	Flekkefjord	Sirdal
Lyngdal		32	17	29	38	80
Hægebostad	32		49	21	44	72
Farsund	17	49		37	41	81
Kvinesdal	29	21	37		24	59
Flekkefjord	38	44	41	24		58
Sirdal	80	72	81	59	58	

Antall kilometer som oppgis angir korteste kjørestrekning i tid mellom administrasjonen i hver enkelt kommune. I et par av tilfellene finnes det strekninger som er marginalt kortere i distanse, men av hensyn til veistandard foretrekker jeg, i likhet med Google Maps, å bruke hovedveiene som målestokk. Effekten av Listerpakken er en vesentlig avkortning av distansen mellom flere av administrasjonssentrene i regionen, spesielt som følge av ny E39 over Kvinesheia og oppgradering av veien mellom Bakken i Hægebostad og Moi i Kvinesdal kommune fra privat bomvei til fylkesvei. Andre strekninger, som mellom Lyngdal og Farsund, og Farsund og Kvinesdal, er ikke avstanden betydelig forkortet, men utbedringer her har gjort framkommeligheten bedre og dermed innskrenket kjøretiden. Sammenlignet opp mot de to andre regionene i Vest-Agder, Lindesnes-regionen og Region Kristiansand, har man ikke noe klart tyngdepunkt befolkningsmessig.

Dette har både fordeler og ulemper som vil bli listet opp i analysedelen av oppgaven.

4.1 Næringsgrunnlag

Med unntak av distriktskommunene Hægebostad og Sirdal, har både Farsund og Flekkefjord relativt lang fartstid som byer, mens Lyngdal har fått bystatus ganske nylig. Samtidig kvalifiserer Liknes og Kvinesdal kommune seg til å oppnå samme tittel, med utgangspunkt i at administrasjonssenteret har tettsted-status og det bor over 5000 innbyggere i kommunen (Thorsnæs, 2017a). Det er likevel med få unntak lengre strekk med usammenhengende tettbebyggelse mellom de ulike kommunesentrene. Lister er også en relativ stor region, hvor tettbebygd strøk utgjør en veldig liten del av det totale arealet. Under følger en tabell

med data hentet inn fra Statistisk sentralbyrå som viser sysselsettingen i de ulike kommunene Lister består av.

Tabell 4.1 Sysselsatte (15-74) i Lister-regionen etter næring. (SSB, 2017)

Kommune	Lyngdal	Hægebostad	Farsund	Kvinesdal	Flekkefjord	Sirdal
Jordbruk, skogbruk og fiske	93	69	150	101	146	51
Sekundærnæringer	1161	338	1549	942	1251	308
Varehandel, service, finans etc	1457	183	1414	827	1198	247
Offentlig adm, forsvar, sosialforskning	130	26	175	130	160	64
Undervisning	372	63	373	229	340	79
Helse – og sosial	813	205	913	624	1185	211
Uoppgitt	13	11	31	16	24	9

Ikke overraskende er det tertiærnæringene som sysselsetter flest mennesker, noe som er i tråd med samfunnet ellers. Det er relativt få som driver innenfor primærnæringene, men det er mulig at det er flere som driver bruk ved siden av egen hovedsyssel. Som vi ser har likevel sekundærnæringene fortsatt en relativt sentral posisjon i Lister-regionen. Industrinæringen er godt representert i hver enkelt kommune i Listerregionen, hvor de fleste av dem kan skilte med egne hjørnesteinsbedrifter. Konsumering i form av turisme, i dette tilfellet fritidsboliger, er også en vesentlig inntektskilde for regionen i sin helhet. Kystkommunene nyter godt av sesongbasert hytteturisme i sommerhalvåret, mens man i innlandskommunene blant annet finner populære skiutfartssteder som Ålsheia, Ådneram, Krågeland og Knaben.

Behovet for omstilling er like fullt en aktuell problemstilling, spesielt ettersom en del av næringsgrunnet er basert på sysselsetting i primær- og sekundærnæringene. Mange av de dominerende næringene i regionen er også næringer som er rammet av nedgang på landsbasis. På samme tid kan man spore vekst i turistnæringene der Lister har høyere vekst enn landsgjennomsnittet (Listerrådet, 2015). Industrien må omstilles for å møte den nye hverdagen, slik at man makter å opprettholde sysselsettingen i distriktet. Primærnæringen tar også del i en omstillingsprosess, og i den senere tid har reiseliv og turisme i forbindelse med gårdsdrift blitt en stadig mer populær kombinasjon.

Målet som er nedfelt i den inneværende næringsplanen for regionen slår fast at Lister *skal ha et næringsliv preget av optimisme, nyskaping og vekst, noe som gir grunnlag for økning i folketall og sysselsetting i området* (Listerrådet, 2015). Regionens primære satsningsområde er knyttet til industri og energiproduksjon. På samme tid har man et noe mer underordnet satsningsfokus også på primærnæringer og opplevelsesbasert næring. For å oppnå disse målene har man pekt seg ut viktige strategiske grep som baserer seg på å styrke det politiske samarbeidet i regionen, samarbeide om kompetanseutvikling innenfor de satsningsområdene man har peilet seg ut, samt styrke og koordinere næringsutviklinga mellom kommunene i Lister.

Et sentralt mål er å øke kompetansenivået i regionen, ettersom Lister ligger under landsgjennomsnittet for andel av befolkningen med høyere utdanning. Mens 23 % av sysselsatte i Lister kan vise til høyere utdanning, er andelen på 35 % på landsbasis (Listerrådet, 2015). Mye av utfordringene, og som også er et designert satsningsområde, handler om å tiltrekke seg kompetanse utenfra. Flere av prosjektene som planlegges i tiden framover medfører forskningsrelatert næring, spesielt innenfor temaet blå næring. Blant annet er det en sterk satsning på akvakultur.

4.2 Samarbeid

Hvis vi tar utgangspunkt i de eksisterende regionalparkene i Norge, så utgjør flere av disse områder som ikke nødvendigvis har noe nevneverdig historikk når det kommer til regionalt samarbeid. Samarbeidet i Listerregionen er allerede organisert på flere arenaer, deriblant skole, helse og næring, men det er varierende grad av legitimitet (Cruickshank mfl, 2017). Det

største usikkerhetsmomentet er knyttet til hvordan man skal avgrense samarbeidet, og hva slags ansvarsområder som tilhører henholdsvis regionalt og kommunalt nivå. Det er derfor nødvendig å foreta en rolleavklaring. Noe av intensjonen bak regionalparkprosjektet var å undersøke hvorvidt regionalpark var en egnet samarbeidsmodell for regional utvikling i Lister (Rafoss, 2015).

Et økt fokus på samarbeid i regionen har bidratt til blant annet utarbeidelsen av en strategisk næringsplan for Lister, som et ledd i forsøket på å realisere vekst basert på nyskaping og kompetanse. I næringsplanen som dekker perioden 2015-17 er det blant annet nedfelt mål om å etablere Lister regionalpark som permanent samarbeidsplattform for regionen (Listerrådet, 2015). Behovet for samarbeid er tosidig. På den ene side har man et behov for å skape en samhandlingsarena for kommunene i regionen. Samtidig ønsker man også å bygge opp en bærekraftig næringsutvikling som skal gjøre Lister konkurransedyktig i møte med andre regioner. Utfordringen for regionen i sin helhet handler om koordinering og etablering av rammevilkår for videre samarbeid. Listerpakken bidro til å knytte regionen tettere sammen og skape større interaksjon på tvers av kommunegrensene. Det ga også en bekreftelse på at regionen er relevant som felles bo- og arbeidsmarked.

5. Metode

Innenfor forskning skiller man ofte mellom kvalitative og kvantitative metoder. Kvantitative data involverer tallmateriale som kan telles opp og presenteres som fenomener, mens kvalitative data går inn for å forklare og gi innsikt i disse fenomenene på et dypere nivå (Aase, Fossåskaret, 2007). Hensikten med mitt prosjekt har vært å gå i dybden og få en dypere forståelse av de mekanismene som har spilt inn i forbindelse med forprosjektet Lister regionalpark, og jeg har av den grunn vurdert det til å være hensiktsmessig å avgrense innsamlingen av data til kun å inkludere kvalitative metoder. Dette masterprosjektet har ikke hatt til hensikt å produsere kvantifisert data.

Dette betyr ikke at jeg har utelukket kvantitative metoder fullstendig, men i stedet for å samle inn egne kvantitative data har jeg valgt å inkludere statistikk som er hentet inn fra sekundærkilder, deriblant SSB. Denne typen statistikk kan være med på å fremheve strukturer og tendenser som danner utgangspunktet for regionens utfordringer når det kommer til videre utvikling. Årsaken til at jeg har valgt å løse det på denne måten skyldes at jeg mener dette er beste metode for å gripe fatt i problemstillingene. Selve forprosjektet i seg selv er veldig konkret og håndgripelig, men teorigrunnlaget inkludert i eget prosjekt kan også framstå noe abstrakt. Av den grunn har jeg vurdert det til å være mest fordelaktig å benytte kvalitative metoder.

5.1 Forskningsdesign

Utgangspunktet for dette prosjektet vil være en case-studie av forprosjektet Lister regionalpark. Case-studiets fremste nytteverdi er at gir en mulighet til å gå skikkelig i dybden på et fenomen (Clifford, mfl, 2010). På den negative siden gjør mangelen på komparative eksempler det hele vanskeligere å generalisere, da det er vanskelig å påvise en tendens kun ved å ta utgangspunkt i en enkelt case. Dette kan, ifølge Clifford og co, utfordre vår egen subjektivitet som forskere, ettersom slike case-studier legger opp til at man må utføre intuitive vurderinger som en del av prosessen med å analysere funn.

Metodegrunnlaget for mitt prosjekt har i stor grad basert seg på dybdeintervjuer. Jeg har valgt å fokusere på semi-strukturerte intervjuer, da det gir meg en fleksibilitet som gjør det mulig å gjøre justeringer dersom kursen endres underveis i et intervju. Denne typen intervjuer innebærer at man mikser strukturerte med ustrukturerte intervjuformer, gjennom å liste opp spørsmål i unummerert rekkefølge (Clifford mfl, 2010). På denne måten kan jeg følge opp ting

jeg føler er uklare, stille spørsmål i en annen rekkefølge dersom dette føles mer passende samt i større grad la informanten styre forløpet av intervjuet.

5.2 Informantutvelgelse

Det å avgrense tema og plukke ut informanter kan ofte være utfordrende i forskningssammenheng. I mange tilfeller kan informasjonsgrunnlaget være uant høyt, på en måte som gjør det problematisk å foreta begrensninger. Dette har i utgangspunktet ikke vært en aktuell problemstilling for min egen del, da prosjektet i seg selv har vært veldig konkret og transparent. Den første utplukkinga av informanter ble gjennomført gjennom å ta utgangspunkt i forprosjektsrapporten og de navnene som er nevnt der. Ved siden av prosjektledelsen, ble styringsgruppa benyttet som den største kilden til informanter. Det ble likevel fort klart at det var ulik grad av deltakelse blant de personene som utgjorde denne styringsgruppa. Jeg valgte derfor å gjennomføre intervjuer med de personene jeg anså som nøkkelinformanter, og via snowball-metoden fikk jeg så innsikt i flere andre potensielle intervjuobjekter. Inkludert blant disse var flere eksterne aktører som har bidratt blant annet med konsultering underveis i arbeidsprosessen.

De fleste intervjuene er gjennomført med informant fysisk til stede, men i noen tilfeller har jeg gjennomført telefonintervjuer og mailutveksling. Man mister utvilsomt en dimensjon ved intervjuer i de situasjoner man ikke er ansikt til ansikt med intervjuobjekter, så dette er i første rekke begrenset til de tilfellene der jeg har planlagt kortere intervjuer, men også i de tilfellene der informanter befinner seg langt unna geografisk. Ved siden av dette, gir telefonintervjuer også begrenset muligheter for opptak. I de tilfellene hvor intervjuer er gjennomført over telefon har jeg sett meg tvunget til å være mer selektiv når det kommer til hva jeg skal notere.

For å få et bedre innblikk i prosessen har jeg også studert en rekke dokumenter og artikler som er blitt publisert i forbindelse med forprosjektet. Dokumenter innebærer for det meste rapporter som er blitt publisert i forbindelse med både forprosjektet og andre relaterte programmer. Lokalavisa som dekker regionen har også publisert enkelte artikler på feltet, men dette har avtatt i tråd med at regionalpark-ideen har blitt lagt på hylla.

Opprinnelig var jeg fastbestemt på å holde meg til politiske aktører som var i mer eller mindre grad engasjert i prosjektet. Dette bød på utfordringer i henhold til å kartlegge i hvilken grad flere av dem i det hele tatt var involvert. Via ledetråder fikk jeg nyss i hvilke ordførere som var

aktuelle informanter, men dette var i utgangspunktet begrenset til et par av kommunene. Endringer i den politiske sammensetninga både underveis i forprosjektet og det videre arbeidet etter at forprosjektet konkluderte, skapte også visse utfordringer i denne prosessen.

Av hensyn til anonymiseringen av informantene har jeg valgt å bruke store kategorier for på denne måten gjøre det vanskeligere å identifisere dem. Utfordringen her ligger i at prosjektet involverer relativt få og lett identifiserbare personer, slik at ved å benytte seg av beskrivende titler risikerer man å lekke informasjon som kan bidra til å avsløre identitet. I enkelte tilfeller vil det dog være vanskelig å komme utenom informasjon som kan lede leseren i retning av hvem vedkommende er.

5.3 Feltarbeidet

Feltområdet ligger i kort avstand fra min egen hjemby Kristiansand, så intervjuene har blitt gjennomført i flere omganger. Jeg startet med de første intervjuene i juni måned 2017, og dro tilbake i september senere på året for å utføre flere intervjuer. De resterende intervjuene ble gjennomført over telefon i løpet av høsten 2017 og starten av 2018. Det å ha feltarbeidet så lett tilgjengelig har først og fremst vært en stor fordel. Det har stilt mindre krav til logistikk, da jeg har hatt tilgang på bil og ikke vært avhengig av kollektivtransport for å transportere meg rundt. Kollektivtilbudet i regionen er ikke nødvendigvis dårlig, men det har utvilsomt vært langt lettere å organisere ting med egen bil tilgjengelig, spesielt på dager hvor jeg har hatt flere intervjuer spredt rundt på ulike steder i regionen. Det har også gjort at jeg har hatt muligheten til å bo hjemme, og således vært mer fleksibel når det kommer til avtaler og lignende.

Der mange bruker lang tid på å sette seg inn i og gjøre seg kjent med eget feltområde, har jeg vært heldig i den forstand at jeg kjenner Lister veldig godt fra før. Dette er likevel ikke helt uproblematisk. Det kan tidvis være vanskelig å skille mellom den forhåndskunnskapen man har hatt tilgjengelig og den kunnskapen man har tilegnet seg mens man har vært ute i felt.

Et prosjekt vil ofte utvikle seg i en litt annen retning i forhold til hva man forespeiler seg på forhånd. Mitt prosjekt har ikke vært noe unntak i denne sammenheng. Etter å ha gjennomført de opprinnelig planlagte intervjuene i felt, og presentert funnene mine foran veileder, kom vi i samråd fram til at jeg burde endre litt kurs. Til tross for at enkelte av kommunene ikke har så sterke formeninger omkring regionalpark-idéen, ser man at det som går igjen i flere av de

prosjektene Lister har deltatt i omhandler hvordan det regionale samarbeidet skal organiseres og koordineres. Av den grunn følte jeg det var naturlig å gå i kontakt med representanter fra hver enkelt kommune.

Av de fysiske intervjuene som ble gjennomført, ble alle utenom ett av disse utført i informantenes egne «habitater». Det siste intervjuet fant sted på Universitetet i Agder i forbindelse med at intervjuobjektet var deltager på et møte her. Ett intervju fant også sted i et nylig etablert industriområde på Hausvik i Lyngdal kommune, hvor jeg ble vist rundt på et område hvor det nylig har blitt etablert aktivitet i forbindelse med akvakultur og blå næringer. Det som skjer her ute er ikke et resultat av forprosjektet i seg selv, men det kan ses i lys av regionens fokus på bærekraft som fundament for videre utvikling.

Det er videre et poeng at datainnsamlingen har skjedd på et tidspunkt relativt lenge etter at forprosjektet ble avslutta. Hva slags utslag dette har for den informasjonen som har blitt samla inn er vanskelig å si, men rent konkret har enkelte av informantene poengtert nettopp dette, og at det dermed kan by på utfordringer å skille dette prosjektet fra andre prosesser man har vært en del av både tidligere og i etterkant.

5.4 Feltarbeid i egen kultur

Når en driver feltarbeid i egen kultur, og som i dette tilfellet er sitt eget område, er det ulike perspektiver på hva dette gjør med produksjonen av data. Paulgaard (1997) refererer til Hastrup, som mener det er et krav at forskeren i utgangspunktet ikke har noe videre innsikt i området vedkommende studerer. Dette handler i første rekke om subjektivitet, da objektiv og avpersonifisert kunnskap har historisk sett vært betraktet som den mest vitenskapelig «korrekte» formen for kunnskap. Den kunnskapen og forståelsen vi selv har anskaffet oss på forhånd kan fungere som et hinder som sperrer tilgangen til ny innsikt.

Samtidig vil det alltid være to forhold vi må ta hensyn til i et hermeneutisk vitenskapssyn (Paulgaard, 1997). Det betyr at ved siden av å forstå fenomen, objekter og handlinger må vi også være kritisk til vår egen forutforståelse og hva slags kontekst vi som forskere baserer denne forståelsen på. I et hermeneutisk perspektiv vil forutforståelse først og fremst forstås som en forutsetning for innsikt. Aase og Fossåskaret (2007) skiller mellom ubevisst og underbevisst tenkning. Det ubevisste hentyder til forhold vi ikke kjenner til, mens det

underbevisste innebærer elementer vi er klar over, men som ikke nødvendigvis kan uttrykkes, og gjør det vanskelig å løsrive seg fra i møte med nye erfaringer.

Lister er en region jeg kjenner svært godt, og til tross for at jeg er født og oppvokst i Kristiansand, er det et område jeg alltid har følt meg til dels hjemmehørende i. Med ei farmor fra bygda Eiken i Hægebostad kommune har jeg tilbragt mye tid her, og kjenner de fleste kommunene ganske godt. Det å ha denne innsikten medfører både fordeler og ulemper, og mine egne erfaringer og forståelser rundt regionen utstyrrer meg med en innsikt som både kan åpne og lukke dører. På den ene siden kjenner jeg regionen fra innsiden, noe som definitivt har gitt meg et fortrinn når det kommer til intervjusituasjoner og datainnsamling i felt. Spesielt når det kommer til intervjuer er jeg av den oppfatning at denne innsikten har bidratt til å myke opp situasjonen en del. Mye av praten både i forkant, underveis, men også i etterkant av intervjuene har jeg hatt en rekke feltsamtaler. Feltsamtaler er en form for uformell samtale som beveger seg inn på mer dagligdagse temaer, og utgjør en del av deltakende observasjon (Aase, Fossåskaret, 2007). På den annen side har dette også utstyrt meg med visse «biases», som kan ha implikasjoner for hvordan jeg tolker og oppfatter informasjonen som samles inn basert på tidligere erfaringer. Likevel mener jeg at det å kjenne regionen litt fra innsiden først og fremst har vært positivt, ikke minst som følge av at jeg kan relatere meg til mye av det som har skjedd i forbindelse med forprosjektet.

5.5 Validitet og reliabilitet

Innenfor forskning er validitet og reliabilitet viktig for at vitenskapelig arbeid skal fremstå troverdig (Ahlqvist, 2009). Dette har noe forskjellig betydning dersom vi sammenligner kvantitative og kvalitative metoder. Innenfor kvalitative metoder støter vi på et problem når det kommer til standardisering av data. De funnene som blir presentert vil i større grad være basert på egne tolkninger og betraktninger. Aase og Fossåskaret (2007) peker på at kvalitativ data ikke kun forekommer gjennom fortolkning, men at det skapes gjennom observasjon hvor det som observeres blir plassert i teoretiske kategorier. Det kan argumenteres for at enhver form for forskning vil nødvendigvis være subjektiv i en eller annen retning, men analyser utført gjennom kvalitative metoder vil uansett medføre stor grad av subjektive tolkninger (Ahlqvist, 2009).

En metode for å gjøre mine egne funn mer pålitelige, i følge Ahlqvist (2009), er å gjøre forskningsprosessen mer åpen. Dette kan gjøres gjennom å forklare hva som ligger bak

avgjørelsen om sentrale spørsmål som hvor mange og hvilke informanter som skal inkluderes, hva slags type spørsmål som skal stilles og hvordan den videre analysen av innsamlede data skal foregå. En annen måte å gjøre forskningen mer åpen på, skjer i følge Ahlqvist gjennom å offentliggjøre eventuelle transkripsjoner. Dette punktet vil likevel utfordre flere etiske hensyn man står overfor som forsker, spesielt knyttet til idealer som konfidensialitet og anonymitet. Pålitelighet i kvalitative sammenhenger er mer fokusert på hvordan forskningen utformes snarere enn hva slags resultater man presenterer, hevder Ahlqvist. Det viktigste når det kommer til å komme opp med pålitelig kvalitativ forskning er at man velger riktig viktig vitenskapelig framgangsmåte.

Validitet kan være lettere å vurdere, i følge Ahlqvist (2009). Dette kan for eksempel skje gjennom gjentatte målinger av et bestemt fenomen for å påvise korrelasjon. I likhet med pålitelighet er det visse utfordringer knyttet til å vurdere validitet når det kommer til kvalitativ forskning, ettersom dette er oppe for tolkning og refleksjon hos forskeren selv. Utfordringen med å oppnå validitet i kvalitativ forskning er i første rekke knyttet til hvordan man kan komme opp med et godt forskningsdesign og ikke minst det å trekke relevante konklusjoner (Ahlqvist, 2009). For at dette skal kunne fungere, stilles det krav til at de ulike komponentene av forskningsdesignet er nøye utformet. Ahlqvist mener at den beste måten å måle validitet på er gjennom å sette de funnene man har kommet fram til opp mot hypotesen som er utarbeidet i forkant, eller gjennom en vurdering av tolkningen av dataene som er innsamlet. Validitet er ikke minst også avhengig av kredibiliteten til personen som produserer forskningen.

6 Mobilisering

I analysen av mobilisering vil jeg ta utgangspunkt i Klandermans (1997) definisjon av begrepet, som innebærer en prosess som fasiliterer, motiverer og igangsetter aktører til å delta i prosesser (Blomberg, 2012). For å gripe fatt i en problemstilling rundt mobilisering er det viktig å danne seg et bilde av organiseringa av prosjektet. Idéen om forprosjektet Lister regionalpark er et resultat av enkeltpersoners engasjement, og har dermed ikke direkte utgangspunkt fra det regionalpolitiske samarbeidet. Brandtzæg og Haukeland (2011) viser til at det å skape mobilisering og forankring blant ulike aktører gjerne betinger at én ide blir mottatt med klarhet og at man får et tydelig inntrykk av hva man som aktør kan bidra med i den videre prosessen.

6.1 Erfaringer fra andre steder

Funn Brandtzæg og Haukeland (2011) har hentet fra andre verdiskapingsprogram viser at det å realisere en slik idé krever et aktivt nettverk, gjerne på ulike romlige nivåer, iscenesatt via forum der man tilrettelegger for dialog og erfaringsutveksling. Hvorvidt man har klart å involvere de ulike aktørene legger premissene for regionens kapasitet til å mobilisere seg selv. Nettverk fra «Sørnorsk Kystnatur» er til dels videreført, og danner deler av grunnlaget for nettverket av aktører som har vært involvert i forprosjektet Lister regionalpark. Dette utgangspunktet gjør at jeg har valgt å fokusere spesielt på forankringa blant politikerne, næringslivet og eksterne aktører i forprosjektet, inkludert samspillet mellom dem, for å analysere i hvilken grad regionen har mobilisert.

Skal man lykkes med regional utvikling er man avhengig av at ulike aktører trekker sammen. Nettverksbygging mellom individer skjer gjennom kunnskapsdeling, tillit og et sett med fastsatte regler (Fløysand, Jakobsen, 2007). Da er det nødvendig å ha de riktige arenaene hvor disse aktørene kan komme sammen for å kommunisere. Ser man på de eksisterende norske regionalparkene, er det visse tendenser som peker seg ut, spesielt i henhold til samorganisering. I Valdres Natur- og kulturpark var man tidlig ute med å inkludere både regionrådet som en del av regionalparken og det private næringslivet inn i styringsmodellen (Vangnes, 2014). Begge disse momentene gjør Valdres-kommunene sitt tilfelle et ganske unikt eksempel på hvordan man kan organisere seg som en regionalpark. Nærøyfjorden verdsarvpark, ifølge Distriktssenteret, har på sin side inngått forpliktende avtaler med et vidt spekter av partnere bestående av organisasjoner og bedrifter hjemmehørende i regionen.

«Det ble prioritert å jobbe mye konkret, fordi at min oppfatning er at i denne regionen så blir suksess målt etter de konkrete og synlige resultatene. Rapportene har en tendens til å ende i skrivebordsskuffa». - Aktør

Dette er en holdning som også deles av Norske Parker. Forskning er på mange måter en integrert del av et regionalpark-prosjekt, men for en regionalpark som skal lykkes må man nødvendigvis ha konkrete resultater å vise til. Strategier som blir tilpasset lokale forhold går overens med den stedsbaserte tilnærmingen og i denne sammenheng valgte man å konkretisere prosjektet, kompatibelt med det man anser for å være lokal-historisk praksis, fordi man mente dette var beste framgangsmåte for å mobilisere lokalt. Underveis ble regionalpark-prosjektet innlemmet som en del av et forskningsprogram, slik at man fikk inn et mer kritisk perspektiv på begrepet og dets innhold. Dette pågikk på siden av den konkrete arbeidsprosessen, hvor den kritiske tilnærmingen til regionalpark kan betraktes som en liten motvekt til det legitimitetsbyggende arbeidet som ble gjort fra prosjektledelsens side.

De stedene som har oppnådd god avkastning som et resultat av eget utviklingsarbeid har lyktes på enkelte fronter. Forankring blant ulike deler av lokalsamfunnet later til å være en forutsetning, gjennom å tilrettelegge for tillitsfulle samarbeidsnettverk bestående av aktører fra offentlig, private og frivillig sektor (Helseth mfl, 2017). Økt samhandling flere steder har ført til lavere konfliktnivå, hvor erfaringsutveksling bidrar til å skape bedre forståelse for viktigheten av å stake ut felles langsiktige mål. Det andre punktet går på evne til å formidle historie og tradisjoner i kombinasjon med de natur- og kulturverdiene som finnes i området, og hvordan dette kan styrke lokal identitet knyttet til stedet.

Begge disse punktene har blitt listet opp som mål for forprosjektet, som illustrerer at arbeidet med forprosjektet henger sammen med og bygger videre på tidligere verdiskapingsprogram. Analyse-delen vil gå inn på hvordan man har jobbet med disse målene og hvorvidt disse har latt seg oppnå eller ikke. De regionale aktørene har jeg valgt å dele inn i kategoriene politikere, næringsliv og ekstra-lokale aktører, inspirert av kriterier Telemarkforskning har benyttet seg av i sin evaluering av mobilisering i verdiskapingsprogrammet «Naturen som verdiskaper» (Brandtzæg og Haukeland, 2011).

6.2 Politisk forankring – eller mangel på sådan?

«Det skulle vært forankra hos politikerne fra starten. Regionalpark handler om bottom-up, om du hadde klart det hadde man involvert andre organisasjoner og aktører.» - Forsker

Satsning på nye strategier får mest slagkraft dersom disse blir integrert i tankesettet til den politiske og administrative organiseringa (Healey, 1997). Forankringa blant politikerne skjedde hovedsakelig gjennom presentasjon av prosjektet på samlinger i Listerrådet. Dette ble fulgt opp med spørreskjemaer for å få innspill og kartlegge interessen for en regionalpark i Lister. Konseptet var også oppe i Listerrådet ved forprosjektet avslutning, der man skulle diskutere relevansen av og til slutt fatte en endelig avgjørelse rundt regionalparkens fremtid.

«Forankring gjennom informasjon er som den minimale typen forankring. Det er jo først når du forankrer gjennom aktiv deltakelse, hvor folk føler at de både kroppslig og ordmessig har vært med på å sette sine fingeravtrykk på det som skal skje videre.» - Forsker

Forankring som skjer gjennom aktiv deltakelse anses for å være et langt mer effektivt virkemiddel enn forankring gjort gjennom informasjonsarbeid. Etter forprosjektets ferdigstillelse var regionalpark oppe til diskusjon på workshops i regi av Listerrådet. Det å overbevise aktører gjennom å vise til resultater enten gjennom eget eller andre prosjekt kan ifølge Brandtzæg og Haukeland (2011) også fungere som en forankringsmetode, men dette har like fullt ført til en begrenset forankring politisk i Lister.

«Det er ikke uvanlig at politikerne ikke involverer seg like sterkt i prosjekter som blir eksternt finansiert. Det er kanskje oftere sånn at de er litt mer aktive deltakere når de selv er med på å finansiere prosjektet.» - Aktør

Det er naturlig å tenke i retning av at også dette har fått konsekvenser for politikernes oppfølging av prosjektet. Det at man føler eierskap til et slikt prosjekt er essensielt for å sikre en god politisk deltakelse. Med en sterk politisk tilstedeværelse er det også lettere å involvere andre parter som et governance-nettverk består av.

«Hovedmålet til en regionalpark slik jeg ser det er at de skal utvikle næring på bakgrunn av natur- og kulturressurser i en region. Det er ikke noe nytt, det er noe vi har jobbet med i alle år.» - Aktør

«Jeg tror at sånn som vi rigga dette, så var dette basert på de naturgitte forutsetningene vi så at denne regionen hadde. Jeg tror nok det at når dette ble presentert så var det veldig mange som tenkte «what's in it for us? Det har ikke vært dårlig mottatt, men mottatt litt sånn spørrende – hvordan skal vi rette oss inn mot dette her?» - Politiker

De fleste aktørene jeg har snakket med er enige om at bærekraft er og vil bli en viktig pilar i den fremtidige utviklinga av regionen, men flere politikere har imidlertid uttrykt skepsis til begrepet regionalpark og har slitt med å identifisere innholdet i konseptet. En ting er at man har problemer med hvordan Lister skal tilpasse seg denne idéen, men det virker også som at det er en utbredt holdning om at prinsippene bak regionalpark-konseptet er veldig generelle og ikke legger noe særlig nytt på bordet når det kommer til hvordan man allerede jobber opp mot problemstillingen med forholdet mellom vern og utvikling. Ordet bærekraft har også en tvetydig dimensjon, og utgangspunktet de ulike kommunene har i henhold til bærekraftig næringsutvikling er ikke nødvendigvis universelt utformet.

6.2.1 Relevansen av regionalt samarbeid

«I den perioden jeg har vært inne så synes jeg man har vært flinke om å være samla om de tingene man kan være samla om. Jeg synes kommunene er åpne om regionalt samarbeid.» - Politiker

Det er for det meste enighet innad blant politikermaterialet jeg har snakket med om at det politiske samarbeidet fungerer bra og at dette er viktig for å fremheve ikke bare regionen i sin helhet, men også hver enkelt kommune. De ulike kommunene står overfor en rekke felles utfordringer knyttet til levevilkår, rekruttering av nye innbyggere og kompetanse etc, som man er enige om at løses best gjennom samarbeid. I den videre delen vil jeg gå inn på en del politiske prosesser som mange av informantene mener har vært forstyrrende for prosjektets gang, og dermed har vært vurdert til å være til hinder for politisk mobilisering.

6.2.2 Kommunereform

«Regionalpark-prosjektet drukna nok litt i kommunereform-debatten. Det ble mer fokus på kommunestruktur.» - Politiker

«Alle reformprosesser er i grunn litt forstyrrende. Jeg skal ikke skylde på kommunesammenslåing, men jeg tror det kom litt mange reformprosjekter.» - Politiker

Regjeringsskiftet i 2013 markerte et veiskille i regionalpark-debatten. Regionalpark-ideen har blitt mindre aktuell under den borgerlige regjeringen som har valgt å rette økt oppmerksomhet mot kommunereform på bekostning av regionalt samarbeid. Manglende oppfølging fra regjeringens side i tillegg til et forstyrrende element i kommunereformen, tok muligens litt brodden ut av konseptet. Etableringen av en regionalpark var ikke lenger like relevant som det var under den forrige rødgrønne regjeringen.

«Her ble det nesten utgreia alle mulige konstellasjoner om hvem som skulle samarbeide med hvem.» - Aktør

Kommunestruktur har vært et heftig debattert tema i Lister, noe som også har forplantet seg på den regionalpolitiske scenen. I den forbindelse har det blitt lansert mange ulike konstellasjoner, deriblant Lister 3 (Farsund, Kvinesdal og Flekkefjord) og Lister 5 (Lyngdal, Hægebostad, Farsund, Kvinesdal og Flekkefjord), men ut av alle forslagene er Audnedal og Lyngdal kommune den eneste frivillige kommunesammenslåingen som har kommet ut av regjeringens kommunereform. Den nye kommunen vil hete Lyngdal og være i funksjon fra og med 1. januar 2020. I og med at de to kommunene som vil utgjøre nye Lyngdal fra før av tilhører hver sin region er det en viss spenning knyttet til hvorvidt man ønsker å knytte seg opp mot Lister- eller Lindesnessamarbeidet i framtiden.

«Jeg har tro på regionen og at vi må gjøre ting sammen, men at vi må være hver for oss, det har vi fått fram i kommunereformdebatten. Samtidig så er vi avhengig av et tett og godt regionalt samarbeid.» - Politiker

«Det er lite forpliktende de har fått gjennom, og alle er redd for å miste noe fra sin kommune. Mye av det økonomiske er inne i bildet. Sirdal har dobbelt så høyt budsjett på like mange innbyggere som Hægebostad.» - Aktør

Det er mange ulike perspektiver på kommunesammenslåing blant de ulike politikerne i regionen. Årsaken til at jeg velger å inkludere disse som en del av oppgaven henger sammen med hvordan dette har påvirket det regionale samarbeidet, som i seg selv står som en sentral del av bakgrunnen og utredningen som har vært gjort for forprosjektet. Enkelte kommuner er klare på at de fortsatt ønsker å stå alene, mens andre mener det regionale samarbeidet med fordel kunne dratt nytte av færre kommuner. Det er en «skjevfordeling» hva ressurser angår blant de ulike kommunene Lister består av, der de kraftproduserende kommunene Sirdal og

Kvinesdal skiller seg ut som særlig ressursrike kommuner. Slike stridigheter skaper utfordringer for et regionalsamarbeid som delvis mangler legitimitet. Denne problematikken vil jeg komme nærmere inn på konflikt-delen av analysen.

6.2.3 Lokalvalg

«Det som kjennetegner som en god prosess, er minst én ordfører som er tent på ideen og trekker det fram. Det var ingen ordførere her, det var nok en svakhet i prosessen, og det var et suksesskriterium i Valdres og andre prosesser i landet. – Aktør

«Det er noe man kan være obs på, det det kan være skiftende konstellasjoner eller landskap - uten at jeg nødvendigvis sier at det har hatt noe stor betydning. Men igjen, forankringa blir litt annerledes.» - Politiker

«Det var forstyrrende, det var uheldig, for det er klart at når du har et sånn studie eller prosjekt gående, så kommer du inn til sommeren, så er det valgkamp i august/september og nykonstituering, da fungerer ikke systemet. Sånn er det bare.» - Politiker

«Det blir litt rart når du har en gjeng som holder på med dette, så kommer du midt i et politisk skifte, så er det de som skal ta det videre, de har ikke hele forhistorien eller forankring nok i hva var intensjonene bak det.» - Politiker

Lokalvalget i 2015 var med på å skifte ut deler av den politiske sammensetningen i kommunene. Ved siden av at dette bidro til at de politikerne som var med i den innledende fasen av prosjektet falt fra, ble de nye folkevalgte opptatt av helt andre forhold i starten av sin periode. Siden regionalpark har vært oppe til diskusjon regionalt, og forprosjektet tatt sikte på seg å involvere de regionale politikerne er dette vurdert til å være av betydning for forprosjektets kapasitet til å mobilisere regionen. Blant dagens ordførere i de seks kommunene er halvparten av dem kommet til etter forprosjektets konklusjon. Interessen for å få opp idéen på agendaen igjen har også blitt luftet blant én av de nye ordførerne. Slikt sett er det en rekke tilfeldigheter også inni bildet, hvor hvem som sitter i posisjon i den aktuelle perioden og hva slags egeninteresser og holdninger disse sitter på spiller en avgjørende rolle for mottakelsen av slike typer idéer.

6.2.4 Avgrensning av regionalpark-begrepet

«Litt av utfordringen geografisk er at vanligvis når folk snakker om park eller verneområde, reservat eller lignende, så er det et definert areal, men regionalparken er ikke egentlig noe

definert areal. Det er et litt mer flytende geografisk begrep som er litt vanskelig å forholde seg til.» - Forsker

Ett innspill som dukket opp underveis blant en del av forskerutvalget var at Listerregionen kan ha vært for stor og uensarta. Som anvist i områdebeskrivelsen dekker Lister et stort areal, som strekker seg fra hav til hei, med en betydelig befolkningskonsentrasjon i kyststrøkene. Mye av aktiviteten som skjedde i forbindelse med forprosjektet var også ganske geografisk konsentrert i omfang, som kan ha begrenset oppslutningen rundt prosjektet andre steder. Man skal heller ikke se bort ifra at en slik status i varierende grad oppfattes som relevant av hensyn til mangelen på definerte rammer. Ser vi på de andre norske regionalparkene finner vi likevel mange ulike konstellasjoner, inkludert Telemarkskanalen som er relativt stor i utstrekning, og ikke minst strekker seg over regional-administrative grenser. Finnskogen regionalpark strekker seg sågar over begge sider av den norsk-svenske riksgrensa, men har av praktiske årsaker valgt en svensk tilnærming til regionalpark. Essensen i dette er at regionalparker kommer i utallige former og uten klare definerte ordninger kan det oppleves krevende for aktører å relatere seg til begrepet.

6.2.5 Politiske prosessers innvirkning på politisk forankring

«Om dette skulle vært gjort rett, så burde det vært stoppa på våren 2015, så burde det ha vært utsatt et halvår, sånn at de nye ordførerne og politikerne fikk tid til å oppdatere seg på det.» -

Politiker

«Av og til kan det være en fordel å avslutte prosjekter med den inneværende perioden, med de som er de valgte medlemmene, den samme gruppa som starta det.» - Politiker

«Det vi ser nå i forbindelse med BIOSREG og det vi nå skal lande, så har det også vært en pågående prosess, men som nå blir avgjort i denne fireårsperioden vi er en del av.» - Politiker

Konklusjonen er at kommunereformen og lokalvalget ser ut til å ha vært distraherende elementer som har gjort det vanskelig for det politiske materialet å holde riktig fokus i forprosjektet. Sett i retrospekt burde kanskje ting vært satt på hold, slik at de nyvalgte politikerne hadde fått muligheten til å sette seg mer inn i innholdet av prosjektet. Alternativt kunne det ha vært avsluttet i den politiske perioden man var inne i da prosjektet startet. BIOSREG-prosjektet ser ut til å ha fått en sterkere politisk forankring enn forprosjektet, noe

som kan ha en viss sammenheng med at dette prosjektet har pågått og blitt fullført i den inneværende politiske perioden.

«Det som har skjedd av bred mobilisering har egentlig skjedd i de to årene i etterkant av forprosjektet». - Forsker

«Så kom vi over til sommeren 2016, så slo vi sammen disse prosjektene. Og da har nok intensjonene og de gode målsetningene i dette forprosjektet drukna i totalen.» - Politiker

Arbeidet med forprosjektet og følgeforskningsprosjektet har til dels overlappet, men samtidig bærer begge prosjektene preg av selvstendighet, spesielt når det kommer til ulik bruk av framgangsmåte, men også gjennom at begge har mottatt egen finansiering. En sterkere kobling mellom dem kunne muligens klart og skape en sterkere involvering. I stedet for sitter man igjen med et inntrykk av at prosessen med forprosjektet har pågått litt på siden av det regionalpolitiske arbeidet. Basert på dette er det grunnlag for å si at politikerne har hatt en sterk involvering i BIOSREG-prosjektet, som i større grad har skjedd i årene i etterkant av forprosjektets avslutning, mens posisjonen i forprosjektet har vært mer passiv.

6.3 Det regionale næringslivet

«Det er klart at når vi kommer så langt at vi får etablert strukturen på nærings samarbeidet i regionen, så tar vi med de elementene her.» - Politiker

Når det kommer til nærings samarbeid er forutsetningene litt annerledes enn rundt det politiske og administrative samarbeidet. Det er først og fremst her man har støtet på en rekke problemer rundt rolleavklaring mellom kommunalt og regionalt nivå, der flere informanter har pekt på utfordringer knyttet til å samkjøre næringslivet. I næringsplanen for regionen kan man lese at *«samtidig er vanskelige lokaliseringdiskusjoner og manglende organisering av næringslivet en trussel»* (Listerrådet, 2015). Lister Nyskaping ble etablert i 2009 i et forsøk på å samordne og koordinere næringslivet i regionen, samt markedsføre regionen utad (Listerrådet, 2015). Det at man i regionen finner seks ulike kommunale nærings sjefer, mener flere informanter kompliserer prosessen med å synkronisere næringslivet regionalt.

«På det vi kan samarbeide på så har Lister Nyskaping en viktig rolle. Men vi er forskjellige kommuner, så vi kan ikke overlate alt til et regionalt nærings selskap. Da er det viktig at vi har en nærings sjef som ser det spesifikke i hver kommune.» - Politiker

Nettopp hva slags form nærings samarbeidet i Lister skal ta har vært et stort fokusområde den seneste tiden blant de regionale politikerne. Det er delte meninger omkring hvor mye makt det regionale samarbeidet skal tillegges på næringsbiten, og flere av politikerne ønsker fortsatt å opprettholde en viss grad av kommunal autonomi på dette feltet. Det er utarbeidet en egen regional næringsplan, men fortsatt har man ikke klart å lande en mer rigid samhandlingsstruktur. Regionalpark er en mulig innretning når det kommer til organiseringsform, men den politiske forståelsen av konseptet ble stående igjen som noe lite håndfast og klarte ikke i tilstrekkelig grad å besvare sentrale spørsmål rundt hvordan dette skal koordineres i en regional kontekst.

6.3.1 Næringslivets rolle i den regionale diskursen

«Det er ikke dette vi skal drive med. Vi skal drive med næringsutvikling i bedrifter. Jeg føler dette ligger mer på det overordnede politiske nivået.» - Aktør

«Skal det bli noe av en regionalpark så kan det ikke bare bli noe administrative greier, næringslivet må med for å skape nye arbeidsplasser.» - Aktør

Funnene jeg har blitt presentert indikerer at næringslivet ikke har hatt noe sterk involvering i forprosjektet, som igjen kan henge sammen med at dette ikke er godt nok forankret i det regionale samarbeidet. Det regionale nærings selskapet var representert på styringsmøter innledningsvis i forprosjektet, men etter at prosjektet gikk over til å bli mer forskningsbasert har involveringen avtatt. Det er foreløpig liten interesse for å involvere seg regionalpolitisk, der organisasjonens primære fokus er næringsutvikling i bedrifter i regionen. Dette er en tendens som kan tyde i retning av at det regionale nærings selskapet også vektlegger materialitet framfor strategisk snakk, som igjen er med på å forsterke inntrykket av en rådende kultur i Lister hvor konkretisering står i sentrum. Det som også er verdt å nevne i denne sammenheng er at ny leder i det regionale nærings selskapet tiltrådte underveis i forprosjektet, slik at også her ble fokus naturlig rettet inn mot andre oppgaver innledningsvis i denne perioden.

6.3.2 Bærekraft som næringsvei

«Det bærekraftige er vanskelig å jobbe med som et rent konseptuelt begrep. Det må liksom kobles til noe materialitet.» - Forsker

«Lokalt så handler bærekraft veldig mye om bevaring av arbeidsplasser framover. Det handler om infrastruktur og kommunikasjon.» - Forsker

«Vi er nok mer opptatt av den totale næringsutviklinga i regionen, enn det som går på hvordan vi kan utnytte våre naturgitte forutsetninger best mulig.» - Politiker

«Det er veldig mye overlapping mellom en grønn region og regionalparker.» - Aktør

Bærekraftig bruk står som et viktig prinsipp i en regionalpark-tankegang, men det kan være vanskelig å følge dette opp med konkrete tiltak. Det å selge konseptet inn mot politikerne når det ikke foreligger noen holdepunkter å forholde seg til oppleves også krevende. Som Brandtzæg og Haukeland (2011) påpeker i sin kartlegging av verdiskapingsprogrammet «Naturarven som verdiskaper» har det vært utfordrende for regionale styringsmakter å bygge opp en reiselivsorientert utvikling i forvaltningsarbeidet på bakgrunn av manglende kompetanse og erfaring innenfor feltet. Man skal ikke utelukke at dette også kan oppleves på samme måte når det kommer til å legge om til en mer bærekraftig orientert næringsutvikling. Bærekraft-elementet har i så måte kun blitt stående igjen som en del av pakka i det regionale nærings samarbeidet, hvor det aller viktigste fortsatt handler om den totale næringsutviklinga i regionen. Healey (1997) viser til at det å innføre restriksjoner på næringsaktivitet er et kontroversielt virkemiddel blant både regionale og nasjonale myndigheter, og det har heller ikke vært noen aktuell problemstilling for Listerregionen. Natur- og kulturverdier er en av flere kryssende interesser for Lister, men akkurat hva det regionale samarbeidet skal baseres på er ikke nødvendigvis øverste prioritering politisk. Det å skape nye arbeidsplasser er viktig, men minst like viktig er det å verne om de arbeidsplassene som allerede finnes i regionen.

6.3.3 Reiselivsnæringens rolle

Flere informanter har påpekt at man har klart å etablere et større fokus på aktivitetsturisme gjennom forprosjektet. I en regionalpark-prosess vil i mange tilfeller opplevelsesbaserte næringer stå i sentrum for næringsutvikling (Clemetsen og Knagenhjelm, 2010). Prosjektene som ble realisert har på litt ulike måter vært rettet inn mot denne typen reise- og friluftsliv. Det har vært interesse blant ulike enkeltaktører for å få realisert et regionalpark-prosjekt, spesielt blant de representantene som har interesser innenfor reiseliv, men uten tilstrekkelig

forankring har det vært vanskelig å skape noe arena hvor disse ønskene kommer ettertrykkelig til uttrykk.

6.4 Eksterne aktører

«Og det kan vi si er helt essensielt når vi prater om utvikling og om du skal ha et politisk eierskap, er at noen føler de kan være med på å definere hva vi skal jobbe med framover. Og dermed ble det hele BIOSREG-prosjektets utgangspunkt. Hva er bærekraftig verdiskaping i Lister? Hvordan kan vi jobbe med det framover?» - Forsker

Forskere fra UIA og Agderforskning var med underveis gjennom følgeforskning.

Utgangspunktet for BIOSREG-prosjektet forteller oss at det å få på plass en diskusjon rundt hva som er problemstillingens kjerne vurderes som en måte å sikre politisk involvering i utviklingsprosjekter. Uten mulighet til å være med å definere det videre arbeidet, vil den politiske interessen i de fleste tilfeller være begrenset. Distriktssenteret var kjent med og har jobbet opp mot regionalpark-konseptet og andre verdiskapingsprogram tidligere, og bidro som et bindeledd mellom prosjektet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

6.4.1 Regionalpark-nettverk

«Det har vært lite kontakt egentlig, noe som skiller seg fra de andre prosjektene vi har vært involvert i. Vi har ikke vært så veldig dypt inni det, og det har ikke prosjektledelsen hatt så mye interesse av.» - Aktør

Som tidligere nevnt ble erfaringene fra Valdres regionalpark presentert foran politikerne i Listerrådet tidlig i prosessen, og det ble gjennomført en studietur til kontinentet i regi av Norske Parker der prosjektledelsen og deler av forskningsmiljøet var representert. I tillegg deltok prosjektledelsen på enkelte møter arrangert av Norske Parker. Bortsett fra disse hendelsene ble mer inngående utveksling med Norske Parker-nettverket nedprioritert. Erfaringene fra de andre regionalparkene hadde ikke noe særlig overførbar verdi til Listers tilnærming slik man anså det, og bidro til at forprosjektet valgte å kjøre litt sitt eget løp.

«Det ligger noen helt andre forståelser i regionen av hva det grønne kan være, i en mer moderne tolkning. Og det var nok noe som gjorde at regionalparkbegrepet ble kanskje litt mer en romantisk naturforståelse, mens bærekraftig verdiskaping basert på natur- og kulturressurser kan åpne opp for de nye marine næringer, vannkraft, vindkraft etc.» - Forsker

«Lister er en mer industriell region. Store industrielle bedrifter, mye vannkraft. De kan posisjonere seg grønt på en helt annen måte, og landbruket er mer industrielt enn det det er i Valdres f.eks.» - Forsker

«Spennende å reise og høre hva andre har gjort, spennende å fordype seg i enkelte sårne ting, men det å ta det med på hjemmebane og se på hvordan vi kan passe det til, den tror jeg ikke har gått.» - Politiker

Erfaringene fra disse utvekslingsmøtene var delte. På den ene siden fikk man en ide om hvordan andre regioner har løst utfordringer som også er relevant for Lister. Samtidig satt man også igjen med en følelse av at den innretninga man hadde både i Sveits og Valdres med markedsføring av gårdsprodukter og stølsdrift ikke helt var i samsvar med hvordan man selv ønsket å angripe konseptet. Der de andre regionalparkene er tuftet på stølsdrift og gårdsprodukter har Lister en langt mer moderne og fremtidsrettet tankegang rundt hva en regionalpark skal være. For deres del har det vært ønskelig å bygge Lister regionalpark på mer industriell bærekraft med særlig fokus på kraftproduksjon og oppdrettsnæringer.

«Jeg tror ikke de måtene å gjøre ting på (Sveits) har noe for seg her i landet. Det var for smått og for dårlig integrert i samfunnet synes jeg. Jeg tror at om vi skal ta noe som fungerer her, så må det være mer moderne tenkning.» - Aktør

Manglende relevans for egen region og tilnærming til regionalpark-konseptet var nok en medvirkende faktor til at man ikke fulgte opp disse utvekslingsmøtene i nevneverdig grad. Kommunene i Listersamarbeidet er, riktig nok i noe varierende grad, fortsatt i vekst, i kontrast til andre regionalparker, som man oppfatter som regioner preget av mer befolkningsmessig stagnasjon.

Tabell 6.4 Befolkningsutvikling i Lister, perioden 2008-2018 (SSB, 2018)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Farsund	9392	9427	9410	9415	9433	9441	9516	9596	9705	9769	9726
Flekkefjord	8910	8975	9003	9013	9046	9060	9013	9069	9096	9090	9066
Lyngdal	7533	7636	7739	7815	7895	8011	8102	8335	8497	8588	8571
Hægebostad	1597	1620	1624	1639	1665	1669	1690	1693	1702	1702	1699
Kvinesdal	5629	5690	5776	5816	5834	5899	5891	5948	5981	5988	6024
Sirdal	1757	1739	1790	1791	1816	1831	1831	1838	1832	1836	1842

Som disse tallene peker i retning av, så opplever i mer eller mindre grad alle kommunene i Lister befolkningsvekst. Det oppsiktsvekkende her er at denne utviklingen har stoppet opp bare i løpet av det siste året, men dette mener man er misvisende og noe som kan spores tilbake til Kristiansand kommunes avgjørelse om å tilby hver enkelt student som melder flytting gratis busskort. Enkelte av kommunene hevder de går glipp av flere hundre tusen kroner i statlige tilskudd som en følge av denne ordningen.

«Gjennom Norske Parker blir du en del av det europeiske nettverket. I et nettverksperspektiv så er det interessant, hvordan det lagrer seg som nettverk. Ingenting er egentlig lovmessig eller formelt. Alt er på en måte laget som institusjoner mellom aktører som bare har interesse.»

- Forsker

Listers alternative fortolkning av hva en regionalpark kan være gjorde det vanskelig å trekke noe særlig lærdom ut av de andre regionalparkene, og dermed ga det lite insentiver for å involvere seg aktivt i regionalpark-nettverket. Bruken av forskningsinstitusjoner har også, slik

Norske Parker opplever det, hatt en litt annen funksjon enn det andre regionalpark-initiativ har erfart. I tilfeller som Nærøyfjorden og Telemarkskanalen regionalpark har forskningen inntatt en mer deltakende funksjon, hvor de etter Norske Parkers syn har hatt et større bygdeutviklingsperspektiv, som en kontrast til den kritiske rollen deler av forskermiljøet har hatt i dette prosjektet.

6.5 Offentligheten

«Jeg tror ikke dette er noe folk i regionen forholdet seg til. Det er ikke en del av den offentlige diskursen. Det folk forholder seg til er konkrete prosjekt, utviklingstiltak og denne typen ting.»

- Forsker

Dekning i media er nødvendig for å skape interesse, engasjement og oppslutning rundt et prosjekt (Brandtzæg, Haukeland, 2011). Det lokale mediet Lister24 har dekket deler av prosessen, hovedsakelig knyttet til regionrådsmøter og andre mer høytidelige anledninger som den offisielle åpningen av Lister våtmarkssenter. Bortsett fra det har det vært lite eller ingen offentlig synlig interesse fra enkeltpersoner eller organisasjoner, og ikke noe stort diskusjonsemne blant utenforstående parter. Litt mer uformelt eksisterer det interesse blant aktører med reiselivsinteresser, som også inkluderer grunneierne som har vært berørt av prosjektene som har blitt realisert i løpet av forprosjeksperioden. Mange av disse prosjektene hadde blitt vanskelig å få realisert uten velvilje fra grunneierenes side. I enkelte av tilfellene har grunneierne selv tatt en aktiv rolle i den videre driften av disse prosjektene, som har vist med all tydelighet at det går an å oppnå vekst selv i områder som er rammet av vern.

6.6 Diskusjon rundt mobilisering

Flere av småprosjektene som ble gjennomført som en del av forprosjektet ble initiert i tidligere prosjekter, først og fremst gjennom «Sørnorsk Kystnatur». Dette tilsier at disse prosjektene hadde blitt realisert uavhengig av forprosjektet. På den annen side ble man utstyrt med prosjektmidler som bidro til å fremskynde disse prosessene gjennom søknadsskriving og generell lobbyvirksomhet. Mye av Friluftsrådets arbeid med tilretteleggelse for friluftsliv og naturbaserte opplevelser er fra før finansiert gjennom tildeling av prosjektmidler. Dermed er det også her vanskelig å fastslå hvilken rolle forprosjektet har hatt i forbindelse med realiseringen av disse småprosjektene, eller om dette har skjedd hovedsakelig som en del av Friluftsrådets funksjon.

6.6.1 Involvering av aktører

«Men det er litt det at det må ikke bli det skillet mellom de som holder på med forprosjektet og de som skal ta imot forprosjektet.» - Politiker

Det ble veldig mye fokus på å jobbe konkret for å bygge opp legitimiteten til prosjektet, for å vise overfor politikerne og andre aktører hva slags resultater man kan oppnå med en regionalpark-status. Dette skjedde uten politisk deltakelse, hvor politikerne sto som passive mottakere. Det ble gjennomført et omfattende informasjonsarbeid som hadde til hensikt å klargjøre betydninga av begrepet regionalpark og mulighetene som ligger i konseptet, men uten mer aktiv involvering fra andre parter blir det vanskelig å få til noe større oppslutning rundt prosessen, spesielt sett fra et nettverksperspektiv. Den politiske forankringa skjedde først i det forprosjektet ble avsluttet og ballen spilt videre til politikerne.

«Det viser nok noe om relevansen av regionalparkbegrepet i regionen, hvis ikke folk deltar på styringsgruppemøtene.» - Forsker

Styringsgruppen, bestående av politikere, praktikere og forskere, var ment å fasilitere for en slik arena, men manglende oppslutning rundt styringsgruppemøtene gjorde sitt til at effekten av disse uteble. Det var oppe forslag om å sette sammen og arrangere ulike workshops hvor tanken var at grunneiere, kommunerepresentanter og friluftslivsaktører kunne gå sammen for å diskutere temaer rundt vern og forvaltning, men til dels av frykt for at dette kunne blusse opp gamle konflikter ble ikke dette gjennomført.

Prosjektledelsen fra forprosjektet og de ansvarlige bak BIOSREG-prosjektet deltok i møter hvor man diskuterte regionalpark og hva slags muligheter og utfordringer dette ga for både utvikling og konfliktdannelse i Lister. Hadde man derimot klart å gjennomføre slike workshops, kunne man muligens klart å trekke mer synlige koblinger mellom de to prosjektene, og gjort offentligheten enda mer bevisst på hva slags muligheter som ligger i regionalpark-begrepet og krysningspunktet mellom utvikling og vern.

«Jeg tror jeg må si at så langt så fikk vi reist en del problemstillinger, men å si at vi fikk utbytte, da tror jeg altså at svaret er så langt nei.» - Politiker

Norske Parker forteller at en forutsetning for at man skal lykkes med realiseringen av en regionalpark er avvikling av workshops. Deres oppfatning er at antallet møter og workshops har vært for få og foregått over for kort tid til at regionalpark-ideen har hatt sjansen til å få

forankring. Det som er interessant å se i den forbindelse er at i den andre fasen av BIOSREG-prosjektet har man satset mer på avvikling av møter og workshops hvor man har samlet et bredt spekter av regionale aktører for å diskutere bærekraft-begrepet. Det har også resultert i en sterkere forankring, spesielt politisk.

Governances kobling til planlegging, i likhet med systemteori, baserer seg på å skape dialog mellom ulike funksjonsområder, hvor førstnevnte etablerer de institusjonelle rammene for kommunikasjon, slik Mehnen mfl (2013) referer til. Med opprettelsen av styringsgruppen har man etablert en arena for governance-aktivitet, men kombinasjonen av lav oppslutning rundt disse møtene, mangelfull organisering regionalt, dårlig rolleavklaring og en svært konkret tilnærming for forprosjektet i sin helhet har svekket grunnlaget for å få til en slik dynamikk. Flere regionale foretak som har interesser innenfor reiselivet har f. eks uttrykt at en regionalpark i Lister vil gagne deres virksomhet. Det er ikke det at politikerne selv ikke ser eller anerkjenner dette behovet, men diskusjonsarenaer er den beste måten for å tilegne seg alternative forståelser for hva slags innvirkning en slik status kan få. Jacobs (2016) betraktninger rundt planlegging som tverrfaglig forteller oss at slike prosesser også krever andre funksjonelle perspektiver, som dessverre i liten grad har kommet til uttrykk i forprosjektet.

«Når de viste de presentasjonene, så handla det mye om å vise hvor mye man allerede har fått til. Og dermed så lukker man kanskje litt av den politiske debatten. Hva skal man da gjøre videre?» - Forsker

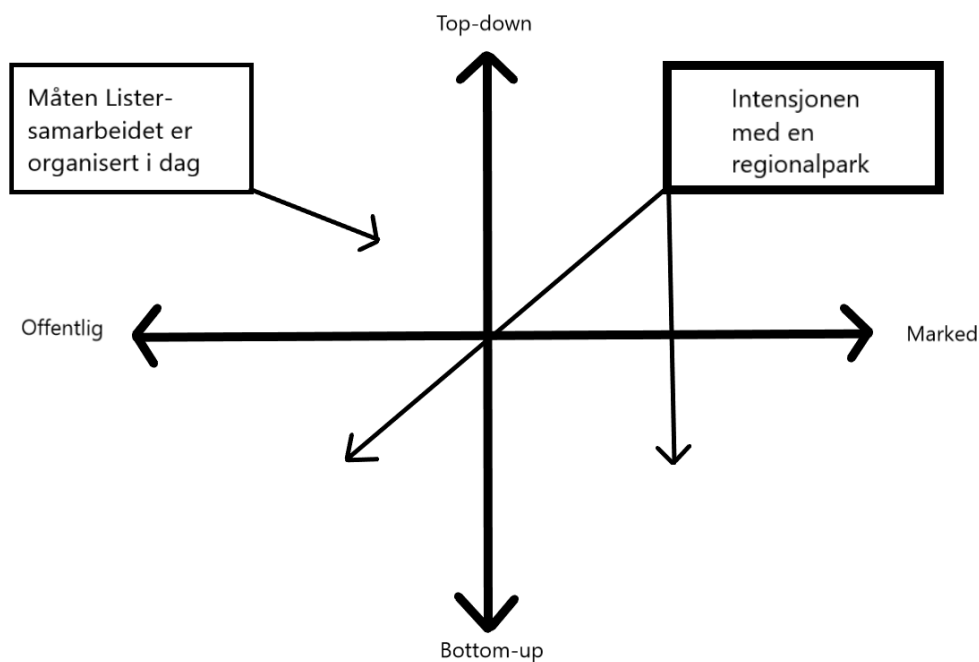
Regionale aktører har i forprosjektsperioden vært passive deltakere der forankring har skjedd gjennom informasjon i stedet for deltakelse. Som Mehnen mfl (2013) påpeker er ikke dette nødvendigvis en feil tilnærming, da aktører innenfor et governance-nettverk kan delta både aktivt og passivt, men det gjør det desto vanskeligere å oppnå sosial verdiskaping og relasjonsbygging mellom sentrale aktører. Det kan være ulike grunner til denne perifere involveringen, der jeg har pekt på manglende tid og ressurser, men også at prosjektledelsen ikke har gjort en stor nok innsats for å skape aktiv involvering. Sett i lys av mer moderne tolkninger av governance-begrepet er det uansett mulig å forklare manglende mobilisering på bakgrunn av fraværet av gode kommunikative arenaer hvor mangfoldet av perspektiver kan komme til uttrykk.

6.6.2 Type governance-nettverk

«Det har vi vel innsett litt i ettertid, at det er ikke sikkert det vi gjorde med å slå sammen alle de utviklingsprosjektene var det mest gunstige, i hvert fall ikke for dette prosjektet.» - Politiker

«Jeg mener at vi skulle ha gått litt mer i sporene av Valdres-samarbeidet, sånn at næringslivet i langt større grad hadde blitt trukket inn i regionsamarbeidet.» - Aktør

En av pionerne blant de norske regionalparkene, Valdres Regionalpark, gjorde tidlig et forankringsvedtak sammen med fylkeskommunen, ifølge en av mine informanter fra forskermiljøet. Dette kan betraktes som et top-down-vedtak, men som samtidig la grunnlaget for bottom-up-involvering. Dette vedtaket sikret blant annet næringslivet en plass rundt diskusjonsbordet fra starten av og ga politikerne en plattform for utarbeidelse av strategiske planer i felleskap med andre regionale aktører.

Figur 6.4: Oppfatninger rundt governance-nettverk regionalt

Denne figuren er basert på en lignende figur hentet fra artikkelen til Normann og Vasström (2012). Beskrivelsen av regionalpark-konseptet legger vekt på bottom-up-strategier, men spesifiserer ikke hvordan dette må organiseres. Norsker Parker forteller at mange ulike typer aktører kan være drivkrefter i slike prosesser, deriblant næringsliv, landbruket og reiseliv. Det finnes også eksempler der top-down vedtak har blitt gjennomført som et fundament for å få til en bottom-up-dynamikk.

At governance-nettverket i Lister har mest likhetstrekk med administrativ governance kan ha sammenheng med at det institusjonelle nivået, som Mehnen m.fl (2013) identifiserer, viser at de formelle institusjonene er dominerende i regionale planleggingsprosesser. Dette utelukker ikke en tilstedeværelse av uformelle institusjoner, herunder nettverk, men dataene jeg har blitt presentert indikerer at disse har hatt liten innflytelse på prosessen i forprosjektet. Institusjonaliseringen av regionen bør i utgangspunktet tilby en fordel når det kommer til nettverksdannelse, slik Jacobs (2016) gir uttrykk for, ved at man allerede har etablert viktige betingelser for samarbeid og handlingsrom innenfor definerte geografiske grenser. På tross av dette framstår forprosjektet Lister regionalpark mer som et administrativt initiativ uten særlig sterk forankring politisk. Likeens oppfattes det regionale samarbeidet også som en administrativ form for governance, hvor deltakelse fra andre regionale aktører framstår begrenset, og hvor mye av det samarbeidet kretser rundt det politiske apparatets definisjonsmakt.

6.6.3 Oppfølging av sentrale mål

«Min tolkning er at de seks kommunene ikke var modne nok til å gå inn i en regionalparkstenkning.» - Forsker

Norske Parkers definisjon av regionalpark legger sterk vekt på samspillet mellom lokalsamfunn, myndigheter og næringsliv i regionen, men samhandlingen mellom dem i Listers tilfelle bærer ikke preg av noe sterkt og sammenhengende nettverk. Det politiske apparatet er forankret, men ikke som en aktiv deltaker, og har dermed inntatt en passiv rolle i prosessen. Det regionale næringslivet møter på utfordringer med organiseringen, og uten sterk politisk forankring har det også vært vanskelig å skaffe næringsrepresentanter og andre interessenter en plass rundt diskusjonsbordet. I stedet har det regionale næringssekskapet hatt mer fokus på å løse andre oppgaver som er mer relatert til deres konkrete ansvarsområder.

Intensjonen bak arbeidsprosessen var at den skulle være åpen og inkluderende. Frykt for at konflikter skulle dukke opp før omfanget av regionalpark-konseptet rakk å synke inn var en medvirkende årsak til at man valgte å kjøre et alternativ løp som til dels begrenset denne involveringen. En forutsetning for en «bottom-up, entrepreneurial governance»-form er at samtlige aktører er bevisste rundt sin egen rolle og hva slags funksjon denne utspiller, ikke bare i den økonomiske, men også sosiale og miljømessige utviklingen i et område (Healey,

1997). Det regionale næringssselskapet på sin side, er bevisste på at deres rolle i all hovedsak handler om å tilby bedrifter i regionen en hjelpende hånd når det kommer til etablering og videreutvikling, og at det å delta i politiske og administrative planleggingsprosesser er utenfor eget ansvarsområde. Dermed har en av de viktigste og mest sentrale aktørene i praksis satt seg på sidelinjen av det regionale samarbeidet.

På den annen side har prosjektledelsen valgt å løse forprosjektet med en idé om at regionen, og da spesielt politikerne, lettere lar seg mobilisere dersom de blir presentert konkrete resultater. Det kan også forsvares ut ifra hvordan den stedsbaserte tilnærmingen presiserer at ting må tilpasses en lokal kontekst. Pike mfl (2016) forteller oss at en slik tilnærming har ambisjoner om å selvstendiggjøre regioner gjennom mobilisering, nettverksdannelse mellom interne og ekstra-lokale aktører samt strategisk arbeid over en lengre tidshorison. Prinsippene bak en regionalpark-tankegang er i samsvar med den dominerende policyen for regionen som går på bærekraft og kan dermed hevdes å henge sammen med en del av det foregående arbeidet i regionen. Når det er sagt har forprosjektet iscenesatt lite nettverksaktivitet slik prosessen har blitt organisert, og har dermed verken satt i gang noe direkte mobilisering eller lagt igjen spor i form av langsiktige strategier inspirert av det overordnede utviklingsarbeidet. De mindre prosjektene som har blitt gjennomført i henhold til planen med forprosjektet vil bli stående igjen som en form for økonomisk verdiskaping, men i det bredere bildet har man i liten grad klart å skape ringvirkninger nok til at premissene for den stedsbaserte tilnærmingen innfris.

En neo-endogen utvikling har mye fellestrekk med den stedsbaserte tilnærmingen, og således vil mye av argumentasjonen være den samme. Bosworth m fl (2015) viser til at en neo-endogen utvikling forutsetter et tett samspill mellom lokale og eksterne aktører organisert gjennom nettverk. Jeg har redegjort for manglende samhandling mellom sentrale regionale aktører og en svak kobling mellom forprosjektet og eksterne nettverk. Agderforskning har vært med fra siden, mens Distriktsenteret har fungert som en forlenget arm av Kommunal- og moderniseringsdepartementet, ment for å følge opp finansieringsmidlene tildelt gjennom KMD. Sistnevnte har vært koblet til forprosjektet gjennom deltakelse på innledende møter med Norske Parker-nettverk og studieturer. Parallelt har politikerne hatt en sterkere forankring inn mot forskermiljøene gjennom BIOSREG-prosjektet. Det er derimot vanskeligere å trekke sterke koblinger mellom forprosjektet, forskermiljøene og det regionale samarbeidet,

på bakgrunn av at sistnevnte ikke har vært tilstrekkelig forankret i forprosjektet, i tillegg til at koblingen mellom arbeidet med forprosjektet og BIOSREG heller ikke er tydelig nok. Tar man med at det har vært lite utveksling med Norske Parker-nettverket mener jeg at det er grunnlag for å påstå at man ikke har klart å utnytte de eksterne ressursene til å styrke regionen gjennom forprosjektet.

Det er ikke dermed sagt at man har fått null utbytte av den utvekslinga man har gjort med ekstra-lokale aktører, men det oppleves heller ikke umiddelbart som noe form for «empowerment». En neo-endogen utvikling er ikke avhengig av offentlig involvering innledningsvis, slik Ray (2006) meddeler, og kan derfor også skje som et lokalt tiltak. Det er fortsatt et poeng at mangelen på forankring virker til å ha redusert forprosjektet til et administrativt initiativ som har pågått utenfor det strategiske arbeidet i regionen, og dermed har man heller ikke klart å skape de positive ringvirkningene som genereres gjennom dynamisk interaksjon og strategisk arbeid. Det er elementer av en neo-endogen utvikling som oppfylles, men det har hovedsakelig vært gjennom tiltak som har vært rettet mot det identitetsbyggende aspektet. Idéen om å kombinere økonomisk utvikling med kulturell identitet, i denne sammenheng bærekraft som utviklingsstrategi, ser likevel ut til å strande litt når det kommer til det å tilføre konseptet materialitet. Bosworth m. fl (2015) vektlegger at samarbeid mellom aktører må til for å løfte fram slike verdier, men det kan virke som at bærekraft som konsept har vært vanskelig å samarbeide rundt, og dermed vært en hindring for mobilisering. Som helhet er det lite ved prosessen som minner om en neo-endogen tilnærming, men det kan ikke utelukkes at man har vært med å bygge et fundament for en slik utvikling i fremtiden.

Vagheten og tvetydigheten i bærekraft-elementet, både økonomisk, sosialt og miljømessig, setter fokus på problematikken regioner står overfor når det kommer til å samle seg rundt et slikt konsept. Som jeg har vært inne på i teorikapittelet rundt bærekraft, så peker Brandtzæg og Haukeland (2009) på at bærekraft i en rural setting handler mer om utnyttelsen av naturen som ressursbase og hvordan vi mennesker opplever og anerkjenner de naturlige verdiene rundt oss. Synet på bærekraftig utvikling i Lister baserer seg på en fremtid hvor fornybar energiproduksjon, vekst i blå næring og økt satsning på reiselivsturisme står i sentrum, men man har hittil ikke reist noen kritiske spørsmål rundt forenligheten mellom økonomisk vekst og bærekraft. Spesielt dette forholdet gjør også at utgangspunktet for implementering av bærekraft på lokalt og globalt plan er ganske vidt forskjellig, og kan fungere som en forklaring

på hvorfor mange regionale aktører har problemer med hvordan man skal anvende dette i praksis.

Pike mfl (2016) refererer til «shallow environmentalism», hvor «shallow» eller «weak» hentyder til miljøbegrepets løse posisjon når det kommer til eksisterende kapitalistiske strukturer. Sentralt for denne tilnærmingen er et antroposentrisk syn hvor naturen betraktes som en ressurs som kan utnyttes i tråd med bærekraftige prinsipper, men som ikke rokker ved det kapitalistiske systemet slik vi kjenner det i dag. Dette skjer gjennom produksjon og bruk av fornybar energi som et alternativ til ikke-fornybare energikilder samt mer effektiv energiutnyttelse. Det ligger med andre ord noen andre tolkninger og forståelser rundt hva bærekraft innebærer basert på geografisk skala.

6.6.4 Tidsaspektet

«Min tolkning er at de seks kommunene var ikke modne nok til å gå inn i en regionalparkstenkning. Selv om det er veldig positive vibber for å gå inn på et nytt spor, så var det veldig forskjell på utgangspunktet for kysten og prosessen. Det var litt uensartet.» - Forsker

«Det er veldig få regionalparker som har blitt det etter noen få år, det er en modningsprosess.»

- Forsker

Et lite paradoks er at en regionalpark innehar et langvarig utviklingsperspektiv, mens tidshorisonten på prosjektet må kunne sies å ha vært for kort. Etablering av en regionalpark er en tidskrevende prosess, som krever mer enn de to årene som ble satt av til forprosjektet. Intensjonen for forprosjektet omhandlet riktignok å etablere *grunnlaget* for en regionalpark i Lister, og ikke regionalparken i seg selv, men en rekke forhold som slo ut i prosessen gir vann på mølla til utsagnet om at regionen per dags dato ikke framstår klar nok til å ta form som en regionalpark. Det var mange ubesvarte spørsmål i forbindelse med både kommunereform og struktur på det regionale samarbeidet som opptok mye fokus og energi, og som var viktig å få en avklaring på før man kan ta stilling til en eventuell regionalpark-status. Mehnen m fl (2013) utpeker velfungerende governance-nettverk som en viktig bakgrunnsfaktor når det kommer til å løse forholdet mellom vern og utvikling, og situasjonen per dags dato tilsier at det regionale samarbeidet i Lister er for dårlig organisert til at dette vil fungere.

6.7 Oppsummering

Andre regionalpark-prosjekter har hatt veldig ulike former for oppbygging, men det viktigste som Norske Parker påpeker er en ledelse som driver prosjektet framover. Brandtzæg og

Haukeland (2011) peker på at eierskap er essensielt for at et arbeid skal gi langsiktige resultater utover den perioden som er satt av til prosjektet. Sett i retrospekt framstår forprosjektet Lister regionalpark mer som et administrativt initiativ uten særlig sterk forankring eller dialog blant politikere, næringsinteressenter, eksterne aktører og andre frivillige parter. Forprosjektet har således ikke bygd noe kommunikativt grunnlag ser man bort i fra det oppfølgende arbeidet i følgeforskningsprosjektet BIOSREG.

I lys av teorien bak «planning of undefined becoming» kan man også spørre seg hvorvidt forprosjektet ble for konkret. Tematikken var relevant og tilførte nyttige perspektiver for problemstillinger Lister møter på, men oppfatningen blant flere var at prosessen skapte et noe uheldig skille mellom budbringere og mottakere. Da resultatene av forprosjektet ble overlevert til politikerne ble man fremvist de konkrete oppnåelsene av prosjektet, men det ga ikke særlig rom for debatt om videreutvikling, og da blir det uklart hva man som politikere skal jobbe videre med i etterkant av prosjektets avslutning.

Uansett vil mye av diskusjonen rundt mobilisering i forprosjektet koke ned til hva man som region egentlig ønsker å oppnå. Dersom hensikten var at prosjektet skulle realisere en regionalpark-status er det mulig at man burde valgt en annen strategisk tilnærming, men om alternative framgangsmåter hadde gitt mer konkrete resultater er det ingen garantier for. Kanskje var tematikken mer viktig enn selve konseptet, og interessen for å realisere en regionalpark heller lunken fra starten av. Når sentrale aktører regionalt melder seg av faller uansett deler av governance-nettverket ut slik at nettverket ikke lenger har like stor kapasitet til å mobilisere. Det er derfor nærliggende å hevde at forprosjektet i seg selv ikke har skapt noe stor mobilisering i regionen, i den forstand at få aktører har vært direkte involvert i prosessen og at man dermed ikke har klart å bygge noe særlig sosial kapital.

7 Visjoner

Mens mobiliseringskapittelet bygger på mer konkrete og målbare observasjoner vil dette kapittelet gjennomgående ta for seg et langt mer diffust og abstrakt tema som i større grad er basert på prediksjon og refleksjon. Effektene av det arbeidet som er lagt ned vil man først kunne spore et stykke inn i fremtiden, slik at meningen med denne delen vil ikke være å presentere noe endelig konklusjon. Jeg vil her først gjengi de mer konkrete målsetningene, for så å se det hele i et litt bredere perspektiv hvor jeg analyserer deler av det strategiske arbeidet i regionen med utgangspunkt i profilering og omstrukturering.

7.1 Målsetninger

Når det kommer til målsetninger for regionalpark-prosjektet i sin helhet kan vi spore en forskjell mellom forprosjektet og følgeforskningsprosjektet. Prosjektledelsen konkrete tilnærming var en del av det legitimitetsbyggende arbeidet med å materialisere en regionalparks funksjon. I likhet med prosessen var man her opptatt av å konkretisere ting. Følgeforskningsprosjektet, som fikk større deltakende forankring blant politikerne var på den annen side mer opptatt av organiseringa av det regionale samarbeidet og det å se bærekraftig utvikling i en litt mer bredere forstand. At dette i større grad henger sammen med politikernes visjoner er nok en medvirkende årsak til at den politiske forankringen var større i BIOSREG-prosjektet.

Intensjonen fra Lister Friluftsråds side da man søkte om midler til et forprosjekt var å kartlegge alternative og mer forutsigbare måter å finansiere tilretteleggingen av friluftsliv og naturbaserte opplevelser. I en regionalparktankegang er det meningen at de involverte kommunene inngår i et spleiselag i selskap med næringslivsaktører, som skal sikre den nødvendige økonomiske forutsigbarheten for å håndtere den fremtidige turiststrømmen på en mer bærekraftig måte.

7.2 Multiple plans

Disse to pågående prosjektene kan ses i lys av multiple plans-teorien til Hillier (2008). Gjennom fokus på både langsiktige og konkrete visjoner rundt utvikling anerkjenner man mangfoldet av interesser som oppstår i planleggingssituasjoner. Den konkrete framgangsmåten som ble utført har båret preg av flere konkrete prosjekter som har blitt gjennomført i henhold til en definert tidsramme som er blitt fullført i overensstemmelse med de visjonene forprosjektet

har hatt for fremtidig utvikling av regionen. Disse prosjektene har blitt realisert gjennom midler som har blitt avsatt til forprosjektet.

«Hvis en tenker seg at det ikke hadde vært et forskerprosjekt, hvis ikke BIOSREG hadde vært der nå, så tviler jeg på at det hadde stått noe igjen etter forprosjektet.» - Forsker

Følgeforskningsprosjektet BIOSREG har fulgt en mer udefinerbar retning, men med samme tematiske inngang. Dette prosjektet har hatt et lenger tidsperspektiv, og i større grad vært basert på deltakelse. Avslutningen av forprosjektet markerte også en løsrivelse fra den konseptuelle forståelsen av regionalpark-konseptet i retning av å fokusere på ulike perspektiver på hvordan bærekraftig verdiskapning kan anvendes regionalt (Cruickshank, mfl, 2017). En del av formålet har vært å sette i gang prosesser som skal gi synergieffekter i det lange løp. Dette prosjektet har kjørt et litt eget løp, som gjør at det bør ses separat fra forprosjektet, men tematisk sett har begge prosjekt vært en del av en helhetlig strategisk tankegang.

«Det er veldig få av de som bor på Lista som er spesielt stolte av fuglelivet. De bare tror det er noe helt vanlig at det er 365 fuglearter og veldig trafikk høst og vår. - Aktør

«Man må heller lage noe tilbud som kan bli brukt daglig blant de som bor der. Det friluftsamfiet som vi kaller det, det ble først og fremst lagt til som et uteklasserom, også fikk det en beliggenhet slik at det nå ligger i passelig gangavstand fra skole og barnehage på Borhaug. - Aktør

Forprosjektet i seg selv har likevel også hatt innslag av langsiktige visjoner. En del av tanken bak det strategiske arbeidet i Lister handler om å bevisstgjøre befolkningen om de kvalitetene og verdiene som hører til regionen. En slik holdningsendring lar seg naturligvis ikke gjøre over natten, så derfor har de konkrete prosjektene vært innretta spesielt mot den oppvoksende generasjonen i området gjennom å lokalisere disse i nærheten av skole og barnehage. Det har også vært fokus på å fasilitere for større samhandling mellom tilreisende og lokalbefolkningen i området.

7.3 Planning as undefined becoming

«Det er ikke alt som nødvendigvis blir sånn som man hadde tenkt, men elementer og deler i disse tingene har betydning i henhold til veien videre.» - Politiker

«Målsetninga var vel at det skulle munne ut i et hovedprosjekt, men jeg var opptatt av det skulle ha noen resultater i seg selv.» - Aktør

«Biosfæreområde er kanskje en litt mer høythengende ting, enda mer attraktiv klassifisering å hige etter.» - Aktør

At ulike aktører har hatt ulike interesser med prosjektet har vært tydelig, og kanskje gjort seg mest synlig i forbindelse med visjonene for prosjektet. Prosjektledelsen har vært mest fokusert på at prosjektet skulle gi noen konkrete holdepunkter som skulle bygge opp legitimitet gjennom handling. Det har også vært i baktankene at det kan legge grunnlaget for en fremtidig status som et biosfæreområde i regi av UNESCO. En slik status mener man vil løfte regionen enda mer fram, hvor en regionalpark-status gjerne kan fungere som en inngangsportal.

«Jeg er ikke så sikker på om målsetninga var tydelig nok definert. Det kan godt være at dette var noe sånn som la oss erfare og se hva andre har gjort.» - Politiker

«Det er ikke noe visjon bak, annet enn at det er en tematikk vi ville jobbe videre med, noe det ikke var.» - Aktør

«Dette er bare en av flere stadig kommende ordninger å finansiere utviklingsarbeid på. Innholdet blir tilpasset etter hvert.» - Forsker

«Selv om du ikke når det du ønsker å realisere, så har det satt i gang veldig mye spin-off.» - Forsker

Utenom reiselivsbiten var regionens tilnærming til regionalpark-konseptet veldig annerledes i forhold til de andre parkene man hadde utveksling med, men det hele startet med at man så mot andre initiativ og hva man hadde fått til på utviklingsfronten. At man senere konkluderte med at dette ikke var relevant illustrerer at dette først og fremst handlet om å teste ut et konsept og se i hvilken grad dette kunne implementeres i det regionale samarbeidet, slik Boelens og de Roo (2016) oppsummerer teorien bak «planning of undefined becoming». Tematikken spinnert videre på tidlig arbeid og regionalpark-ideen var således kun en ny tilnæringsmåte til mye av det strategiske arbeidet som man allerede har jobbet med og ønsker å jobbe videre med. Debatten politisk gikk mye på hvordan man kunne fylle et slikt konsept med mer konkret innhold.

Både Foucaults navigasjonsmetafor (Hillier, 2011) og Boelens og de Roos «*planning of undefined becoming*» (2016) refererer til planlegging som en prosess som ikke nødvendigvis er strømlinjeformet, men derimot tar form underveis. Forskjellen ligger i at mens Foucault sikter til en reise med definerte mål er Boelens og de Roo klare på at det ikke er destinasjonen i seg selv som er målet, men dynamikken som skapes av interaksjonen av aktører som driver prosessen. Dette tilsier at planlegging må være noe mer enn bare konkrete vedtak og gjennomføring, at dialog og samhandling er viktige komponenter i planleggingsprosesser, og at dette er med på å bygge opp under uforutsigbarheten som ligger i slike prosesser. Det som er interessant tar vi utgangspunkt i Listers tilfelle, så er tendensen at de ulike regionale aktørene har forskjellige oppfatninger rundt intensjonen med forprosjektet. Mens prosjektledelsen har satt seg mer konkrete mål, uttrykker flere politikere at deres fremste motiv for et slikt prosjekt baserer seg på å høste erfaringer der utfallet i seg selv er noe underordnet.

Disse to ulike perspektivene er med på å sette lys på kompleksiteten som råder innenfor planlegging. Utgangspunktet for forprosjektet ble formulert gjennom ett hovedmål og to delmål der spesielt ønsket om å utvikle samarbeidsmodeller sto sterkt. Basert på funnene som jeg har lagt fram i forrige kapittel om mobilisering har man ikke klart å oppnå dette målet. Det som likevel er mest interessant i den forbindelse er at det også virker som at man har valgt å endre framgangsmåte i løpet av forprosjektet. Om det er frykt for konflikt alene eller om det også skyldes mangelfull respons fra andre regionale aktører er vanskelig å peke ut som årsaker alene, men forprosjektet har vist seg som et eksempel på at planleggingsprosesser kan ta ulike vendinger underveis. Ting blir ikke alltid som man forespeiler seg, uten at dette nødvendigvis oppfattes som noe negativt blant berørte parter. Samtidig er mye av dynamikken i disse to prosessene drevet av nettverksbasert interaksjon og samhandling skal vi tro Boelens og de Roo. Av den grunn faller det seg ikke naturlig å forklare prosessen rundt forprosjektet med utgangspunkt i «*planning of undefined becoming*», da utviklingen av prosjektet ikke er et resultat av, men snarere *mangel på* kommunikasjon.

7.4 Profilerings

«Å *posisjonere seg som en grønn region kan være en ny måte å markedsføre seg som attraktive, både for innbyggere og store firmaer fordi at den grønne innpakningen blir mer og mer viktig som en markedsføringsverdi.*» - Forsker

«Det med bærekraft er gjennomgående for nesten alt det vi gjør i dag, men du skal ikke bare gjøre ting for å gjøre det. Det skal være en mening med det og det skal være noe som du kan se at er bærekraftig.» - Politiker

Jeg har tidligere vært inne på hvordan synet på bærekraft varierer på tvers av politisk overbevisning og hvordan dette bidrar til å belyse kompleksiteten i begrepet. I Listers tilfelle er man av den oppfatning at man gjennom alle tider har utnyttet det ressursgrunnlaget som er tilgjengelig fra naturens side, og at det er hvordan man har klart å leve av disse verdiene som gjør dem til en foregangsregion. Utfordringen per se innebærer å bygge opp en merkevare hvor regionen framstår attraktiv både i henhold til å lokke til seg nye tilflyttere og i konkurranse med andre regioner tiltrekke seg investeringer og næringsetablering. Bærekraft blir i den forbindelse lansert som en måte å bygge en merkevare rundt Lister.

Profilering og merkevarebygging peker seg ut som en svært viktig del av den nye kunnskapsøkonomien (Pike, 2008). Regional profilering innebærer å bygge opp, eventuelt forsterke, forestillingen eller omdømmet rundt en region for å styrke dens konkurranseevne i forhold til andre regioner (Messely, m fl, 2010). Samtidig ser vi også at en del av basisen for merkevarebygging og stedsutvikling skjer gjennom identitetsbyggende arbeid for å styrke egen attraksjonsverdi (Clemetsen og Knagenhjelm, 2010).

7.4.1 Bærekraft som samlende faktor

«Det som er vanskelig med branding her det er at det som kanskje er mest unikt med denne regionen er at det er veldig stor variasjon innenfor veldig korte avstander.» - Politiker

Å basere en regions merkevare på bærekraft er ikke uten problemer. En regional profilering må skje rundt noe hver enkelt kommune kan samle seg rundt. Bærekraft i seg selv er et tvetydig og i enkelte tilfeller immaterielt konsept, og utgangspunktet for de ulike kommunene er noe forskjellig. Bærekraft kan relateres til veksten i blå næring langs kyststripa av regionen, vannkraftproduksjonen som foregår i dal- og heistrøkene innenlands, landbruksproduksjon i de mest dyrkbare områdene på Listalandet og i dalførene etc, men det er ikke nødvendigvis ekvivalent nok til at regionen kan samle seg rundt disse verdiene.

7.4.2 Behovet for profilering

«Blir vi forbikjørt med ny europavei eller blir vi et knutepunkt?» - Politiker

Noe av bakgrunnen for at man er spesielt opptatt av profilering i Lister kan spores tilbake til planene om en storstilt utbygging av ny E39 mellom Kristiansand og Sandnes. Med en anslått fremtidig kjøretid på rundt 2 timer mellom Kristiansand og Stavanger foreligger det en ulmende bekymring for at regionen kan risikere og havne i bakevja. Spesielt Lyngdal er et godt eksempel på et sted hvor europaveien har hatt stor betydning for næringsetablering, hovedsakelig gjennom handelsnæringen, og hvor det er knyttet en viss usikkerhet rundt videre utvikling etter at ny vei står ferdig i fremtiden, noen kilometer nord for dagens linje. Parallelt med dette, og noe som trekkes fram som regionens største fortrinn, har regionen en strategisk plassering i forhold til Europa, og er allerede sammenknyttet med det europeiske strømmettet gjennom vannkabler. Sluttrapporten fra forprosjektet lanserer Lister som et «grønt batteri» for Europa (Rafoss, 2015). Det største hinderet for en slik tittel vil være lav merkevareverdi og bevisstgjøring rundt regionen og dets ressurser.

7.4.3 Rays kulturøkonomi-modellen

«Målet med prosjektet for oss i den politiske ledelsen i regionen, det var det å se hvordan kan vi som region bli mer markante, og utnytte de mulighetene vi har.» - Politiker

«Lister produserer 6 % av all vannkraft i landet, og er et knutepunkt i forhold til kontinentet.» - Aktør

Punkt én av Rays (1998) kulturøkonomi-modell som går på kommodifiseringen av regionen, følger en lang tradisjon regionen har med utnyttelse av naturressurser. Lister utgjør en liten del av arealet i Norge, men produserer en relativt sett en stor andel av landets vannkraft, og via sjøkabler er man også koblet på det kontinentaleuropeiske strømmettet. Regionen kan med andre ord markedsføre seg selv som en stor produsent av grønn fornybar energi og med et stort fokus på tilrettelegging for vekst i blå næringer. Slik man selv ser det tilbyr naturgrunnlaget i Lister et stort fortrinn sammenlignet med veldig mange andre regioner. Allerede er store deler av næringsgrunnlaget i regionen basert på natur- og kulturressurser, men en enda sterkere utnyttelse krever tilgang på mer akademisk kompetanse og utløser et behov for en sterkere profilering for å nå ut til en større masse.

«Og bare de siste årene har vi sett en veldig klar tendens at mange tar Lister i sitt navn. Vi har nok mellom 100 og 150 (bedrifter og organisasjoner) som heter Lister-et-eller-annet nå, så du får en identitet.» - Politiker

Punkt 2 hvor profilering utad står i sentrum kan hevdes å være den mest aktuelle problemstillingen regionen hanskes med for øyeblikket. Kulturelt sett er det mye som peker i retning av at Lister-navnet har befestet seg som et sterkt symbol blant aktører i regionen. Det tyder på at man anser regionen for å ha en sterkere utbredelse enn hver enkelt kommune, og at Lister-navnet har skapt en felles identitet som stadig flere omfavner, noe som blir ytterligere utbrodert under «sense of place». Fokuset den siste tiden har vært å finne ut av hvilke metoder og/eller kanaler man kan ta i bruk for å nå ut med dette budskapet. En regionalpark-status har således blitt vurdert som én av flere mulige måter å posisjonere regionen overfor resten av omverden.

«Så da er teorien og tenkinga bak at om ti, femten, eller tjue år så får man håpe at flere av de som bor på Lista er blitt enda mer kjent med de naturverdiene, og kanskje møte en del av de tilreisende og skape noen møteplasser der ute som er med på å oppjustere statusen.» - Aktør

Der man kanskje har størst forbedringspotensiale i en regional merkevarebyggingsprosess er den dimensjonen som ifølge Ray går på markedsføring innad blant egen befolkning. Dette forutsetter en sterk bevissthet rundt hva naturen tilbyr av verdier og hvordan man kan forvalte dette best mulig. Slik situasjonen er i dag hersker det enighet blant flere regionale aktører om at dette fundamentet ikke er godt nok. Forprosjektet har forsøkt å ta tak i denne problematikken med å iverksette tiltak som skal skolere befolkningen i hva slags muligheter som ligger plassert i regionen. Dette kan på sikt bygge sosial kapital, som vil øke regionens kapasitet til å handle kollektivt (Messely mfl, 2010).

Måten listerlendinger gjennom lange tider har utnyttet potensialet som ligger i de naturlige ressurskildene har utgjort en sentral del av den historiske identiteten i regionen. Ikke bare gjelder dette selve produksjonen av fornybar energi, men også at flere av de store industribedriftene, deriblant Alcoa og Tinfos, har blitt etablert som følge av regionens tilgang på disse energikildene. Fortsatt mener mange at dette er holdninger som ligger latent og eksisterer utenfor bevisstheten til den jevne innbygger. Prosessene som har blitt satt i gang, deriblant arbeidet med forprosjektet, har intensjoner om å reversere denne trenden, slik Ray skisserer i modus fire. En gjenetablering av en regional identitet tuftet på natur- og kulturverdier kan på sikt også løfte fram andre assosierbare kvaliteter, som f.eks lokal matkultur.

7.4.4 Bærekraft som utviklingsstrategi

«Og det gjaldt dette som var en del av intensjonen, det var det naturbaserte, det var også dette med hvordan kan vi implementere dette mot eksisterende og eventuelt nytt næringsliv. Etablere og trekke til oss bedrifter som ønsker og utnytte noen av de mulighetene vår region har.» - Politiker

En bærekraftig næringsutvikling er ført opp som et mål i den strategiske næringsplanen i Lister (Listerrådet, 2015). Forprosjektet og BIOSREG kan ses i sammenheng med en pågående prosess hvor bærekraft løftes fram som en samlende faktor rundt det regionale samarbeidet, men på samme tid er det ikke tydelig definert hvordan dette skal innrammes som en del av det strategiske planarbeidet. Det blir nevnt som en foretrukket form for utvikling, og man lister opp en rekke type næringer hvor man forsøker å tilrettelegge for vekst i kompetansearbeidsplasser, men hvordan man skal utforme en legitim politikk tuftet på bærekraft er et tema for nærmeste framtid. Det å konvertere bærekraft-begrepet fra ord til handling er en utfordring som er vanskelig å adressere politisk.

7.4.5 Kultur for bærekraftig tenkning?

«Jeg ser nok at mange er opptatt av bærekraft-elementet.» - Aktør

En annen idé bak en eventuell regionalpark var å skape en plattform for mer systematisk etablering av mer bærekraftige næringer. Å fasilitere for en kultur for bærekraftig næringsetablering kan være vanskelig å få til i praksis, og her vil det ofte bli et spørsmål om høna eller egget. Skal politikerne selv forsøke og tilrettelegge eller bør det skje ved at befolkningen selv går i bresjen for en slik utvikling? Begge deler er avhengig av enkeltpersoners engasjement og menneskelig kapital. Det som taler i favør av at dette kan la seg realisere i Lister er at man allerede har et godt fundament å bygge videre på. Veksten i blå næring kan delvis krediteres individuelle bidrag og flere innovative løsninger har blitt tatt i bruk innenfor landbruksnæringen og mer spesifikt ute på flystasjonen på Lista.

«Ser man ut på Lista flystasjon som nå sysselsetter flere enn de noen gang har gjort, så er mye av den aktiviteten som foregår der ute veldig bærekraftig relatert. Det er prosjekter gående i biogass-anlegg, testanlegg for kitemills, man produserer selv kjøtt fra lokale produsenter.» - Aktør

I tillegg til alle disse momentene foreligger det også planer om en mulig etablering av en datapark på Lista flystasjon. Det som vil bli Europas første og verdens største undervannsrestaurant på Spangereid i Lindesnes kommune er ventet å stå ferdig neste år, og har allerede rukket å få spalteplass blant flere verdenskjente tidsskrifter (Kubens, 2018). Til tross for at dette tilhører en tilgrenset region har mye av ekspertisen og det forskningsrelaterte basert på blå næring vært hentet fra Lister og Trond Rafoss. Nærheten til Lyngdal, gjør at en slik etablering er ment å skape ringvirkninger for reiselivet i begge regionene, med en sterk satsning på kortreist og lokal mat. Oppdrettsnæringen har allerede ankerfeste i regionen, og er et designert satsningsområde regionalt med utbredelse langs større deler av kystsonen inkludert matfiskanlegg for ørret i tilknytning til Sirdalsvatnet. Slik man ser det eksisterer det en kultur for bærekraftig tenkning i Listerregionen.

7.4.6 Sense of place

«Når det gjelder regionalpark, med den innretninga den hadde, så er det jo spennende hvordan du i en region kan bli enda mer lagt merke til samla sett. For det er jo en av utfordringene Lister har som region, at vi trenger å få oppmerksomhet på alle kvaliteter, og ikke bare den enkeltes kvalitet.» - Politiker

Ferdigstilelsen av Listerpakken forsterket Lister som et felles bo- og arbeidsmarked, hvor tallene viser at pendlingen innad i regionen har økt. En bedre integrert region med kortere avstand mellom de ulike administrasjonssentrene mener mange at har bidratt til å styrke den regionale identiteten og innbyggernes «sense of place», jfr, 3.5.2. At flere og flere bedrifter og organisasjoner opererer med «Lister» som en del av navnet sitt er ytterligere bekreftelse på at man har med å gjøre med det mange oppfatter som en sterk identitet som har befestet seg over hele regionen. Stedsavhengigheten i Lister er noe mer diffus når vi ser at en del samarbeid også foregår på tvers av de regionale grensene, samtidig som at kommunene i mange tilfeller ønsker å opprettholde egen autonomi, men på samme tid er det bred konsensus fra politikerhold om at det regionale samarbeidet er viktig for å framheve ikke bare regionen i sin helhet, men også hver enkelt kommune. Etableringen av regionale institusjoner er et vitnesbyrd om at kommunene også opplever det regionale samarbeidet som givende.

Disse faktorene peker i retning av at Lister har en tilstedeværende sense of place, noe som flere informanter støtter opp under, men det eksisterer en forestilling om at det fortsatt er et noe uforløst potensial omkring den dimensjonen som går på hvordan innbyggerne oppfatter

og føler tilhørighet til de natur- og kulturverdiene man finner i regionen. Sense of place er viktig i en profilering-sammenheng av den grunn at innbyggernes oppfattelse utgjør et viktig aspekt i konstruksjonen av en regional identitet. Den regionale identiteten er på sin side en viktig del av hva man ønsker å selge ut til omverden.

Konkretiseringen av diverse småprosjekt i forprosjektet har vært et forsøk på å adressere denne problemstillingen. Vernehistorikken i området har muligens hatt en dempende effekt, så noe av intensjonen har vært å forsøke og løsrive folk fra det man oppfatter som en utbredt forestilling om at vern nødvendigvis kun medfører restriksjoner. Gjennom informativt arbeid som demonstrerer at vekst og vern kan gå hånd i hånd er det meningen at dette skal øke bevisstheten rundt disse verdiene.

7.4.7 Bred verdiskaping

Bred verdiskaping var en sentral del av programmet «Naturarven som verdiskaper», hvor kystkommunene i Lister deltok som en del av prosjektet «Sørnorsk Kystnatur», jfr 3.1.3. Leder av forprosjektet Lister regionalpark var også en sentral skikkelse i dette prosjektet, og har tatt med seg en del erfaringer som har hatt innvirkning på hvordan man har valgt å organisere arbeidet med forprosjektet. Hvorvidt de langsiktige effektene står i stil med intensjonene er enda for tidlig å si, men jeg vil her vise til hva slags grep som har blitt gjennomført for å tilfredsstille kriteriene for en bred verdiskaping.

Bedre tilrettelegging for fugleobservasjon, restaurering av våtmarksområder, merking av turløyper og verdifulle områder utgjør noen av de miljømessige tiltakene som har blitt gjennomført i henhold til å fremme de natur- og kulturmessige verdiene i området, hvor målgruppen både består av lokalbefolkninga og tilreisende til regionen. Dette er gjort med hensikt om å skape en tilrettelegging for bruk og formidling som vil øke villigheten til å ivareta disse verdiene blant fremtidige generasjoner i området. Den kulturelle formen for verdiskaping går på å bygge identitet, øke kunnskapsgrunnlaget og forståelsen mellom bruk og vern gjennom formidling. Identitetsbyggende arbeid er vanskelig å måle, men det arbeidet som har blitt lagt ned har basert seg på å forme identitet gjennom å bygge opp et større eierskapsforhold mellom innbyggerne og natur- og kulturverdiene i regionen.

Ut i fra rapporten til Brandtzæg og Haukeland (2009) framgår det at en sosial verdiskaping baserer seg på en bred forståelse og samhandling mellom ulike regionale aktører. For å få til denne samhandlingen drar man fordel av å involvere aktører med kapasitet til å bidra på et

tidlig stadie av prosessen. Dette sikrer sterkere eierskap og et bedre fundament for et godt samarbeidsklima mellom de ulike partene. Nettverk har bygget videre på tidligere prosjekter, men forankringen har som jeg har vært inne på i mobiliserings-kapittelet ikke framstått særlig sterkt. Det har ikke blitt etablert noe god nok arena for å diskutere omfanget av forprosjektet. Den økonomiske biten er vanskelig å måle i konkrete verdier, spesielt siden dette har et veldig langsiktig perspektiv, men det som kan slås fast er at flere av prosjektene har hatt gode besøkstall og bidratt til å styrke regionen som reiselivsdestinasjon. Disse har vist seg å ha høy nytteverdi, men eksakt hva slags rolle forprosjektet har utspilt i den forbindelse er fortsatt gjenstand for debatt.

Ser vi de ulike pilarene bred verdiskaping består av under ett får vi varierende resultater. Intensjonene med forprosjektet har vært å oppfylle hver og én av dem, men balansegangen er ikke helt optimal. Spesielt den sosiale delen som går på nettverksdannelse og samhandling mellom aktører har ikke vært særlig sterkt forankret, som poengtert i mobiliserings-kapittelet, og effektene av den økonomiske verdiskapingen er foreløpig vanskelig å anslå. Det er likevel en viktig nyanse her, i form av at man ikke kan se bort ifra at arbeidet kan generere effekter for fremtiden. Lykkes man med grepene man har foretatt seg har man sannsynligvis lagt et fundament for framtidig mobilisering, men før disse resultatene foreligger er det foreløpig å foreta en evaluering rundt hvorvidt bred verdiskaping har skjedd i forbindelse med forprosjektet.

7.4.8 Diskusjon

De kortsiktige og langsiktige visjonene for forprosjektet harmonerer med hverandre og har en sammenheng med den retningen man ønsker å bevege seg i gjennom det strategiske arbeidet for regionen. De strategiske målene er dog ikke utformet gjennom forprosjektet, men er heller et resultat av tidligere arbeid som har blitt tatt med videre inn i prosessen rundt BIOSREG. Planlegging er en overordnet prosess og vil ofte bestå av flere mindre prosesser som både kan henge sammen med eller være uavhengige av hverandre. Forprosjektet og BIOSREG ble slått sammen mot slutten av forprosjektperioden, men det er fortsatt diskutabelt hvor sterk koblingen mellom disse prosjektene i realiteten er. Velger man å se prosjektene i sammenheng på et mer overordnet nivå kan derfor multiple plans anvendes, fordi tematikken for de konkrete prosjektene har likhetstrekk med den strategiske dialogen som har vært ført for BIOSREG-prosjektet. For forprosjektet isolert sett har ikke strategisk snakk vært noe

prioritert oppgave, men det er likevel verdt å nevne at de konkrete prosjektene har blitt iverksatt med forsett om å øke befolkningens bevissthet rundt natur- og kulturverdiene i regionen.

Mange av momentene som er med på å definere en neo-endogen utvikling, jfr 3.4, henger også sammen med intensjonen for forprosjektet. Koblingen til eksterne aktører og nettverk er én ting, men også identitetsskapende arbeid, kommodifisering av symbolske verdier, profilering etc har vært strategiske mål man har satt seg med arbeidet. Noe av dette har man jobbet målrettet for å gjennomføre, mens andre deler har man valgt å se bort ifra. Det er også her et poeng at man satser på at resultatene vil vise seg lenger fram i tid. Det er derfor vanskelig å konkludere med at forprosjektet har vært en del av en neo-endogen utviklingsretning. Skal man likevel foreta en vurdering har koblingen opp mot eksterne aktører vært for svak, og i liten grad bidratt til noe form for «empowerment». Når det er sagt, så er erfaringene man har gjort seg på bakgrunn av dette arbeidet fortsatt av verdi for fremtidig utviklingsarbeid.

Teorien rundt regiondannelse er interessant for å forklare relevansen av det regionale samarbeidet. Som Paasi (1991) påpeker er regionens territorielle grenser et resultat av sosial praksis, som jeg mener har sterkest feste politisk og administrativt i Lister. Symbolsk har jeg tidligere redegjort for hvorfor aktører anser regionens sense of place for å være sterk, mens institusjonaliseringen av regionen vises gjennom de mange regionale institusjonene. Dette gjelder ikke bare regionrådet og det regionale næringssselskapet, men også samarbeidet rundt Lister videregående skole, bestående av flere underavdelinger rundt i regionen, og samordningen av de ulike lokalavisene til en felles regional nettavis.

Satsningen på en felles regional næringsutvikling kan derimot anses som et forsøk på å styrke regionens legitimitet gjennom etableringen av økonomiske verdier som alle parter kan samle seg rundt. Det kan også være et tiltak for å forsterke de territorielle grensene i regionen. Samtidig viser funnene mine at bærekraft kan være vanskelig å samle seg rundt, ikke bare fordi begrepet mangler materialitet, men også fordi at vagheten i begrepet problematiseres ved at utgangspunktet er noe forskjellig for hver enkelt av de ulike kommunene.

7.5 Omstrukturering

Mange rurale regioner er preget av fraflytning og en gradvis erodering av den økonomiske aktiviteten i området. Tiltak for å snu denne trenden handler ofte om en omlegging til nye

arbeidsmetoder som i nyere tid i økende grad har adressert behovet for lokal deltakelse i utviklingen av lokalsamfunn (Normann, Vasström, 2012). Utviklingsstrategier må tilpasses i kraft av stedets egenart, og samtidig sørge for at man ikke låser seg fast i gamle lokale tradisjoner som fungerer til hinder for utvikling. Det medfører også å ta i bruk ekstern ekspertise, men da på en måte som gjør at man unngår å havne i et avhengighets- eller utnyttelsesforhold (Healey, 1997).

7.5.1 Hvorfor omstrukturering?

I den regionale næringsplanen for Lister erkjenner man at regionen har en noe uheldig bransjestruktur basert på næringer som opplever en nedadgående spiral nasjonalt (Listerrådet, 2015). Flere av disse bedriftene har likevel vært dyktige til å omstille seg og har klart å opprettholde en høy andel av arbeidsplassene sine. Man er likevel fortsatt utsatt for konjunktursvingninger og møter stor konkurranse internasjonalt, spesielt blant såkalte lavkostland, og man er derfor avhengig av å holde oppe et høyt nivå av produktivitet. Ønsket om å tiltrekke seg mer kompetanse til regionen rettferdiggjøres således både ut i fra et behov for en diversifisering av den regionale økonomien, men også gjennom et ønske om å bedre levevilkårene i regionen.

Omstilling kan forstås som et forsøk på å gjøre regioner mer robuste for fremtiden og etablere en mer bærekraftig samfunnsutvikling gjennom blant annet et fokus på forvaltning av naturressurser (Haarstad og Rusten, 2018). Implisitt i dette ligger det en utvikling som ikke bryter radikalt med, men som delvis bygger videre på eksisterende samfunnsstrukturer. En omstilling i retning av mer grønne idealer må forstås som en del av en større endringsprosess som utfordrer menneskers tanke- og adferdsmønstre.

7.5.2 Kompetanse og utdanning

Næringsvirksomhet og -etablering i et område har ofte sammenheng med en eksisterende kultur og tradisjoner som har vært med på å forme menneskers holdninger og tanker rundt næringsetablering og entreprenørskap (Pike mfl, 2016). En suksessfull omstrukturering betinger enten at man klarer å anvende eksisterende kompetanse innenfor nye, mer fremtidsrettede områder, eller at man klarer å tiltrekke seg ny kompetanse utenfra. Nettopp mangel på eller feil type kompetanse kan være en hemsko når det kommer til utvikling i et område.

Utdanning er en av de viktigste kildene dersom en region skal lykkes med en omstrukturering. Dette fordi den har kapasitet til å styrke menneskelig kapital som igjen kan generere nye teknologiske løsninger, innovasjoner eller effektive systemer (Pike, mfl, 2016). For Lister del har man ikke noe utdanningsinstitusjon hjemmehørende i regionen utover videregående nivå, men regionale aktører samarbeider med forskningsmiljøer i fylket, deriblant Universitetet i Agder. Forskningsinstitusjoner spiller en viktig rolle i etableringen av nye næringer, men også for å sikre videre vekst gjennom å tilby innovasjoner og teknologiske nyvinninger. Det har her vært ønskelig å knytte tettere bånd mellom universitetet og de næringene som hører til i Lister. Ganske nylig har det blitt etablert et masterprogram i kystsoneøkologi ved Universitetet i Agder, som er ment å rette seg inn mot de blå næringene blant annet i Lister.

7.5.3 Nødvendigheten av en omstrukturering i Lister

Behovet for en omstrukturering er således todelt. På den ene siden er de dominerende bedriftene utsatt for nedbemanning og utfasing, spesielt i konkurranse med utenlandsk arbeidskraft, slik at ønsket om en diversifisering handler om å gi regionen et mer stødig og allsidig næringsgrunnlag. Det innebærer også at man ønsker å øke kompetansenivået i regionen i form av flere innbyggere med høyere utdanning i bagasjen, som igjen kan bidra til å øke verdiskapningen og levevilkårene i området. Per dags dato ligger Listerregionen under landsgjennomsnittet hva høyere utdanning angår, og i møte med en mer usikker framtid er det ønskelig å heve dette nivået for å gjøre regionen mer robust.

Et annet satsningsområde som regionen ønsker å fokusere på i tiden som kommer er reiseliv. Etter at man valgte og avvikle Lister reiseliv har det vært mangel på arenaer for samarbeid innad i reiselivsnæringen i regionen, jfr 2.5.1. Det eksisterer små og mer uformelle reiselivsnettverk på mer lokalt nivå, men interessen for å få på plass et sterkere regionalt nettverk for å møte regionens felles utfordringer for fremtiden er sterkt tilstede.

7.5.4 Diskusjon

Narrativ kan brukes for å forklare omstruktureringsprosesser gjennom dets fokus på hvordan etableringen av nye assosiasjoner kan styre handlingsmønstre i en bestemt retning (Fløysand og Jakobsen, 2007). Regional resiliens er også med på å forklare omstrukturering, men legger ekstra trykk på hvordan man kan lære av tidligere erfaringer og tilpasse seg gjennom strukturelle endringer (Boschma, 2008). Regional resiliens framstår også som en mer materiell forklaring av omstrukturering. Rays kulturøkonomi (1998) trekker fram kulturell identitet som

en viktig faktor for regioners rolle i den globale økonomien. Placeshaping bygger også på forestillingen om reprofilerings som en måte å skape en «boost» i regional økonomi, men presiserer at dette også henger sammen bruk og forvaltning av arealer (Shucksmith, 2009). Pikes (2008) branding-teori er også opptatt av regionen som merkevare, der disse kniver mot hverandre.

Regionen Lister har flere større industribedrifter som nyter godt av tilgangen på fornybare energikilder i området. Flere av disse går selv gjennom omstrukturingsprosesser på eget initiativ i et forsøk på å tilpasse seg fremtidige forhold. På det mer strategiske plan løftes bærekraft fram som et ønsket narrativ rundt næringsutviklingen i regionen. Det spesielle i denne sammenheng er at mange er av den oppfatning at bærekraft allerede er en del av den kulturelle identiteten i Lister, og at utfordringa i så henseende handler om at man ønsker at folk både innad og utenfor regionen skal trekke disse koblingene. Ikke minst handler det også om at man ønsker å synliggjøre at det ligger muligheter for utvikling i områder som er rammet av vern.

En bærekraftig næringsutvikling er av den grunn ikke ensbetydende med en radikal omveltning av næringsstrukturen i regionen, noe som korrelerer med Haarstad og Rusten (2018) forståelse av omstilling-begrepet. Mye av dagens virksomhet skjer allerede innenfor hva man tolker som et bærekraftig rammeverk, men for at dette skal bli en del av et narrativ der bærekraft befester seg som en forestilling, slik Fløysand og Jakobsen (2007) nevner, må det ligge en større kollektiv bevissthet rundt dette i bunn. Inntrykket er likevel at dette i mindre grad handler om å styre i retning av større teknologiske og økonomiske endringer, men at man i stedet har valgt å rette fokus mot holdningsendrende arbeid og hvordan man kan markedsføre hvilke muligheter som finnes i Lister basert på tilgjengeligheten på fornybare ressurser. At regionen løftes fram som en ambassadør for bærekraftighet er noe mange informanter mener kan være med å påvirke innbyggerne i en positiv bane, og regionalpark-konseptet kan fungere som en innramming for å promotere en slik merkevare, både innad og utad.

7.6 Oppsummering

Jeg har i dette kapitlet presentert visjonene som har ligget til grunne for prosjektet, og som representerer mangfoldet av interesser i en slik prosess. Dette interessemangfoldet lar seg også uttrykke gjennom vagheden i begrepet, og hvordan man selv kan bestemme hva man

ønsker og legge i det. Forprosjektet har hatt innslag av både kortsiktige og langsiktige visjoner som forhåpentligvis vil bære frukter i tiden som kommer.

Enda Lister regionalpark ikke har latt seg realisere i denne omgang er det unison enighet blant de ulike regionale aktørene at arbeidet med forprosjektet ikke har vært bortkastet. Det har skapt en sterkere bevissthet, og man har videreført en del av tematikken og prinsippene bak en regionalpark-tenkning. For enkelte av aktørene var nok det å få etablert en regionalpark-status isolert sett en underordnet prioritering, der uforutsigbarheten som følger med et slikt utviklingsprosjekt var mer triggende.

Det er vanskelig å måle forprosjektets innflytelse på den regionale identiteten i Lister, både fordi resultatene først vil vise seg over lengre tid, men også fordi det er vanskelig å skille ut dette prosjektet fra andre tematisk relaterte prosjekter. Det man kan slå fast er at målsetningene og arbeidet med prosjektet helt klart bærer preg av et forsøk på å skape en sterkere regional identitet, og at systematisk arbeid over tid ser ut til å ha skapt ringvirkninger på dette feltet. Regional identitet er essensielt dersom man skal lykkes med å styrke profileringen av Lister, og det å bygge opp en merkevare som baserer seg på bærekraft betinger faktorer som ulike aktører kan samle seg rundt.

Regionalpark fungerer som en form for samarbeidsmodell, men slik forprosjektet ble organisert la man ikke opp til full utnyttelse av de mulighetene som ligger i en slik modell. Da er det også vanskelig å se, ikke bare de de positive effektene av en slik status, men også de konkrete funksjonene et slikt konsept medfører. Begrunnelsen for valg av framgangsmåte viser at det ligger en mening bak konkretiseringen, som forklares ut i fra lokale forhold, men mangelen på dialog rundt strategisk utvikling har hindret konseptet fra å nå sitt fulle potensiale.

8 Konflikter

I denne delen vil jeg analysere og reflektere over interessekonflikter som kan ha hatt påvirkning på forprosjektet. Innledningsvis er det verdt å inkludere Young m fl (2005) perspektiv om at konflikt i seg selv ikke nødvendigvis må betraktes som noe utelukkende negativt. Det kan også bidra til å belyse problemer, bedre forståelsen mellom ulike parter og føre til bedre og mer bærekraftige løsninger.

«Jeg tror konfliktene har gått på dette med hvor raskt man skal gå fram. Det har ikke skapt konflikter, men det har ikke skapt noe bred enighet.» - Forsker

Interessekonflikter er som oftest en komponent i regional utvikling, men i dette prosjektet har de store konfliktene etter eget syn uteblitt. Skillelinjene går i større grad på hvorvidt man ser relevansen av begrepet og hvordan dette kan integreres som en del av regionalt samarbeid og merkevarebygging. Visjonene som er blitt skissert av de ulike aktørene har ingen direkte kryssende interesser, og åpenheten i regionalpark-konseptet gjør det lettere å tilpasse og imøtekomme ulike behov. Det foreligger visse uoverensstemmelser og tilfeller av manglende tillit, men ingen direkte konflikter. De uoverensstemmelsene som har berørt forprosjektet er i større grad et resultat av utenomliggende årsaker som er mer knyttet opp mot strukturer som berører det regionale samarbeidet og forholdet mellom grunneiere og forvaltningsmyndigheter.

Noe av det man kan trekke ut av visjons-delen av analysen er at aktører fungerer som ambassadører for flere ulike interesser. Disse er ikke nødvendigvis lite sammenfallende, men eksemplifiserer hvordan et slikt prosjekt frembringer ulike perspektiver som gjør det utfordrende å samordne denne typen utviklingsprosjekt. Konflikter oppstår i det interesser krysser hverandre. Tillitsforhold inngår som en del av sosial verdiskaping og nettverksdannelse, og er gjerne en forutsetning når det kommer til å begrense konfliktdannelse der det forekommer uoverensstemmelser mellom interessenter.

«Det kreves en deltagende forsker. De fokuserte veldig på en eller to workshops rundt empiri om hva dette er for noe, men etter vår erfaring må man ha 30 eller 40 workshops for å få til det. De var veldig usikre på begrepet, det viktigste er jo hva de ulike aktørene vil gjøre.» - Aktør

Framgangsmåten i forprosjektet produserte flere konkrete resultater som var ment å bygge opp legitimiteten i det arbeidet som ble gjort i tilknytning til regionalparken. Spørsmålet som

stiller seg i den forbindelse er om dette også bidro til en delegitimering gjennom å legge lokk på den politiske diskusjonen. BIOSREG-prosjektet, drevet av forskere som evaluerte bærekraftig politikk med mer kritiske øyne, og der man gjennomførte diverse workshops hvor dialog sto i fokus, skapte en sterkere politisk forankring. Etter at forprosjektet ble avsluttet skiftet man fokus over til en bredere og mer helhetlig gjennomgang av bærekraft-begrepet der blant annet regionalpark-konseptet ble vurdert opp mot ulike idealer.

8.1 Forskernes rolle

«Det ble bare forvirrende med snakk om regionalpark i stedet for å snakke om det som er kjernen i det, som egentlig var bærekraftig, balansert utvikling.» - Forsker

Det er ikke utenkelig at manglende forankring i forprosjektet også ga grobunn for en større skepsis blant politikerne, som kunne vært dempet dersom det hadde vært lagt opp til en større og kanskje enda mer balansert diskusjon rundt regionalpark hvor også prosjektledelsen og Norske Parker-organisasjonen hadde vært involvert. Noe av bakgrunnen for at BIOSREG-prosjektet kom i gang skyldes at forprosjektet ikke ga tilstrekkelig med svar på hvordan man skal sikre videreutvikling i regionen. Dermed så bestemte man seg for å droppe snakket om regionalpark, fordi man erfarte at sentrale aktører ikke klarte å ta til seg begrepet og slet med å relatere seg til det i debatter.

8.1.1 Samspillet mellom eksterne aktører

«Det eneste jeg syntes kompliserte det var forskerne. De problematiserte sånne grunnleggende ting, som gjorde det vanskelig for politikerne å koble seg på.» - Aktør

Som Young mfl (2005) poengterer må lokalsamfunnet og forskermiljøene søke etter å forstå, respektere og lære av hverandres kunnskap og kulturelle utgangspunkt både for å få til et velfungerende samarbeid og dempe konfliktnivået. En representant fra Norske Parker-nettverket har gitt uttrykk for at man har følt seg oversett og utelatt fra diskusjonsbordet, og at de kritiske røstene ble for dominerende i debatten. Kritikken mot dette nettverket og dets legitimitet gikk også på at det ikke har noe lovmessig forankring, og således ikke er noe offentlig initiativ. I stedet blir det omtalt som et løst definert nettverk, som ikke er så rent ulikt hvordan regionalpark-konseptet i seg selv framstilles.

«Det er ikke det at den kritiske tenkninga er galt, men når det blir en del av selve prosessen og ikke deltar selv, så går det ikke.»

«Det har ikke vært noe vilje fra den forskerdrevne delen til å engasjere seg i det faglige miljøet vårt.»

Verken forskermiljøet eller prosjektledelsen har tilsynelatende hatt noe stor interesse for å involvere Norske Parker i sitt arbeid. Dette danner ikke noe konflikt i seg selv, og organisasjonen er heller ikke å anse for å være en regional aktør, men de utgjør en ressurs som har vært tilgjengelig uten at man har valgt å benytte seg av den i nevneverdig grad. Norske Parker har hatt en åpenbar interesse av at Lister regionalpark skal la seg realisere, men mener selv at de ikke har fått anledning til å slippe til som en motrøst til kritikerne av begrepet. Organisasjonen mener selv at det skjedde en dreining i det øyeblikket forskerne kom inn bildet, og at interessen for videre kontakt avtok etter dette. Jeg har nevnt i mobiliseringskapitlet at man ikke følte man fikk særlig stort utbytte av nettverket initiert av Norske Parker, men det er også et poeng, som én av informantene påpeker, at organisasjonen ikke er noe offentlig initiativ hvis legitimitet i stor grad er bygget på kriteriene man legger til grunne for å kalle seg en regionalpark og kontaktnettverket man har opparbeidet seg gjennom koblingen til utenlandske parkorganisasjoner.

«Man skal ikke underslå det at litt av årsaken (til at man ikke gikk videre med regionalparkbegrepet) var at vi som forskere var veldig kritiske. På møtet i juni i 2016, så hadde jeg et innlegg hvor jeg var kritisk til selve begrepet og hva det handler om, men det handler også om at de selv kan velge hva de vil legge i begrepet, og kan definere det selv.» - Forskere

Den strukturelle endringen som skjedde i forbindelse med forprosjekts avslutning var medvirkende til at man gikk vekk fra snakket om regionalpark i favør av en større debatt rundt innholdet i en bærekraftig utviklingspolitikk. Det man erfarte var at sentrale aktører hadde problemer med å forholde seg til konseptet, og at dette førte til at fokus forsvant underveis. Likevel er det et poeng at forskernes makt til å definere kan ha hatt innvirkning på politikernes respons til prosjektet. Forskere sitter utvilsomt på mye kompetanse som er viktig komponent i regional planlegging-sammenheng, men samtidig skal man ikke undervurdere at kunnskap også innebærer makt, som igjen medfører en evne til å påvirke.

Mangelen på dialog i forprosjektet gjør det vanskelig å peke ut noen klare tendenser til maktbruk, annet enn at politikerne og forskerne var kritiske til regionalparkens rolle som

utviklingsstrategi og av den grunn stilte seg negative til idéen. Det er likevel et poeng, som Van Assche mfl (2014) påpeker, at maktelementet er mer fremtredende der utviklingsprosesser og diskusjoner hovedsakelig skjer gjennom formelle institusjoner. Uten interesse og støtte fra politikerhold oppleves det dermed vanskelig å få gjennomslag for et slikt prosjekt, spesielt i et regionalsamarbeid som later til å være organisert som et administrativt governance-nettverk der de regionale styringsmaktene nyter stor autoritet. Det at man ikke har gjort noe stor innsats med å få temaet opp til diskusjon, spesielt med utenforstående aktører, men også hvordan sentrale regionale institusjoner er organisert har blitt trukket fram som en begrensning. Dette har ikke bare fått konsekvenser for mobiliseringen av regionen, men også for hvordan enkelte aktører har stått utenfor den offentlige diskursen.

8.2 Kommunal rivalisering

«Når det kommer til næring så kan det utad fungere som et veldig godt samarbeid, men jeg tror vi er litt vår egen herre på vår egen tue. Jeg vet ikke om det er skepsisen til at den ene skal lykkes mer enn den andre i henhold til etablering.» - Politiker

Mye av motivasjonen for kommuner å delta i et regionalt samarbeid baserer seg på skalafordeler man drar nytte av som en del av en større enhet (Feiock, 2009). Som jeg har vært inne på tidligere har det politiske samarbeidet varierende grad av legitimitet. Det regionale samarbeidet fører med seg veldig lite forpliktelser, og manglende vilje til å gi slipp på kommunal suverenitet demonstrerer en form for intern rivalisering som kan fungere som en bremsekloss for regionalt samarbeid. Fraværet av et klart definert regionalsentrum gir grobunn for en lokaliseringsstrid som kan intensivere denne rivaliseringen. Her kan man igjen trekke tråden tilbake til kommunereformen.

8.2.1 Syn på kommunestruktur

Etter å ha snakket med politikerne i fra hver enkelt kommune er det tydelig at det har foreligget dype uenigheter rundt hva som er riktig vei framover for regionen når det kommer til kommunestruktur. Dette gjenspeiler seg ikke minst i ressursgrunlaget hver enkelt kommune har til rådighet, der de mest ressurssterke kommunene ikke overraskende har vært mest tydelige på at de ønsker å stå på egne ben. Et regionalt samarbeid lar seg naturligvis organiseres selv på bakgrunn av disse motsetningene, men det er med å belyse hva slags utfordringer og motsetninger man møter på når det kommer til å bygge opp dets troverdighet.

Dette kan være et uttrykk for at flere kommuner frykter at man kan komme til å miste makt dersom regionsamarbeidet tillegges mer autoritet.

Det handler også om at mange kommuner først og fremst ønsker å utnytte det regionale samarbeidet der de føler seg tjent med det, og beholde autoritet der de selv føler det er hensiktsmessig å stå alene. Som Feiock (2009) også poengterer vil mange lokale myndigheter kvie seg for å overlate makta i hendene på regionale institusjoner enda dette medfører det beste for regionen i sin helhet, så lenge dette skjer på bekostning av egen suverenitet. De områdene man ser at man profiterer mest på regionalt samarbeid er i første rekke reservert til der det kan styrke tjenestetilbudet for kommune og innbyggere inkludert posisjonen overfor sentrale myndigheter.

«Det utvikla seg fra et regionalt samarbeid til en kommunereform.» - Politiker

Det store fokuset på kommunal struktur skapte også noe ubalanse i det regionale samarbeidet, hvor flere mente dette tok opp for mye tid og ressurser i regionrådet. Denne prioriteringen følte enkelte at gikk ut over de andre samarbeidsområdene, og førte til et asymmetrisk partnerskap mellom kommuner som sto på ulik side av kommunestrukturdebatten. På de områdene det foreligger uenigheter er enkelte kommuner av den oppfatning at man heller bør trekke seg ut av den regionale diskursen. Dette kan for noen oppfattes som truende overfor det regionalpolitiske samarbeidets legitimitet, og kan også utfordre stedsavhengigheten i regionen.

8.2.2 Følger for det regionale samarbeidet

«Problemet er at du må bruke det rett. Når du overfører makt til regionsamarbeidet, så bør vi heller holde oss vekke fra samarbeidet der vi er uenige.» - Politiker

En slik maktkamp har åpenbare konsekvenser for det regionale samarbeidet, og gjør seg også gjeldende i forprosjektet gjennom to forhold. De kommunene som har uttrykt mest bekymring knyttet til tap av kommunal autonomi virker også til å stille seg mindre interessert til regionalpark-idéen. Dette kan også henge sammen med at disse ikke har vært direkte påvirket av det konkrete arbeidet som er blitt gjort i forbindelse med forprosjektet, og at man dermed sliter med å se relevansen for eget vedkommende. Idéen om en regionalpark har nok ikke strandet som en følge av dette forholdet alene, men det er illustrerende for at små stridigheter politisk kan ha innvirkning, og at gjennomføringen av regionale prosjekter drar fordel av en

rigid og klart definert modell hvor det foreligger klarere rammer for det regionale samarbeidet. Det kan også være et uttrykk for at bærekraft er et vanskelig fenomen å samle seg rundt for kommunene i Listersamarbeidet.

«Det er ganske håpløst hvordan ting er organisert i Lister, med at du har Lister Nyskaping, og en næringssjef i hver kommune. De bruker masse tid på å jobbe mot hverandre, og det gjør jo kommunene også til en viss grad.» - Aktør

Den regionale næringsstrukturen virker også å være preget av samme situasjon. Kommunene stiller seg positive til et nærings samarbeid, men fastholder på at man trenger den nødvendige forutsigbarheten når det kommer til egen næringsutvikling. Den eksisterende næringsstrukturen kan således formodentlig forklares ut i fra gamle maktrelasjoner, hvor kommunene gjør hevd på å beholde makt til å handle ut i fra egne behov og rammer.

Essensen med mye av arbeidet handler om å forene ulike interesser. Det har også blitt påpekt at regionsamarbeidet lider av det enkelte oppfatter som mangelfull informasjon ut til kommunene. Budskapet kan likefullt være vanskelig å få ut til lokale politikere, og utenfor regionrådet kan det være utfordrende å etablere eierskapsforhold til saker som diskuteres på regionalt nivå. Avgjørelser og vedtak som fattes er til en viss grad basert på personlige betraktninger og ikke nødvendigvis på kollektive avgjørelser vedtatt i de ulike kommunene. Nå er det uansett grunn til å tro at representantene vil handle på vegne av kommunenes beste ut i fra kollektive interesser, men når slike ideer blir presentert på regionale arenaer handler det ofte om mottakers respons. Det har ellers vært gjort lite forsøk på å få diskutert dette på kommunenivå, og inntrykket er at det ikke har vært noe del av den politiske debatten utenfor regionrådet.

8.3 Begrepets konnotasjon

«Ordet park er ikke farlig, men det er kanskje litt misvisende ord og bruke i en sånn sammenheng.» - Politiker

«Det var lite håndfast. Det var en utredning som var lite konkret.» - Politiker

Et perspektiv som går mye igjen blant utvalget av informanter er at park-begrepet skapte mer forvirring enn avklaring og at den lange tiden det tok før konseptet rakk å synke inn var en forsinkende faktor for forankringa politisk. Koblingen mellom vern og utvikling var for uklar til at det skapte stor interesse blant de folkevalgte. Det å bli fortalt at man selv står fritt til å

bestemme hva man skal legge i regionalpark-begrepet ga lite håndfast å jobbe videre med, og uten en større diskusjonsarena har man heller ingen mulighet til å være med å definere dette.

«Det skal jo være et arbeid som viser hvordan mennesker og natur kan leve sammen på en moderne måte, mens motstykket, verdensarvområdene, har et mer natur- og kulturhistorisk tilbakeskuende blikk.» - Aktør

Løsningen på dette ble å iverksette mindre prosjekter for å vise regionen hva slags muligheter som lå i krysspunktet mellom vern og utvikling. Da valgte man å se vekk i fra strategien med å arrangere workshops hvor man oppretter en uttrykksarena for grunneierne som har vært rammet av offentlige vernevedtak. Vern har som nevnt vært opphav til mange konflikter i Listerregionen. Mens det ikke ligger noen direkte føringer for hvordan man skal løse dette forholdet i en regionalpark har det fra enkelte hold vært uttrykt at spesielt park-delen av begrepet ga uheldige konnotasjoner i form av vern og begrensninger. Dette ga grobunn for en naturlig skepsis som også potensielt ville vært problematisk for politikerne når det kommer til kommunikasjonen ut til egne innbyggere.

8.3.1 Regionalparkens relevans

«Det å redefinere Listersamarbeidet til en regionalpark vil by på store forklaringsproblemer.»

- Aktør

Det påpekes også blant enkelte informanter at det å realisere en regionalpark har vært forstyrrende i henhold til pågående prosesser hvor ønsket er en etablering av spesielle typer områdevern, deriblant landskapsvernområde og nasjonalpark. Dette handler i stor grad om at man anser denne typen status som en bedre kanal for å posisjonere seg utad, enten som kommune eller område, men ikke nødvendigvis som en del av regionen i sin helhet. Dette er også en type status som er langt mer definert geografisk, i kontrast til regionalparkens flyktige grenser.

Regionalpark har, som jeg har gått nærmere inn på i profileringsdelen av analysen, vært en tilnærming til merkevarebygging av regionen. Dersom kommunene ikke oppfatter dette som relevant for eget vedkommende kan motivasjonen for å oppnå en slik status i mange tilfeller være svært laber. Det er ikke dermed sagt at man motarbeider idéen, men i et regionråd hvor hver kommune i utgangspunktet er tillagt likevekt kan den typen holdninger definitivt påvirke dynamikken i et slikt samarbeid.

8.3.2 Kompleksiteten i bærekraft-begrepet

«Bærekraft-elementet ligger der, men det er et vanskelig ord å bruke.» - Aktør

Når vi snakker om begrepskonnotasjon kommer man ikke utenom at bærekraft også impliserer flere ulike perspektiver som er til dels motstridende. Bærekraft i en rural setting vil også avvike en del fra hvordan man tolker bærekraft i urbane områder, hvor fokus er mer rettet mot idéen om levedyktige lokalsamfunn basert på opprustninger i infrastruktur, arbeidsplasser og kvaliteter knyttet til bosted. Slik jeg opplever det har det heller ikke vært særlig store motsetninger rundt hvordan man selv ønsker å anvende konseptet, annet enn at det skaper en del forvirring og at det mangler materialitet. At man har valgt å holde dette elementet åpent uten for mange føringer har muligens gjort sitt til at man har styrt unna de verste konfliktene. Samstundes har dette også skapt en del komplikasjoner for hvordan man skal implementere det som en del av næringsutviklingen i regionen og fylle det med innhold.

8.4 Vern

«Det begrepet som brukes er ivaretagelse. Ikke vern, men ivaretagelse.» - Forsker

Vern henger nøye sammen med forvaltning og eiendomsrett. Eiendomsrett handler om bruk av ressurser og muligheter og hvordan man kan oppnå verdiskapning på bakgrunn av disse faktorene (Van Assche, mfl, 2014). Dersom verdien på et område skal overgå naturalhusholdnings-nivå, er man avhengig av begrenset tilgang og tilstedeværelse av statlige institusjoner som kan håndheve forvaltninga av området.

«Your right to your property is only as strong as those around you are willing to acknowledge (Easterly, 2006)»

Utsagnet til Easterly setter fokus på hvordan individets mulighet til å disponere eiendom ofte tolkes ut i fra kulturelle forståelser. Eiendomsrett kan både gi restriksjoner og friheter til offentligheten, og blir sett på som et nødvendig tiltak for å koordinere arealbruk på ulike romlige nivå (Van Assche mfl, 2014). Hvordan tilgang på ressurser reguleres av offentlige myndigheter har implikasjoner for hvordan arealbruk håndteres uformelt. I Norge er allemannsretten et sterkt forankret gode som sikrer hver enkelt fri ferdsel i norsk utmark selv på privat eiendom.

8.4.1 Vern som kilde til konflikt

Vern har gjennom historien vært en kilde til konflikt mellom lokalbefolkning og nasjonale myndigheter, hvor konflikten står mellom bevaring av biomangfold og ulike naturtyper på den ene siden, og de sosio-økonomiske og kulturelle verdiene disse områdene representerer for lokalsamfunn (Vasstrøm, 2014). Kilden til konflikt ligger i hvordan ulike interessenter har forskjellige oppfatninger rundt koblingen mellom natur og samfunn, og hvordan dette best skal kunne forvaltes. En løsning for å dempe dette konfliktnivået handler om å skape deltakende arenaer som skal skape dialog mellom de ulike partene, og tilegne seg nye forståelser for hvordan mennesker, spesielt de som har tilhørighet til det aktuelle området, oppfatter dette forholdet mellom natur og samfunn.

Vern kan ofte komme på kant med personlige eller institusjonelle inntektsgrunnlag. Gjennom eiendomsretten er grunneiere utstyrt med makt til å disponere egen eiendom slik man selv ønsker, og ofte er det store verdier knyttet til disse arealene. I de tilfellene der statlige myndigheter utfører inngrep på privat eiendom er man delaktig i å undergrave denne disposisjonsretten. Denne formen for maktutøvelse er en av hovedårsakene til konflikter som oppstår mellom grunneiere og forvaltningsmyndigheter, og gir ofte grobunn for et dårlig samarbeidsklima mellom de ulike partene.

Forebyggende tiltak for å dempe slike konflikter kan skje gjennom å promotere andre muligheter for økonomisk gevinst (Young mfl, 2005). Ofte føler grunneiere seg tilsidesatt uten at myndighetene tar hensyn til deres lokalkunnskap, som igjen kan føre til et dårlig klima for å debattere temaet. Andre løsningsorienterte virkemidler kan ifølge Young og co være å øke bevisstheten rundt hva som gjør slike naturverdier verneverdige gjennom å bedrive informasjonsarbeid. Prosjektene som er blitt ferdigstilt i løpet av forprosjektet har tatt sikte på å opplyse besøkende i området om det unike ved attraksjonene, eksemplifisert blant annet gjennom åpningen av informasjonsentre i tilknytning til både laksetrappa i Kvåsfossen og fugleauditoriet ved Slevdalsvannet på Lista.

Moses og Weixlbaumers (2007) «dynamic-innovation approach» utgjør et antroposentrisk syn på vern som baserer seg på idéen om at bærekraftig konservering av naturen ikke er mulig uten at man også betrakter mennesket som en integrert del av naturen. Fremveksten av denne tilnærmingen er et resultat av større kunnskaper rundt vern og konservering, økt fokus på samarbeid på lokalt nivå og et forsøk på å synkronisere et større mangfold av interesser.

Kjernen i mye av dette er at vern kan og bør kombineres med aktiv, i stedet for statisk, bruk av berørte områder.

Vernede områder dekker arealer relatert til turisme, rekreasjon, jord- og skogbruk. Mose (2010) viser til at såkalte multifunksjonelle verneområder utspiller en stadig viktigere rolle i regionale utviklingsprosesser, og at nye og mer dynamiske forståelser av slike områder forteller oss at vern harmoniserer med muligheter for utvikling. Mose snakker også om et paradigmeskifte for hvordan man håndterer vern som er mer i takt med bottom-up-involvering av mennesker som blir berørt av slike inngrep. Dette skjer så tidlig som mulig i prosessen og skal være med å sikre bredere støtte blant befolkningen og mer langsiktig samarbeid mellom regionale aktører. Å oppnå verdiskaping i vernede områder forutsetter et tett samspill mellom aktører som representerer det offentlige, private og sivilsamfunnet.

8.4.2 Regionalparkens løsning på vern

«I og med at det ikke er noe lovkrav eller forvaltningsverktøy gjennom reguleringer eller lovverk, så er det bare et utviklingsprosjekt, som kan være vel og bra, men det har ingenting med naturvern eller naturforvaltning å gjøre.» - Forsker

«Sånn sett er det en stor forskjell på den måten hvordan kommunaldepartementet betrakter det her nå som et utviklingsinitiativ, og den måten som miljøverndepartementet betrakter det som noe som ikke eksisterer. De mener at så lenge det ikke er lovhemlet, så er det ikke noe relevant.» - Forsker

Konnotasjonene regionalpark-begrepet bød på, ga flere aktører assosiasjoner til vern og forvaltning. Konfrontert med dette svarer Norske Parker at man ikke legger noen føringer for vern og at denne problemstillingen er noe hvert enkelt initiativ må ta stilling til og løse selv. Konseptets legitimitet overfor miljødepartementet svekkes gjennom at det mangler noe form for forvaltningsmessig vern, og med en borgerlig regjering ligger ikke regionalpark lenger inne som en del av Kommunal- og moderniseringsdepartementets finansieringsprogram.

«Det er nok det (vern) veldig mange tror når det er snakk om en regionalpark, og det var jo veldig tydelig blant, og skapte en veldig stor skepsis blant politikerne.» - Aktør

En mulig måte å løse konflikter knyttet til vern er å inkorporere lokale perspektiver og holdninger til naturen med de generelle målene som er satt av regionale myndigheter i tillegg til den kunnskapen som naturvitenskapen sitter på (Vasstrøm, 2014). Vern har tradisjonelt

blitt betraktet som hemmende for utvikling i rurale områder, men økt fokus har blitt rettet mot ideen om at det eksisterer muligheter for å kombinere vern med utvikling. Naturkonservering er en verdiladet prosess, og dermed vil lokalbefolkningas egne perspektiver være viktig å ta med seg inn i planleggingsprosessen, men som Elling (2008) påpeker, gjengitt av Vasstrøm (2014), er det en stor utfordring å balansere perspektiver basert på henholdsvis rasjonelle og naturvitenskapelige målinger, og erfaringsbaserte relasjoner som folk i området besitter. Dette samspillet mellom disse ulike perspektivene refereres til som «commons». Ser vi på den tradisjonelle betydninga av ordet «commons» omhandler dette fysiske og materielle steder eller ressurser som håndheves gjennom lokal kunnskap og kulturelle skikker (Vasstrøm, 2014). Gjennom anvendelsen av de lokale ressursene institusjonaliserer man bruken av fellesgodene. Institusjonene må være i stand til å balansere behovene som finnes blant de ulike lokale aktørene i et område med de rammeverkene nasjonale myndigheter fremsetter når det kommer til naturkonservering.

8.4.3 Forvaltningskonflikter i Lister

«Jeg tror ikke nødvendigvis folk er imot vern, men sånn som det ofte har blitt, så er det kjørt en prosess der myndighetene har grepet inn, hvor mange har oppfattet det som at det ligger en grunnleggende mistillit til den lokale forvaltninga. En grunneier på Lista sa at her hadde slekta hans forvalta dette landskapet i generasjoner, og det er jo nettopp på grunn av den kulturlandskapsbruken som de har hatt at landskapet var som det var.» - Aktør

Grunneiere i regionen har i flere tilfeller følt seg overkjørt av maktbruken offentlige myndigheter har utøvd og derav også følt seg delvis marginalisert i diskusjonen rundt forvaltningen av egne arealer. Konfliktnivået har avtatt noe de seneste årene, men har samtidig vært på et såpass høyt nivå at lokale aktører har vurdert det dithen at det å stille i stand en dialog mellom grunneiere og offentlige myndigheter fortsatt anses for å være for konfliktfylt. Det er derfor nærliggende å tro at man mener at et slikt scenario og mottakelse i verste fall kunne ha veltet grunnlaget for en regionalpark, og at det er grunnen til at man har valgt å prioritere bort denne typen workshops og heller satt inn ressurser på å overbevise innbyggerne i regionen gjennom handling.

Dette er likevel oppsiktsvekkende all den tid det ene av to delmål baserer seg på å skape partnerskapsmodeller bestående av denne typen aktører, og at dette skal danne en stor del av grunnlaget for en etablering av Lister regionalpark. Det er også et lite paradoks at

kommunikasjon har blitt bortprioritert av hensyn til konflikter da dette er et av grepene som er mulig å gjennomføre i henhold til å dempe et høyt konfliktnivå og øke tilliten mellom de ulike involverte partene.

8.4.4 Pragmatisk tilnærming

Teorien viser at med en mer kritisk-pragmatisk tilnærming til slike prosjekt, i tilfeller der man legger til rette for workshops hvor dialog og problemløsning står øverst på agendaen, kan man utfordre eksisterende maktstrukturer. Intensjonen med regionalpark-forprosjektet sentralt handler nettopp om å skape en arena som skal gi grunneiere innsikt i hva slags muligheter som ligger innenfor områder rammet av vernevedtak.

«Det ble ansett for kanskje å være for prematurlig, for tidlig. Det var enda for mange konflikter fra gammelt naturvern hvor kommunen spilte en rolle, så man ønsket ikke å gjøre det.» -

Forsker

Regionalpark-konseptet har i utgangspunktet en sterk pragmatisk forankring, der dialog skal bidra til å forme forståelser og tilrettelegge for konfliktløsning. Strategien man har valgt å benytte seg av har likevel et sterkere preg av visuell handling framfor dialog. Konfliktnivået anses fortsatt for å være på et så høyt nivå at man har følt at dette ville vært vanskelig å håndtere i en dialogsituasjon. Ved siden av at det bidrar til å utfordre maktstrukturer og dempe konflikter har slike diskusjonsarenaer også en tillitsbyggende dimensjon ved seg. Det kan være vanskelig å forholde seg til ulike parter uten at det foreligger forum hvor man kan drive relasjonsbyggende arbeid, og det er heller ikke unaturlig at dette har hatt en påvirkning på forholdet mellom de partene som har inngått i forprosjektet.

Redsel for konflikter som begrunnelse for valget med ikke å avvikle workshops i forbindelse med forprosjektet er til dels forståelig, men samtidig kan man snu argumentet og påpeke at i tråd med en pragmatisk tilnærming kan slike workshops være behjelpelige med å begrense maktforskjeller, dempe konfliktnivået og bygge tillit mellom grunneiere og offentlige myndigheter. De mindre prosjektene viser at det finnes muligheter, men disse har kun berørt et fåtall grunneiere og koblingen til regionalparken har vært uklar. Verdiskaping i vernede områder bør skje gjennom et samspill mellom private, offentlige og sivile aktører, som Mose (2010) vil ha det til, men det er hovedsakelig gjennom dialog at man bygger tillit og forståelser for hverandres situasjoner.

8.4.5 Tillit

«Jeg føler at de som sitter i politikken, de forstår ikke at kampen her ikke står internt. Kampen for ei god framtid og velstand og en god samfunnsutvikling står ikke som en kamp mellom disse småkommunene her.» - Aktør

Tillit er en faktor som bygges over tid og som drar fordel av kontinuitet. Utskiftende konstellasjoner er en faktor som også kan hemme mye av det relasjonsbyggende arbeidet. Makt og tillit står ikke nødvendigvis i motsetning til hverandre, men både bruken av tillit og pragmatisme i planleggingssammenheng uttrykker at interaksjon skal bidra til å forme meninger og forståelser. Det politiske samarbeidet oppfattes som tillitsfullt mellom politikerne, men som jeg tidligere har påpekt er det varierende grad av tillit til at det regionale samarbeidet gagnar hver enkelt kommune på ulike områder. Frykten for tap av kommunal autonomi kan også demonstrere en skepsis til å ta risiko, med referanser til Kollocks (1994) teori rundt tillit. At flere kommuner tviholder på en sterk selvstendighet gir også en indikasjon på at man ikke har full tillit til at det regionale samarbeidet vil løse forhold som berører dem direkte.

«Mye av bakgrunnen for BIOSREG-søknaden var at man skulle lage sånn workshops med innbyggere, kommune og næringslivaktører. Men det ble egentlig ikke gjennomført fordi at lokale aktører mente at det var for konfliktfylt.» - Forsker

Enda regionalpark-prosjektet ikke legger sterke føringer for implementering er avvikling av workshops for å skape dialog med grunneiere et gjennomgående suksesskriterium. Problemstillinger rundt vern har utvilsomt utspilt en viktig rolle i forbindelse med forprosjektet. Lister har en lang historie med omfattende vernekonflikter, spesielt konsentrert rundt Listahalvøya og heiområdet som grenser mot Setesdal Vesthei. Av den grunn ble ikke intensjonen om å diskutere disse problemstillingene i samråd mellom grunneiere, politikere og næringslivsrepresentanter fulgt opp fordi man fryktet at man skulle blusse opp gamle og til dels latente konflikter.

Narodoslawskys (2012) businessmodell som brukes for å forklare hvordan man kan lykkes med strategisk satsning på bærekraftig utvikling, kan også benyttes for å belyse hva slags utfordringer regionen står overfor når dette skal implementeres. I modellen nevnes identitet og tillit som nøkkelfaktorer. Identitetskriteriet, som jeg har vært inne på, ser ut til å oppfylles. Når det kommer til tillit er det tilsynelatende en del å jobbe med, spesielt rettet mot det

regionale samarbeidet både politisk og næringsmessig. Her viser mange kommuner at de ikke ønsker å gi det regionale samarbeidet mer autonomi så lenge dette skjer på bekostning av egen selvstendighet.

Å gå videre med bærekraft som en overordna strategi for regionen krever politisk handlekraft som vil bli vanskelig å få til i praksis dersom det ikke hersker tilstrekkelig med vilje til å tildele det regionale samarbeidet mer autoritet. Samstundes er det også av betydning at lokalbefolkningen har tillit til offentlige myndigheter for at man skal bygge opp legitimitet rundt en slik strategisk retning. Verdiskaping basert på natur- og kulturverdier bør skje i samspill mellom lokalbefolkning, næringsliv og myndigheter, og for at dette samspillet skal kunne fungere mest mulig optimalt er tillit en viktig bærebjelke.

8.5 Oppsummering

Et av hovedpunktene man kan trekke ut fra dette kapittelet er at frykt for konflikter på sett og vis var med på å begrense mobilisering. En regionalpark har til hensikt å moderere konfliktnivået, men prosjektledelsen var forsiktig med å involvere ulike aktører av redsel for at det ville bringe opp konflikter som potensielt kunne veltet regionalpark-planene. Dette er ikke et klassisk maktforhold hvor en part forsøker å tvinge gjennom egne interesser, men om ikke annet beviser det hva slags posisjon grunneierne er i besittelse av og hva slags innflytelse dem har på den regionale arenaen.

Skal regionen lykkes med en satsning på bærekraft som overordnet utviklingsstrategi er det nødvendig at dette er noe regionen i sin helhet kan samles rundt. Mye av de funnene jeg har kommet fram til kan peke i retning av at dette er en ønskelig utvikling, men oppleves vanskelig når det kommer til hvordan det skal materialiseres. Skal dette kunne gjennomføres i praksis kreves det politisk handlekraft som kan begrenses av det regionale samarbeidets varierende grad av legitimitet.

9 Konklusjon

Denne oppgaven fremste hensikt har ikke vært å presentere, eller for den saks skyld gjengi, grunnlaget for en regionalpark i Listerregionen, men snarere å kartlegge hva forprosjektet har vært med på å bygge opp under. Siden dette er et case-studie er det ikke nødvendigvis tilfelle at de resultatene som produseres er generaliserbare, men det kan fortsatt være faktorer man kan trekke ut som kan fungere som årsaksforklaringer eller være til lærdom for andre regioner.

Følger vi Klandermans (1997) definisjon av mobilisering som en prosess som fasiliterer, motiverer og igangsetter aktører til deltakelse, vil svaret være nei på hvorvidt forprosjektet har bidratt til å mobilisere regionen (Blomberg, 2012). Den politiske forankringen har vært svak og man har ikke evnet å skape noe god involvering av andre regionale aktører. Det meste tyder på at det er sammensatte årsaker til hvorfor det har blitt nettopp sånn, hvor lunken interesse politisk og fravær av fullgode diskusjonsarenaer peker seg ut som de mest aktuelle av dem. Nettopp mangelen på kommunikative forum peker seg ut som en av hovedårsakene til at forprosjektet i seg selv kun går delvis overens med den nyere planleggingsteorien, inkludert konsepter som governance, neo-endogen utvikling, den stedsbaserte tilnærmingen etc.

Selv med mer aktiv politisk involvering er det ikke gitt at utfallet av forprosjektet hadde sett noe annerledes ut. Dette begrunner jeg med at det var en hel rekke politiske prosesser som tok plass samtidig, deriblant lokalvalg, kommune- og politireform som alle fungerte som distraherende momenter. Samtidig ble regionalpark-begrepet mindre relevant og nedprioritert i etterkant av den nye regjeringens inntog i 2013. Sammenslåingen av forprosjektet med følgeforskningsprosjektet endret også kursen noe, og det er ingen hemmelighet at forskningsmiljøet var spesielt kritisk til begrepets innhold. Forutsetningene for en partnerskapsmodell basert på en regionalpark-tenkning sviner også litt hen når viktige regionale aktører ikke deltar som et fullverdig medlem av den regionale utviklingsdiskursen.

Kanskje har man lagt et grunnlag for mobilisering for fremtiden. Regionalpark-idéen er på ingen måte helt skrinlagt, og om det foreligger nok interesse politisk kan idéen fort dukke opp på dagsorden igjen på et senere tidspunkt. Når man etter hvert får på plass en struktur for nærings samarbeid mellom kommunene vil det muligens bli lettere å implementere det som en del av en regionale samarbeidet. Flere av de politiske prosessene som har skjedd samtidig som forprosjektet kan vitne om en region som er i en modningsprosess, og der resultatene

kan hende ville sett ganske annerledes ut dersom samme prosjekt hadde tatt plass noen år frem i tid.

Forprosjektet Lister regionalpark har bidratt til å sette fokus på kvaliteter som både hver enkelt og regionen i sin helhet kan omfavne. Det har også gjort at regionale aktører har fått opp øynene for hva man kan oppnå av verdiskaping i områder som er berørt av vern. I første rekke er det de konkrete prosjektene som er blitt realisert i løpet av perioden som har blitt avsatt til forprosjektet som kommer til å bli stående igjen som dets fortjeneste, mens de mer langsiktige effektene foreløpig lar vente på seg.

Visjonene for prosjektet har variert fra rent konkrete mål til mer strategiske utsikter. Prosjektledelsen har åpenbart gått inn i prosjektet med håp om at en regionalpark kan la seg realisere, mens politikerne har hatt en avventende og i noen tilfeller mer åpen tilnærming til prosessen, som senere har blitt bedre imøtekommet i BIOSREG-prosjektet. Samtidig er det et poeng at man har besluttet å se bort ifra deler av det som utgjorde hoved- og delmål for forprosjektet og dermed endret noe av rammebetingelsene underveis. Det arbeidet som har blitt lagt ned og strategiene som har blitt anvendt er likevel i større grad kompatibelt med mye av teorien jeg har inkludert som en del av profileringskapittelet, deriblant multiple planes og Rays kulturøkonomi.

Kryssende interesser vil ofte være kilde til konflikter i planleggingssammenhenger, men det er viktig å ha i mente at dette også kan skape muligheter dersom det legges opp til diskusjon rundt disse. Vern er et stadig tilbakevendende tema når debatten omhandler bærekraft, og selv om det opprinnelig var i planene å opprette forum der denne debatten kunne tas, har man siden endret strategi ut av frykt for en oppblomstring av latente konflikter. Dette viser at konfliktnivået mellom grunneiere og offentlige myndigheter fortsatt er på et høyt nivå, og kan i verste fall rasere grunnlaget, ikke bare for en regionalpark, men også for regionens ønske om å forenes rundt bærekraft som utviklingsstrategi.

Mye av teorien som inngår i planlegging- og maktdelen av teorien belyser hvordan slike arenaer kan utnyttes til å begrense maktforskjeller. Mangelen på fullgode kommunikasjonsarenaer for mangfoldet av regionale aktører i forprosjektet kan karakteriseres som en svakhet ved prosessen både ved at det har begrenset regionens evne

til å mobilisere, men også ved at man ikke har fått anledning til å jobbe med tillitsfremmende tiltak som kan redusere konflikter mellom grunneiere og offentlige myndigheter.

Det regionale samarbeidet er institusjonalisert på flere plan, men mangelfull legitimitet på enkelte områder skaper noe hodebry når det kommer til organisering. Skepsisen til at kommunene må se seg tvunget til å oppgi egen selvstendighet for å styrke det regionale samarbeidet er et veldig overhengende dilemma som kan hemme denne prosessen. Dette er neppe noe unikt for Listers tilfelle, og er trolig en aktuell problemstilling for de fleste regioner i skjæringspunktet mellom hva som utgjør lokale og regionale ansvarsområder.

Forprosjektets konkrete fremstilling er kanskje et symbol på en region som er mest komfortabel med å dyrke materialitet framfor strategisk snakk, men på den annen side kan den manglende mobiliseringen også hinte om en kulturendring i emning. En del faktorer tyder også i retning av at gjennomføringen av en lignende studie flere år senere vil kunne produsere andre resultater. Selv om meningene er delte rundt hva denne prosessen egentlig har skapt av ringvirkninger, er de fleste enige om at forprosjektet Lister regionalpark ikke har vært forgjeves.

9.1 Videre forskning

Eventuelle former for oppfølgingsforskning kan ta for seg hvordan lignende utviklingsprosjekter i regionen vil foregå i fremtiden og se om dette henger sammen med endringer i måten det regionale samarbeidet er organisert på. Det kan også utføres lignende case-studier i andre regioner for å se om situasjonen i Lister hører med til unntaket eller regelen. Med tanke på at noe av utgangspunktet for forprosjektsøknaden dreier seg om utviklingen av reiselivet i regionen, hadde det vært interessant å gå enda nærmere inn på forholdet mellom reiseliv og bærekraft og hvordan man forespeiler seg at dette skal løses for fremtiden.

En gjennomgangsmelodi for forståelsen av bærekraft er at det er åpent og tvetydig, og på bakgrunn av dette kan være spennende å gå i dybden på hvem som sitter på definisjonsmakt og hvordan dette påvirker implementering av konseptet som strategi for utvikling. Eksempelvis kan det være motsetninger, spesielt innenfor vannkraft- og vindkraftutbygging, og hvordan dette har innvirkning på biomangfoldet i området.

10 Referanseliste:

Aase, T., og Fossåskaret, E. (2007). *Skapte virkeligheter: Kvalitativt orientert metode*. Oslo: Universitetsforlaget

Ahlqvist, O (2009). Reliability and Validity, *International Encyclopedia of Human Geography*, s. 320-323. Tilgjengelig fra:

[http://ac.els-cdn.com/pva.uib.no/B9780080449104005551/3-s2.0-B9780080449104005551-main.pdf?_tid=7834cf72-2db9-11e7-8dd5-](http://ac.els-cdn.com/pva.uib.no/B9780080449104005551/3-s2.0-B9780080449104005551-main.pdf?_tid=7834cf72-2db9-11e7-8dd5-00000aab0f01&acdnat=1493566206_862e00eea63ba3ed99da45f4434444d7)

[00000aab0f01&acdnat=1493566206_862e00eea63ba3ed99da45f4434444d7](http://ac.els-cdn.com/pva.uib.no/B9780080449104005551/3-s2.0-B9780080449104005551-main.pdf?_tid=7834cf72-2db9-11e7-8dd5-00000aab0f01&acdnat=1493566206_862e00eea63ba3ed99da45f4434444d7)

Amdam, R (2010) Empowerment Planning in Regional Development. *European Planning Studies*, 18(11), 1805-1819 [Internett] Tilgjengelig fra:

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09654313.2010.512165?needAccess=true>

Berg, B (2011). *Naturarven som verdiskaper – Sørnorsk kystnatur*. Tilgjengelig fra:

<http://docplayer.me/9403776-Naturarven-som-verdiskaper-sornorsk-kystnatur.html>

[Lest 20. september, 2017]

Bjørnstad, K, Clemetsen, B, Svardal, S (2008) *Regionalpark som utviklingsstrategi – En introduksjon* [Internett] TF-notat 16. Bø i Telemark: Telemarksforskning. Tilgjengelig fra:

<https://www.telemarksforskning.no/publikasjoner/filer/1479.pdf>

Boelens, L, de Roo, G (2016). Planning of undefined becoming: First encounters of planners beyond the plan, i: *Planning Theory*, 15:1, 42-67. Tilgjengelig fra:

<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1473095214542631>

Boschma, R (2014). Towards an Evolutionary Perspective on Regional Resilience. *Regional Studies*, 49(5), 733-751. Tilgjengelig fra: <http://doi.org/10.1080/00343404.2014.959481>

Bosworth, G., Annibal, I., Carroll, T, Price, L., Sellick, Shepherd, J. (2015). Empowering Local Action through Neo-Endogenous Development; The Case of LEADER in England. *Sociologia ruralis*, 56(3), 427-449. Tilgjengelig fra:

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/soru.12089>

Brandtzæg, B, og Haukeland, P (2009) *Den brede verdiskapingen – Et bærekraftig utviklingsperspektiv på natur- og kulturbasert verdiskaping*. TF-notat 20. Bø i Telemark:

Telemarksforsking. Tilgjengelig fra:

<https://www.telemarksforsking.no/publikasjoner/filer/1617.pdf>

Brandtzæg, B, og Haukeland, P (2011) *Naturarven som verdiskaper – Statusrapport 2010*. TF-notat 14. Bø i Telemark: Telemarksforsking. Tilgjengelig fra:

<https://www.telemarksforsking.no/publikasjoner/filer/1971.pdf>

Bringslimark, T (2013). *Prosjektbeskrivelse for forprosjektet Lister Regionalpark: Fra Hav til Hei – Utvikling av Lister som reisemål gjennom opprettelse av Lister Regionalpark*. Nordberg Fort [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://listerfriluft.no/media/1128/prosjektbeskrivelse-lister-regionalpark-fra-hav-til-hei.pdf>

Bringslimark, T, Landmark, C (2017). *Årsrapport 2016 Lister Friluftsråd*. Nordberg Fort [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://listerfriluft.no/media/98335/a-rsmelding-2016-nett.pdf>

Bringslimark, T (2015). *Årsrapport 2014 Lister Friluftsråd*. Nordberg Fort [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://listerfriluft.no/media/18136/aarsmelding-2014-sendt-fl.pdf>

Brundtland, G. og Dahl, O (1987). *Vår felles framtid*. Genève: Tiden Norsk Forlag

Clemetsen, M og Knagenhjelm, T (2010): *Landskapsressursanalyse – «Telemarkskanalen som regionalpark»*. Rapport 01-2010, Aurland Naturverkstad AS. Tilgjengelig fra:

<http://docplayer.me/8168817-Landskapsressursanalyse.html>

Clemetsen, M, Stokke, K (2014). Landskapsressursanalyse: Regionalt utviklingsverktøy for landskap og lokalsamfunn. *Plan*, 06-2014, 50-53. Tilgjengelig fra:

https://www.idunn.no/file/pdf/66741063/landskapsressursanalyse_regionalt_utviklingsverktoy_for_la.pdf

Clifford, N, French, S, Valentine, G. (2010). *Key methods in geography* (2nd ed.). Thousand Oaks, California: SAGE

Coe, N, Hess, M, Yeung, H, Dicken, P, Henderson, J. (2004). 'Globalizing' regional development: A global production networks perspective. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 29(4), 468-484. Tilgjengelig fra:

<http://www.jstor.org/stable/pdf/3804369.pdf?refreqid=excelsior%3A1689bc0c9e508344841725589bdb7e3e>

Cruickshank, J, Haaland, H, Lysgård, H, Vasstrøm, M (2017) *Legitimitet for bærekraftig regionalutvikling – Erfaringer fra Listerregionen*. Prosjektrapport 4-2017. Kristiansand: Agderforskning. Tilgjengelig fra: https://www.agderforskning.no/wp-content/uploads/2017/10/Prosjektrapport_4_2017_Legitimetet-for-b%C3%A6rekraftig-regionalutvikling-1.pdf

Dahl, I, Fredheim, Hatling, L, Jensen, B, Vangsnes, R, Vasstrøm, M (2014). *Regionalparker i Norge*. Distriktsenteret.

Denkinger, K og Köster, U (2017). *Living Landscapes. Europe's Nature, Regional, and Landscape Parks – model regions for the sustainable of rural areas*. Bonn: Verband Deutscher Naturparke, EUROPARC. Tilgjengelig fra: https://www.naturparke.de/fileadmin/files/public/Service/Infothek/Broschueren_und_Flyer/Living_Landscapes_with_bookmarks.pdf

Easterly, W. (2006). *The white man's burden : Why the West's efforts to aid the rest have done so much ill and so little good*. New York: Penguin Press.

Feiock, R. (2009). Metropolitan Governance and Institutional Collective Action. *Urban Affairs Review*, 44(3), 356-377. Tilgjengelig fra: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1078087408324000>

Fløysand, A. og Jakobsen, S.E. (2007). Commodification of rural places: A narrative of social fields, rural development, and football. *Journal of Rural Studies*, 23 (2), 206-221. Tilgjengelig fra: https://ac.els-cdn.com/S0743016706000520/1-s2.0-S0743016706000520-main.pdf?_tid=eeb89dea-c76f-4673-9982-8af23162842f&acdnat=1526340093_84642aec31cdba639f1db6f07f2541a2

Forester, J. (2013). On the theory and practice of critical pragmatism: Deliberative practice and creative negotiations. *Planning theory*, 12(1), 5-22. Tilgjengelig fra: <http://doi.org/10.1177/1473095212448750>

Fox-Rogers, L. Murphy, E (2014). *Informal strategies of power in the local planning system* [Internett] *Planning Theory*, 13(3), 244–268. Tilgjengelig fra: <http://doi.org/10.1177/1473095213492512>

Haarstad, H. og Rusten, G (2018) Grønn omstilling og norske veivalg: Introduksjon. I: Haarstad, H., og Rusten, G. red. *Grønn omstilling: Norske veivalg*. Oslo: Universitetsforlaget. S. 11-26.

Helseth, E, Høyvik, I, Vangsnes, R (2017). *Verdiskaping basert på natur- og kulturessursar – Kva kan vi lære frå Lom, Røros, Vega og Lysefjordområdet?* Distriktssenteret. Tilgjengelig fra: <https://48vlp12642pa30e1q72t9ozh-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2017/02/Verdiskaping-basert-pa-natur-og-kulturessursar.pdf>

Healey, P (2003) Collaborative Planning in Perspective, i *Planning Theory*, 2(2), s 101-123. London, Thousand Oaks, CA og New Delhi: Sage Publications. Tilgjengelig fra: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/14730952030022002>

Healey, P. (1997). *Collaborative planning: Shaping places in fragmented societies* (Planning, environment, cities). Basingstoke: Macmillan.

Healey, P (2008) The Pragmatic Tradition in Planning Thought. *Journal of Planning Education and Research*, 28(3), 277–292. Tilgjengelig fra: <http://doi.org/10.1177/0739456X08325175>

Hemsett, S (2014) *Lister Regionalpark* [Internett]. Vest-Agder fylkeskommune. Tilgjengelig fra: <<http://www.vaf.no/tjenester/samfunns-og-naeringsutvikling/reiselivsutvikling/lister-regionalpark/>> [Lest 18. oktober 2016]

Hidle, K, Leknes, E (2014). Policy Strategies for New Regionalism: Different Spatial Logics for Cultural and Business Policies in Norwegian City Regions, i: *European planning studies*, 22:1, 126-142. Tilgjengelig fra: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09654313.2012.741565>>

Hillier, J (2008) Plane(e) Speaking: A Multiplanar Theory of Spatial Planning, i *Planning Theory*, 7(1), s 24-50. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage Publications. Tilgjengelig fra: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1473095207085664>

Hillier, J (2011). Strategic navigation across multiple planes: Towards a Deleuzean-inspired methodology for strategic spatial planning *Town Planning Review*, 82(5), 503-527.

Tilgjengelig fra: <http://doi.org/10.3828/tpr.2011.30>

Jacobs, J (2016) Spatial planning in cross-border regions: A systems-theoretical perspective, *i: Planning Theory*, 15:1, 68-90: Tilgjengelig fra:

<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1473095214547149>

Jorgensen, B, Steadman, C (2001). Sense of place as an attitude: Lakeshore owners attitudes towards their properties. *Journal of Environmental Management*, 21, 233-248. Tilgjengelig fra:

https://ac.els-cdn.com/S0272494401902269/1-s2.0-S0272494401902269-main.pdf?tid=ff322002-b95d-49ab-a45c-4c459414a9d6&acdnat=1526341122_80689b06e9b15fc1aa54e23ba670df51

Kneafsey, M., Ilbery, B, Jenkins, T. (2001). Exploring the Dimensions of Culture Economies in Rural West Wales. *Sociologia Ruralis*, 41(3), S. 296-310. Tilgjengelig fra:

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1467-9523.00184>

Kollock, P. (1994). The Emergence of Exchange Structures: An Experimental Study of Uncertainty, Commitment, and Trust. *American Journal of Sociology*, 100(2). S. 313-345.

Tilgjengelig fra:

<http://www.jstor.org/stable/pdf/2782072.pdf?refreqid=excelsior%3A348a4ebf1c31d7ab25ae079fed304ab8>

Kubens, V (2018) – Over 100 bestilte bord 14 måneder før åpningen. *Fædrelandsvennen* [Internett], 1. Februar, 2018. Tilgjengelig fra: <https://www.fvn.no/nyheter/i/p6WL66/Over-1000-bestilte-bord-14-maneder-for-apningen> [Lest 14. april, 2018]

Langhelle, O, Ruud, A (2012). Measuring what? National interpretations of sustainable development – the case of Norway. I: Meadowcraft, J, Langhelle, O, Ruud, A. red.

Governance, democracy and sustainable development: moving beyond the impasse.

Cheltenham, Edward Elgar, s. 172-199

Listerrådet (2015). *Strategisk næringsplan 2015-2017.*

Langhelle, O, Meadowcraft, J, Ruud, A (2012). Governance, democracy and sustainable development: moving beyond the impasse. I: Meadowcraft, J, Langhelle, O, Ruud, A. red.

Governance, democracy and sustainable development: moving beyond the impasse.

Cheltenham, Edward Elgar, s. 1-13

Mackinnon, D, Cumbers, A, Chapman, K. (2002). Learning, innovation and regional development: A critical appraisal of recent debates. *Progress in Human Geography*, 26(3), 293-311.

Mehnen, N, Mose, I, Strijker D (2013). Governance and Sense of Place: Half a Century of a German Nature Park. I: *Environmental Policy and Governance*. 23 (1), S. 46-62. Tilgjengelig fra: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/eet.1592>

Messely, L, Dessen, J, Lauwers, L. (2010). Regional Identity in Rural Development: Three Case Studies of Regional Branding. *APSTRACT: Applied Studies in Agribusiness and Commerce*, 4(4), 19-24. Tilgjengelig fra:

http://ageconsearch.umn.edu/record/91126/files/3_Messely%20Regional_Apstract.pdf

Mose, I (2010) *Protected Areas: Model Regions of Sustainable Development*, 51-2010. S. 12-15. Tilgjengelig fra: <http://www.presse.uni-oldenburg.de/download/einblicke/51/mose.pdf>

Mose, I, Weixlbaumer, N (2007). A New Paradigm for Protected Areas in Europe? I: Mose, I, Weixlbaumer, N. red. *Protected areas and regional development in Europe : Towards a new model for the 21st century*. Aldershot: Ashgate Pub. 3-20

Narodoslawsky, M (2012). A changing energy resource base and the re-invention of the region. I: Meadowcraft, J, Langhelle, O, Ruud, A. red. *Governance, democracy and sustainable development: moving beyond the impasse*. Cheltenham, Edward Elgar, s. 14-33

Normann, R, Vasström, M (2012). Municipalities as Governance Network Actors in Rural Communities, i: *European planning studies*, 20(6), 941-960. Tilgjengelig fra:

<<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09654313.2012.673565>>

Norske Parker (2012). *Hva er regionalpark og hvordan etablere park?* [Internett] Tilgjengelig fra: <<http://www.norskeparker.no/hva-er-lokal-og-regionalpark-og-hvordan-etablere-park/>> [Lest 25. august, 2017]

OECD (2016). *Regional Development Policy*. [Internett] Tilgjengelig fra:

<http://www.oecd.org/gov/regional-policy/regionaldevelopment.htm>

[Lest 16. oktober, 2017]

Paasi, A (1991). Deconstructing regions: notes on the scales of spatial life, i *Environment and Planning* [Internett] 23(3). S. 239-256. Tilgjengelig fra:

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.467.3379&rep=rep1&type=pdf>

Paulgaard, G (1997). Feltarbeid i egen kultur – innenfra, utenfra eller begge deler? i

Fossaskåret, E, Fuglestad, O, Aase, T (1997) *Metodisk feltarbeid – Produksjon og tolkning av kvalitative data* (s. 70-93). Oslo: Universitetsforlaget.

Pike, A (2008). Brand and Branding Geographies, i: *Geography Compass* (2009), 190-213.

Tilgjengelig fra: <https://doi.org/10.1111/j.1749-8198.2008.00177.x>

Pike, A, Tomaney, J, Rodriguez-Pose (2016) *Local and Regional Development*. London: Routledge

Rafoss, T (2015). *Sluttrapport fra forprosjektet Lister Regionalpark*. Lista. [Internett]

Tilgjengelig fra: <<https://48vlp12642pa30ejq72t9ozh-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2016/03/Sluttrapport-Lister-Regionalpark.pdf>>

Ray, C. (1998). Culture, Intellectual Property and Territorial Rural Development. *Sociologia Ruralis*, 38(1), 3-20. Tilgjengelig fra: <https://onlinelibrary-wiley-com.pva.uib.no/doi/epdf/10.1111/1467-9523.00060>

Ray, C. (2006). Neo-endogenous rural development in the EU. I, Cloke, P. Marsden, T.

Mooney, T (Eds.), *The Handbook of rural studies*. S. 278-291. London: Sage Publications.

Tilgjengelig fra: http://sk.sagepub.com/reference/download/hdbk_rural/n19.pdf

Region Lister SA (2011) *Lister Reiseliv SA* [Internett] Tilgjengelig fra:

http://www.lister.no/phocadownload/Dok_Listertinget/Listertinget%202011/Lister_reiseliv_Listertinget2011.pdf

Regjeringen (2016). *Regionalpolitisk avdeling*. [Internett] Tilgjengelig fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dep/kmd/org/avdelinger/regavdelinger/rega/id1501/> [Lest 23. oktober, 2017]

Regjeringen (2014). *Verdiskapingsprogrammet for lokale og regionale parker*. [Internett]

Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dep/kmd/kmd-tilskudd/verdiskapingsprogrammet-for-lokale-og-re/id721652/>

Shucksmith, M (2009) Disintegrated Rural Development? Neo-endogenous Rural Development, Planning and Place-Shaping in Diffused Power Contexts, i: *Sociologia Ruralis*, 50 (1). S 1-14. Tilgjengelig fra: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9523.2009.00497.x/abstract>

Skirbekk, S (2015) Institusjon, i *Store norske leksikon* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/institusjon> [Lest 19. desember, 2017]

Statistisk Sentralbyrå, statistikkbanken (2018). Tabell 07459: *Folkemengde, etter kjønn og ettårig alder. 1. januar (K) 1986-2018*. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/07459/tableViewLayout1/?rxid=8d24b505-149c-4a3e-854a-17a7bcb39423>

Statistisk Sentralbyrå, statistikkbanken (2017). *Tabell 11396: Lønnstakere (15-74 år), etter arbeidssted og næring (17 grupper, SN2007) (ujusterte tall). 4. kvartal (K) 2015 – 2017*. Tilgjengelig fra:

<https://www.ssb.no/statbank/table/11396/?rxid=5fe8b2e5-57b0-4302-b916-4edf0fc38f45>

Sørensen, E. og Torfing, J. (2007) Introduction: governance network research: Towards a second generation, i: E. Sørensen og J. Torfing (Eds) *Theories of Democratic Network Governance*, s. 1–21. Basingstoke: Palgrave Macmillian.

Thorsnæs, G (2017a) byer i Norge, i *Store norske leksikon* [Internett]. Tilgjengelig fra: https://snl.no/byer_i_Norge [Lest 18. november, 2016]

Thorsnæs, G (2017b) Lister og Mandals amt, i *Store norske leksikon* [Internett]. Tilgjengelig fra: https://snl.no/byer_i_Norge [Lest 20. november, 2016]

Van Assche, K, Beunen, R, Duineveld, M. (2014). Formal/Informal Dialectics and the Self-Transformation of Spatial Planning Systems: An Exploration, i *Administration & Society*, 46(6). S. 654–683. Tilgjengelig fra:

<http://journals.sagepub.com.pva.uib.no/doi/pdf/10.1177/0095399712469194>

Van Assche K and Verschraegen G (2008) The limits of planning: Niklas Luhmann's systems theory and the analysis of planning and planning ambitions. *Planning Theory* 7(3): 263–283.

Tilgjengelig fra:

<http://journals.sagepub.com/pva.uib.no/doi/pdf/10.1177/1473095208094824>

Vasstrøm, M (2014). Rediscovering nature as commons in environmental planning: new understandings through dialogue. *International Journal of the Commons* 8 (2). Igitur publishing 493-512. Tilgjengelig fra:

<https://www.thecommonsjournal.org/articles/10.18352/ijc.459/>

Young, J, Watt, A, Nowicki, P, Alard, D, Clitherow, J, Henle, K, Johnson, R, Laczko, E, McCracken, D, Matouch, S, Niemela, J, Richards, C. (2005). Towards sustainable land use: Identifying and managing the conflicts between human activities and biodiversity conservation in Europe. *Biodiversity & Conservation*, 14(7), 1641-1661. Tilgjengelig fra:

<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs10531-004-0536-z.pdf>

11 Vedlegg

11.1 Intervjuguide

- Hva er status på forprosjektet?
- Hva slags rolle har du/dere hatt i forprosjektet?
 - Hvor stor involvering?
 - Interesse for å følge opp?
- Hva har vært visjonen/målsetninga?
 - Hvem har vært initiativtagere?
- Hvordan har forprosjektet vært organisert?
 - På hvilken måte klarte man å skape forankring?
 - Hvordan ble forprosjektet presentert?
- Hvordan har samarbeidet fungert?
 - Nettverk?
 - Har det fungert som en samarbeidsarena? Hvordan fungerte styringsmøtene?
- Hvilken rolle har forprosjektet hatt i forhold til den overordna strategien for regionen?
 - Hva slags rolle har forprosjektet hatt?
 - Småprosjektene som ble gjennomført?
 - Mobilisering?
 - Langsiktige mål?
 - Har det sammenheng med ønsket næringsutvikling eller merkevarebygging?
- Hvordan fungerer det regionale samarbeidet?
 - Politisk?
 - Næringsmessig?
 - Kommunale forskjeller?
 - Har kommunereform og lokalvalg vært forstyrrende?
- Hvordan ble prosjektet mottatt?
 - Politisk? Var regionalpark-prosjektet relevant, ikke bare for regionen, men hver enkelt kommune?
 - Andre regionale aktører?
 - Hva er grunnen til at man ikke valgte å gå videre med status?
- Har man koblet til seg eksterne aktører?

- Hva slags effekt har man fått av dette?
- Erfaringer fra andre steder og nettverk?
- Hvilke interessekonflikter har vært en del av forprosjektet?
 - Vern?
 - Assosiasjoner til begrepet?
- Hvordan er regionens tolkning av bærekraft?